

# SMÅBARN OG SKJERMBRUK

Margunn Serigstad Dahle  
Hans-Olav Hodøl  
Trude Kyrkjebø  
Øyvind Økland

Februar 2021



Rapport om 4–6-åringers skjermbruk,  
basert på foreldreundersøkelse



 **barnevakten**  
– Bevisst mediebruk

## FORORD

Denne rapporten er resultat av oppdragsforskning<sup>1</sup> gjennomført av et forskerteam ved NLA Høgskolen på vegne av Barnevakten, som del av organisasjonens prosjekt knyttet til *Fagfornyelsen 2020* og overgangen fra barnehage til skole. Rapporten står i nær sammenheng med *Skjermet barndom? Rapport basert på undersøkelse blant foreldre og lærere om barns skjermbruk* (2020).

I forrige rapport var fokus rettet mot grunnskolealderen, mens denne omhandler mediebruken til barn i alderen 4–6 år og hvilke behov for kunnskap, råd og veiledning foreldre gir uttrykk for i møte med barnets skjermbruk. Målsettingen er å frembringe kunnskap som vil være til nytte som bakgrunn både for Barnevaktens arbeid og for andre fagmiljøer som er opptatt av ulike aspekt ved tematikken nettvett, digital dømmekraft og digital danning.

NLA Høgskolen er faglig ansvarlig for gjennomføringen av forskningsprosjektet så vel som for utarbeidelsen av denne rapporten. Det tverrfaglige forskerteamet består av Hans Olav Hodøl (førstelektor i medieproduksjon, UiA/NLA), Trude Kyrkjebø (høgskolelektor i pedagogikk, NLA og PhD stipendiat i tverrfaglig barneforskning, NTNU), Øyvind Økland (professor i pedagogikk med fordypning i interkulturell kommunikasjon, HVO/NLA) og Margunn Serigstad Dahle (religionspedagog og førstelektor i kommunikasjon og livssyn, NLA).

Rapporten baserer seg på en kvantitativ, webbasert spørreundersøkelse blant foreldre til barnehagebarn i alderen 4–6 år. Undersøkelsen ble gjennomført i tidsrommet 24. august – 30. september 2020. Den var anonym, og forelå på språkene engelsk, arabisk, khmer, litauisk, polsk, samisk, somali, tigrinja og urdu i tillegg til norsk.<sup>2</sup> Spørreskjemaet ble distribuert til de aktuelle foreldregruppene i barnehagene i Bergen kommune og Vennesla kommune, samt i barnehagene som eies av henholdsvis Espira-gruppen, Læringsverkstedet AS og Barnehagestiftelsen Kanvas over hele landet.

Vi vil rette en stor takk til ledelsen ved barnehageetaten i henholdsvis de to kommunene og de tre private barnehagekjedene, til barnehagestyrerne og ikke minst til alle foreldre som tok seg tid til å svare på spørreundersøkelsen. Videre er vi takknemlige for det gode samarbeidet med Barnevakten ved daglig leder Leif Gunnar Vestbøstad Vik, forskningsleder Kjellaug Tonheim Tønnesen og fagkonsulent Rune Helge Rasmussen. Vi sender også en varm takk til representanter for målgruppen som var villige til å gjennomføre pilotundersøkelse, til Kjersti Sandnes Haukedal (førstelektor, HVL) og Lars Dahle (førsteamanuensis, NLA) for verdifulle kommentarer og til Melinda Kvinlaug (leder, Norges Multikulturelle Senter) for samarbeidet om oversettelsene.

Vårt ønske er at denne rapporten vil inspirere til videre arbeid med bevisstgjøring, ressursutvikling og kompetanseheving relatert til nettvett, digital dømmekraft og digital danning blant 4–6-åringene.

Kristiansand, 05. januar 2021

Margunn Serigstad Dahle  
Prosjektleder

---

<sup>1</sup> For definisjon av oppdragsforskning, se <https://www.forskningsetikk.no/ressurser/fbib/forskning-samfunn/oppdragsforskning/> (Hentet 04.01.2021)

<sup>2</sup> Språkene tilsvarer Udir sitt utvalg ved gjennomføring av foreldreundersøkelse i barnehagen, med de to språkene khmer og tigrinja i tillegg, grunnet etnisk sammensetning i en av utvalgets kommuner. Se <https://www.udir.no/tall-og-forskning/brugerundersokelser/administrere-foreldreundersokelsen-for-barnehage/#sporsmalene> (Hentet 06.12.2020)

## INNHold

<b>Forord</b> .....	<b>2</b>
<b>Innhold</b> .....	<b>3</b>
<b>Kortfattet sammendrag</b> .....	<b>4</b>
<b>Innledning</b> .....	<b>5</b>
Oppdrag, mandat og gjennomføring .....	5
Problemstilling og forskningsspørsmål .....	6
Faglig forankring .....	6
Oppbygning av rapporten .....	7
<b>Metode og data</b> .....	<b>8</b>
Datainnsamlingen .....	8
Utvalg .....	8
Metodiske utfordringer .....	9
Beskrivelse av respondentene .....	10
<b>Mediebarndommen</b> .....	<b>11</b>
Barns liv og lek med mediene .....	11
Barn og medier i norsk og internasjonal kontekst .....	12
Barn og medier i barnehagen .....	14
Barn og medier i samarbeidet mellom hjem og barnehage .....	17
Barns sosialisering og danning i møte med mediene .....	18
<b>Presentasjon av spørsmål og funn i undersøkelsen</b> .....	<b>20</b>
Tilgangen på skjermbaserte medier .....	20
Skjermbruken i hjemmet .....	22
Skjermbruken og koronapandemien .....	25
Skjermbruken og foreldrenes oppfølging og grensesetting .....	31
Skjermbruken og barnehagens betydning .....	36
Skjermbruken og foreldrenes uttrykte kompetansebehov .....	38
<b>Analyse og refleksjoner</b> .....	<b>43</b>
Skjermbruken og foreldrenes perspektiver .....	43
Skjermbruken og relasjonen til barnehagen .....	52
Skjermbruken og koronautbruddet våren 2020 .....	54
Skjermbruken og danningen .....	60
<b>Avslutning</b> .....	<b>63</b>
Svar på problemstillingen .....	63
Utblick .....	65
<b>Referanser</b> .....	<b>66</b>

## KORTFATTET SAMMENDRAG

*Småbarn og skjermbruk. Rapport om 4–6-åringers skjermbruk, basert på foreldreundersøkelse* er utført av et forskerteam knyttet til NLA Høgskolen, på oppdrag fra organisasjonen Barnevakten.

Rapporten er basert på en kvantitativ, webbasert spørreundersøkelse blant barnehageforeldre til 4–6-åringer. En kartlegging av foreldres behov for kunnskap, råd og veiledning når det gjelder denne aldersgruppens skjermbruk står i fokus. Hovedmålsettingen er å frembringe aktuell, evidensbasert kunnskap for Barnevakten og andre fagmiljøer sitt arbeid inn mot ulike aspekt ved nettvett, digital dømmekraft og digital danning i møte med 4–6-åringer.

Spørreundersøkelsen ble besvart av 2927 respondenter. Dette tilsvarer over 20 prosent av de potensielle respondentene, som bestod av foreldre til 4–6-åringer i barnehagene i Bergen kommune og Vennesla kommune, samt i barnehagene som eies av henholdsvis Espira-gruppen, Læringsverkstedet AS og Barnehagestiftelsen Kanvas over hele landet.

Undersøkelsen var anonym og forelå på språkene engelsk, arabisk, khmer, litauisk, polsk, samisk, somali, tigrinja og urdu i tillegg til norsk. Den ble gjennomført ved hjelp av verktøyet SurveyXact og var tilgjengelig i perioden 24. august – 30. september 2020. I overkant av 90 prosent benyttet seg av den norske språkversjonen, og 95,1 prosent av respondentene svarte på vegne av barn som var fire eller fem år gamle.

På enkelte områder viser datamaterialet at foreldre som benyttet en annen språkversjon av spørreskjemaet enn den norske, svarte signifikant annerledes enn respondentgruppen som helhet. Tydeligst er dette når det gjelder tilgangen på skjermbaserte medier, som er vesentlig mindre for barn av foreldre med minoritetsspråklig bakgrunn enn i gruppen totalt. Dette gir seg da også utslag på spørsmålene om hva 4–6-åringene bruker skjermen til.

Funnene i undersøkelsen synliggjør at foreldregruppen som helhet til en stor del synes å være tilfreds med egen kompetanse. Samtidig etterspørres generelle råd om barns skjermbruk og ikke minst; kunnskap og konsis veiledning på konkrete områder. Her står sikkerhet, filter og smarte innstillinger sentralt, så vel som kunnskap om effekten av skjermbruk og om tilgjengelige ressurser. Respondentene uttrykker videre et klart behov for praktiske råd om grensesetting og kunnskap om forebygging av nettmobbing og nettovergrep. Det synes å være et underliggende behov for å bli tryggere på å sette grenser som er til det beste for sitt barn.

Datamaterialet indikerer en noe instrumentell tilnærming til skjermbruk. Foreldrene gir uttrykk for bekymring for barnets totale tidsbruk foran skjermen, og vektlegger i mindre grad hva barnet blir eksponert for gjennom mediene. Dermed synes det å være et underliggende behov for en bredere forståelse av relasjonen mellom barnets skjermbruk, utviklingen av digital dømmekraft og den helhetlige sosialisering- og dannelsesprosessen.

Når det gjelder foreldrenes holdninger til barnehagens digitale praksis, viser funnene en tendens til at foreldrene ønsker at andre aktiviteter enn de skjermbaserte skal være prioriterte i barnehagehverdagen. Respondentene gir ikke uttrykk for å ha særlig mye kunnskap hverken om skjermbruken generelt i barnehagen eller om det settes søkelys på nettvett og digital dømmekraft. Hverken foreldresamtaler eller foreldremøter oppgis som arenaer der ulike aspekt ved den digitale praksisen drøftes og det underliggende dannelsesperspektivet løftes fram i relasjonen mellom barnehagen og hjemmet. Det synes dermed å være et betydelig potensial for nærmere samarbeid på dette området.

Erfaringene med barnas skjermbruk under koronautbruddet våren 2020, synes på tidspunktet for spørreundersøkelsen (september 2020) i noen grad å ha ført til endrede skjermvaner i ettertid i en del familier. Datamaterialet gir signaler om at denne endringen ikke er ønskelig fra foreldrenes side. Her trengs det imidlertid mer forskning for å kunne trekke konklusjoner.

Behovet for samarbeid og samspill mellom barnehage og hjem når det gjelder barns medievaner og opplevelser på skjerm, står altså sentralt i datamaterialet. Et styrket felles fokus, dels på nettvett og oppøving av den digitale dømmekraften, og dels på en bevisstgjøring i forhold til mediens rolle som dannelsesagent, synes dermed vesentlig.



## INNLEDNING

Hvilke sentrale behov har foreldre<sup>3</sup> til barnehagebarn i alderen 4–6 år når det gjelder kunnskap, råd og veiledning i forhold til barnas mediebruk?

*Småbarn og skjermbruk. Rapport om 4–6-åringers skjermbruk, basert på foreldreundersøkelse* har som målsetning å gi et mest mulig reelt bilde av hvilke behov foreldre til denne aldersgruppen gir uttrykk for i møte med skjermbruken. Rapporten står i nær relasjon til *Skjermet barndom? Rapport basert på undersøkelse blant foreldre og lærere om barns skjermbruk* (2020), der fokus var rettet mot grunnskolealderen.

I det følgende vil vi først klargjøre forskerteamets oppdrag og mandat, samt gjøre rede for gjennomføringen av prosjektet. Deretter angir vi problemstilling og forskningsspørsmål, før vi presenterer den faglige forankringen og til slutt sier noe om rapportens oppbygning.

### Oppdrag, mandat og gjennomføring

Rapporten er et resultat av oppdragsforskning gjennomført på vegne av den ideelle stiftelsen Barnevakten av et forskerteam knyttet til NLA Høgskolen. Barnevaktens arbeid er forankret i FNs barnekonvensjon og har samme verdigrunnlag som barnehagene og skolene i Norge.<sup>4</sup> Organisasjonen har som visjon «... at barn og unge skal kunne bruke mediene på en trygg og bevisst måte».<sup>5</sup>

I forbindelse med vektlegging av de tverrfaglige temaene medborgerskap, demokrati og livsmestring i *Fagfornyelsen 2020*,<sup>6</sup> ønsker Barnevakten å være en vesentlig samarbeidspartner med grunnskolene når det gjelder nettvett,<sup>7</sup> digital dømmekraft og digital danning.<sup>8</sup> Samtidig er organisasjonen opptatt av skjermbruken til barnehagebarn i aldersgruppen 4–6 år og overgangen mellom barnehage og skole, knyttet til rammeplanens føringer.

*Hensikten med dette forskningsprosjektet er derfor å kartlegge foreldres behov for kunnskap, råd og veiledning på ulike områder knyttet til 4–6-åringens skjermbruk, og å frembringe aktuell, evidensbasert kunnskap for Barnevakten og andre fagmiljøer i deres arbeid inn mot denne målgruppen.*

Basis for rapporten består av sentrale funn fra en kvantitativ spørreundersøkelse som ble gjennomført høsten 2020 blant foreldre til barnehagebarn i alderen 4–6 år i kommunene Bergen og Vennesla, samt i barnehager over hele landet som er eid av Espira-gruppen, Læringsverkstedet AS og Barnehagestiftelsen Kanvas. Hovedgrunnlaget for analysen ligger i det rent kvantitative materialet, mens eksempler fra fritekstfelt trekkes inn i begrenset grad for å illustrere sentrale funn. Fritekstfeltene består av mer enn 73 000 ord totalt, noe som utgjør rundt 130 sider tekst. Dette materialet er lest og løselig kategorisert slik at eksempler kunne velges for å vise hvordan foreldre uttrykker seg med egne ord, utover sine valg blant forhåndsdefinerte svarkategorier.

Som følge av koronautbruddet våren 2020, er det integrert en spørsmålsbolke knyttet til erfaringer med barnas skjermbruk i denne fasen. Videre foreligger spørreundersøkelsen på ni språk<sup>9</sup> i tillegg til norsk, for å favne noe av mangfoldet i en flerkulturell kontekst. Dermed er det en viss variasjon i respondentenes etniske bakgrunn. Rammene for prosjektet gir imidlertid ikke rom for dybdeanalyse av eventuelle forskjeller ut fra foreldrenes språkpreferanser.

<sup>3</sup> I rapporten brukes foreldre både om biologiske foreldre og om foresatte som innehar forelderollen.

<sup>4</sup> Se [www.barnevakten.no/om-oss](http://www.barnevakten.no/om-oss) og <https://lovdata.no/lov/1998-07-17-61/§1-1> (Hentet 20.11.2020)

<sup>5</sup> Se [www.barnevakten.no/om-oss](http://www.barnevakten.no/om-oss) (Hentet 20.11.2020)

<sup>6</sup> Se [www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/fagfornyelsen/nye-lareplaner-i-skolen/](http://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/fagfornyelsen/nye-lareplaner-i-skolen/) (Hentet 20.11.2020)

<sup>7</sup> Nettvett kan enkelt defineres som «fornuftig adferd på Internett». <https://www.naob.no/ordbok/nettvett> (Hentet 20.11.2020)

<sup>8</sup> Begrepet digital danning/dannelse «brukes ikke i ny overordnet plan» (Gran 2018, s. 222), men kan beskrives som «... en overordnet kulturell kompetanse med vekt på å utvikle elevenes identitet, evne til refleksjon og forståelse av seg selv og andre i den digital kontekst» (Gran 2018, s. 214).

<sup>9</sup> Engelsk, arabisk, khmer, litauisk, polsk, samisk, somali, tigrinja og urdu.

Refleksjonene rundt funnene er relatert til andre relevante rapporter og kunnskapsfeltet generelt, samt til gjeldende lovverk og aktuell samfunnskontekst.

Som forskersteam hadde vi ansvar for utformingen av spørreundersøkelsen, i dialog med Barnevakten. Undersøkelsen er utarbeidet etter samme mal som foreldreundersøkelsen i *Skjermet barndom? Rapport basert på undersøkelse blant foreldre og lærere om barns skjermbruk* (2020), og tilpasset aldersgruppen vi her retter fokus mot. Gjennomføringen av spørreundersøkelsen skjedde ved hjelp av verktøyet SurveyXact, og var forskerteamets ansvar. Oversettelsesarbeidet ble gjort av Norges Multikulturelle Senter (NOMKUS).<sup>10</sup>

## Problemstilling og forskningsspørsmål

På bakgrunn av oppdraget fra Barnevakten, har vi valgt følgende problemstilling for rapporten:

**På hvilke områder gir foreldrene uttrykk for behov for kunnskap, råd og veiledning knyttet til barnas mediebruk, og hvordan forholder dette seg til typiske trekk ved kunnskapsfeltet og samtidskonteksten?**

Med utgangspunkt i problemstillingen har vi for det første formulert følgende forskningsspørsmål:

- På hvilke områder ønsker foreldrene kunnskap, råd og veiledning knyttet til barnas mediebruk?

Den digitale praksisen i barnehagen er av stor betydning for foreldrenes relasjon til barnets skjermbruk. Vi spør derfor videre:

- Hvordan opplever foreldrene barnehagens digitale praksis?

Situasjonen ved koronautbruddet våren 2020 medførte store omveltninger i 4–6-åringenes hverdag, noe som fikk konsekvenser for skjermbruken. For det tredje spør vi derfor:

- Hvilke erfaringer gir foreldrene uttrykk for når det gjelder 4–6-åringenes skjermbruk under den første koronabølgen våren 2020, og hvilke konsekvenser oppgir de at dette har for mediebruken per september 2020?

Videre danner et fjerde forskningsspørsmål utgangspunkt for refleksjon over funnene, med forankring i andre del av problemstillingen:

- Hvordan forholder funnene i undersøkelsen seg til typiske trekk ved kunnskapsfeltet og samtidskonteksten?

## Faglig forankring

Et sosiokulturelt læringsperspektiv utgjør en vesentlig del av det teoretiske grunnlaget for rapporten. I denne tradisjonen er sosiale relasjoner en viktig premiss for kulturell utvikling og for hvordan vi som mennesker og samfunn lever, lærer og utvikler oss. Vygotsky er en sentral tenker her, og omtales også som den sosiokulturelle læringsteoriens far (Dysthe, 2001).

En av tilnærmingene i denne tradisjonen er å se på foreldre og pedagoger som «støttende stillas» for barns utvikling (Bruner, 1986). Et annet sentralt perspektiv er at vi forstår digitale medier som kulturelle redskaper, eller artefakter, som inngår i våre praksiser og også påvirker barns hverdagsliv og meningsskaping (Säljö, 2006). Både hjemmet og barnehagen utgjør praksisfellesskap hvor situert læring finner sted (Lave & Wenger, 1991). Samtidig ser vi til

---

<sup>10</sup> Se <https://nomkus.com/> (Hentet 17.10.2020)

*Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*, som fremhever barns behov for omsorg, lek, læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling, i nært samarbeid og forståelse med hjemmet (KD, 2017, s. 7).

Videre er barns danning grunnleggende i vår tilnærming (Dahle & Kro, 2018), relatert til sosialisering forstått som utvikling av barnets evne til refleksjon og erkjennelse (Frønes, 2013). Selve dannelsbegrepet er både omdiskutert og vidtfaende, med røtter blant annet i den greske antikken, der «danning knyttes til oppdragelse som er nødvendig både for individ og samfunn» (Sødal, 2018, s. 83). Ulike fagtradisjoner forstår danning noe forskjellig, og rammeplanen legger ikke en presis dannelsdefinisjon til grunn. Den beskriver imidlertid danning som en samhandlingsprosess, og gir den en verdimeisig forankring i formålsparagrafen samtidig som innholdet gis gjennom barnehagens sju fagområder (Sødal, 2018). Når vi her ser danningen i relasjon til mediehverdagen og digital dømmekraft, gis det muligheter for å «belyse faktorer som er av stor betydning for [barnets] forståelse av seg selv og den sosiale virkelighet som det er en del av» (Letnes, 2016, s. 115), og dermed til barnets behov for mening. Livssynsmessig og etisk danning står altså i fokus, innen rammen av den kulturelle danningen (Sødal, 2018 og Dahle & Hinderaker, 2020).

Begrepet «edutainment»<sup>11</sup> knyttes til vår tids mediebruk, og illustrerer hvordan teknologi og medieinnhold smelter sammen i nye enheter og bruksmåter for underholdning, lek og læring (Frønes, 2013; Nyjordet (red.), 2018). Generelt har forskning innenfor barn og medier-feltet vært preget av et tverrfaglig tilsnitt (Lemish, 2013, s. 6). Et aktuelt forskningsperspektiv er at mens barn lever sine liv lokalt, er mediekulturen global.

Både i forskningen og i samfunnsdebatten er det ellers flertydige og motstridende forståelser av relasjonen mellom barn og medier. Dette ser vi også gjennom aktuelle oppslag og meningsytringer i media, som både lovpriser og fordømmer ny teknologi og nye læringsformer for barn og unge (Hardersen, 2016; Tingstad, 2006).

Det er en nær sammenheng mellom dette bakteppet og de føringene som ligger i *Rammeverk for lærerens profesjonsfaglige digitale kompetanse*.<sup>12</sup> Her understrekes behovet for at lærerne utvikler sine egne grunnleggende digitale ferdigheter, samtidig som de trenger innsikt i hva elevenes digitale ferdigheter innebærer og hvordan disse kan videreutvikles gjennom digitale praksiser.

I *Fagfornyelsen 2020* vektlegges både digitale ferdigheter og digital dømmekraft som sentrale komponenter for digital kompetanse. «Allerede i barnehagen skal barna trene på digital dømmekraft og utvikle etisk forståelse for digitale medier. Det skjer i hovedsak gjennom de ansattes dømmekraft» (Bergsjø et al., 2020, s. 91). Øvelse i digital dømmekraft er del av et bredere dannelsesoppdrag, som omfatter både det fysiske og det digitale. I forlengelsen av dette, knytter vi an til en aktuell definisjon av digital danning som «en overordnet kulturell kompetanse med vekt på å utvikle elevens identitet, evne til refleksjon og forståelse av seg selv og andre i en digital kontekst» (Gran, 2018, s. 214). Dannelsaspektet er dermed vesentlig i relasjon til barnets skjermbruk.

## Oppbygning av rapporten

Etter innledningen presenterer vi metode og data, der innsamlingen og kjennetegn ved respondentene står sentralt. Deretter setter vi søkelys på ulike aspekter ved mediebarndommen, som nødvendig teoretisk bakgrunn for analyse av funnene.

I rapportens hoveddel presenteres først spørsmål og funn fra undersøkelsen, før analyse og refleksjon over funnene relatert til typiske trekk ved kunnskapsfeltet og den aktuelle samtidskonteksten.

Til sist følger avslutning med svar på problemstillingen og et blikk framover, under overskriften *Utblick*.

<sup>11</sup> Fra engelsk «edutainment», sammentrukket form av «education» (utdanning) og «entertainment» (underholdning).

<sup>12</sup> Se <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/profesjonsfaglig-digital-kompetanse/rammeverk-larerens-profesjonsfaglige-digitale-komp/> (Hentet 03.12.2020)

## METODE OG DATA

I gjennomføringen av forskningsoppdraget valgte vi en kvantitativ tilnærming som er godt egnet for å kartlegge et fenomen og dets omfang. For at en slik kartlegging skal bli sakssvarende, er det avgjørende at undersøkelsen får tilstrekkelig antall respondenter, og at respondentene kan forventes å representere et tverrsnitt av den populasjonen som studien har til hensikt å si noe om.

Hensikten med denne studien er å kartlegge foreldres behov for kunnskap, råd og veiledning relatert til 4–6-åringers skjermbruk. Vi har derfor gjennomført en webbasert spørreundersøkelse rettet mot foreldre til barnehagebarn i denne aldersgruppen. Undersøkelsen ble distribuert til potensielle respondenter via barnehageledere. Dette innebærer at vi ikke selv har vært i direkte kontakt med respondentene, og dermed heller ikke har kontaktinformasjon til disse. Undersøkelsen inneholder heller ikke hverken personidentifiserende spørsmål eller lagring av IP-adresser. Dataene som er samlet inn er dermed fullt og helt anonyme.<sup>13</sup>

### Datainnsamlingen

Spørreundersøkelsen ble gjort tilgjengelig den 24. august 2020, og var aktiv til utgangen av september samme år. Vi hadde gjort avtaler med Vennesla kommune, Bergen kommune, Espira Barnehager AS, Læringsverkstedet AS og Barnehagestiftelsen Kanvas om distribusjon av spørreskjemaet til foreldre med barn i alderen 4–6 år i deres barnehager. Totalt er det om lag 14 000 barn tilknyttet disse barnehagene.

Vi sendte en e-post til disse fem barnehageeierne, med en tekst og lenke til spørreundersøkelsen som de igjen distribuerte til sine lokale barnehagestyrere. Mottakerne ble oppfordret til å formidle undersøkelsen til den aktuelle foreldregruppen ved sine respektive barnehager, og til å sende en vennlig påminnelse om forespørselen et par uker etter første utsendelse. I tillegg til det nettbaserte spørreskjemaet, la vi ved PDF-versjoner av spørreskjemaet i alle språkversjoner, slik at barnehagestyrerne kunne formidle papirkopier dersom det var behov for det.<sup>14</sup> Dette alternativet ble ikke benyttet.

På grunn av undersøkelsens anonyme karakter, har vi ikke kunnskap om hvor mange av barnehagestyrerne som faktisk fulgte oppfordringen om distribusjon.

### Utvalg

Som nevnt ovenfor, bestod utvalget av fem ulike barnehageaktører; to kommunale og tre private. Kommunene Bergen i Vestland fylke og Vennesla i Agder fylke sikrer både likhet og variasjon når det gjelder kommunale barnehager. Valget av de private aktørene bidrar til noe bredde i profil og geografisk nedslagsfelt.

**Bergen kommune** har totalt 241 barnehager, fordelt på 169 private og 72 kommunale barnehager. Kommunen tilbyr både tospråklige assistenter og migrasjonspedagoger for å styrke kompetansen inn mot barn med minoritetsspråklig bakgrunn. Dette gjelder også de private barnehagene. På kommunens nettside er det informasjon til barnehageforeldre på engelsk, polsk, russisk og arabisk, i tillegg til norsk. Fra 2019 har digital praksis vært vektlagt som del av kommunens satsing inn mot barnehage, skole og idrett: *Smart oppvekst i Bergen 2019 – 2022* (Bergen kommune, 2020).

**Vennesla kommune** har 16 barnehager totalt, hvorav 11 er private. Ifølge kommunens nettside, arbeides det målrettet med implementering av den nye rammeplanen, med sterkt fokus på barnehagen som inkluderende læringsmiljø. Videre vektlegges barnehagelovens understreking av at barnehagen skal bidra til trivsel og glede i lek og læring, og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap (Vennesla kommune, 2020).

Begge kommunene i utvalget har altså en forholdsvis stor andel private barnehager.

<sup>13</sup> Viser her til gjeldende retningslinjer for personvern i forskning. Se [www.nsd.no](http://www.nsd.no). (Hentet 04.12.2020)

<sup>14</sup> De anonyme skjemaene skulle i tilfelle returneres i anonym konvolutt til leder for forskningsteamet.



**Læringsverkstedet AS** ble etablert i 2003 og er i dag Norges største barnehagekjede, med 239 barnehager. De fleste ligger i Sør-Norge, men Læringsverkstedet er også representert med 15 barnehager i Trøndelag og like mange fordelt på de nordligste fylkene. Mottoet «Vi får verdens viktigste verdier til å vokse» danner overbygningen for alle barnehagene, der noen har utvidet fokus på idrett, natur eller musikk, mens andre har utvidet kristen formålsparagraf (Læringsverkstedet, 2020). Barnehagekjeden er også representert i flere andre land.

**Barnehagestiftelsen Kanvas** startet som et foreldreinitiativ i 1986, og er Norges største barnehagestiftelse med ideelle formål. Kanvas eier 66 barnehager spredt over 10 kommuner på Østlandet og Vestlandet. Likeverd, mangfold og toleranse fremheves som sentrale verdier, og det legges vekt på at læring skjer gjennom «bruk av språk og deltakelse i sosial praksis», og at kunnskap ikke kan overføres direkte fra voksne til barn. Videre er lek et grunnleggende element i deres visjon (Kanvas, 2020).

**Espira-gruppen** etablerte sin første barnehage i 1992 og har i dag over 100 barnehager jevnt fordelt mellom Østlandet og Vestlandet. En viktig målsetning for Espira-barnehagene er at barna skal møte voksne som viser omsorg og som støtter, engasjerer og inspirer. Barnehagekjeden legger vekt på at lek og læring skal gå hånd i hånd, og at barna skal bli støttet og motivert til å utvikle seg til selvstendige mennesker (Espira, 2020).

En gjennomgang av visjoner og satsningsområder for de ulike barnehageeierne viser at begrep som trygghet, glede, mestring, sosiale ferdigheter, nærhet, lek og læring går igjen.

## Metodiske utfordringer

Med en distribusjonsform som den vi har gjort rede for her - hvor det er usikkerhet om hvem som faktisk har fått tilsendt oppfordringen om å delta, kan vi ikke vite om grunnen til at noen ikke har svart, er at de ikke ønsket å være med på undersøkelsen, eller om det er fordi vår forespørsel ikke ble videreformidlet.

Det vi imidlertid vet, er for det første at den totale populasjonen av barn i barnehager eid av de fem barnehageaktørene er om lag 14 000 barn, og for det andre at spørreskjemaet er blitt aktivert 3759 ganger. Vi har imidlertid luket bort alle svarskjema der respondenten enten ikke har begynt å svare, eller har avsluttet spørreskjemaet før vedkommende har kommet frem til første spørsmål etter de demografiske bakgrunns-spørsmålene. Datamaterialet består dermed av 2927 svarskjema, som representerer mer enn 20 prosent av de som potensielt kunne avgi svar. Dette må kunne sies å være et høyt tall som dermed skulle være godt egnet til å gi et sakssvarende bilde av foreldregruppens oppfatninger.

Videre er det ingen grunn til å tenke at det skulle være noen systematisk skjevhet i forhold til hvem som har videreformidlet vår henvendelse eller ikke. Ettersom det var barnehageeierne selv som sendte ut henvendelsen til de lokale styrerne, har vi grunn til å tro at flertallet av barnehagestyrerne fulgte anmodningen som kom fra deres overordnede.

Når det gjelder de foreldrene som ikke svarte på skjemaet de mottok, kan det ligge ulike årsaker til grunn. Aktuelle faktorer kan være tidspress, skjematretthet, ulik tilgang på internett eller andre tekniske ressurser, så vel som foreldres ulike måter å engasjere seg i barnas mediehverdag. Dette er imidlertid faktorer som ville vært til stede uavhengig av måten spørreskjemaet ble distribuert på. Utfordringen ville imidlertid vært unngått ved bruk av andre forskningsmetoder, som for eksempel personlige intervjuer eller fokusgrupper. Samtidig ville slike alternative arbeidsmetoder skapt andre metodiske utfordringer og begrensninger, og ikke gitt samme mulighet til å kartlegge omfanget av bestemte holdninger, handlingsmønstre og behov for kunnskap, råd og veiledning.

På denne bakgrunn vurderer vi antallet respondenter som tilfredsstillende. Enkelte av spørsmålene i undersøkelsen måtte bli besvart for å kunne komme videre, mens andre spørsmål kunne, om ønskelig, forbigås av respondentene. Dermed er ikke alle spørsmålene besvart av alle respondentene, og noen respondenter avsluttet undersøkelsen før den var fullført. Totalt 2013 respondenter gjennomførte hele spørreundersøkelsen.

## Beskrivelse av respondentene

Hvilket bilde får vi så av respondentene når vi studerer de anonyme bakgrunnsdataene?

2701 besvarelser – eller 92,3 prosent – ble gjennomført ved å benytte den norske versjonen av spørreskjemaet. 91 respondenter valgte å benytte den engelske, 48 benyttet den polske og 42 den litauiske. Det var bare et fåtall respondenter som valgte å bruke en av de andre tilgjengelige språkversjonene. Spørreskjemaene på nord-samisk og khmer ble ikke benyttet i det hele tatt.

**Tabell 1: Benyttet språkversjon**

	Antall besvarelser	Prosent	Kumulativ prosent
Norsk	2701	92,3	92,3
Engelsk	91	3,1	95,4
Polsk	48	1,6	97,0
Litauisk	42	1,4	98,5
Tigrinja	8	,3	98,7
Somali	6	,2	98,9
Arabisk	27	,9	99,9
Urdu	4	,1	100,0
Nord-Samisk	0	,0	100,0
Khmer	0	,0	100,0
Total (N)	2927	100,0	

67,4 prosent av respondentene oppgir å være mellom 31 og 40 år, og 72,2 prosent oppgir å ha utdanning utover videregående skole. 95,1 prosent av barna som foreldrene svarer på vegne av, er fire eller fem år gamle. Undersøkelsen var rettet mot foreldre til barnehagebarn i alderen fire til seks år, men tidspunktet for gjennomførelsen gjør at antallet seksåringer naturlig er lavt. På grunn av koronautbruddet, ble undersøkelsen som kjent utsatt til slutten av august med tilgang ut september måned, da seksåringene normalt har begynt på skole noen uker før.

Respondentene representerer både store og små kommuner, men ettersom Bergen kommune var én av de to kommunene der alle barnehagene mottok forespørsel om å være med, er et uforholdsmessig høyt antall respondenter bosatt i en stor kommune, sammenlignet med hva den demografiske sammensetningen er for landet sett under ett.

**Tabell 2: Kommunestørrelse**  
Hvor stor er kommunen der du bor?

	Antall	Prosent
By med over 150.000 innbyggere	1190	40,7
By med 50.000 - 149.999 innbyggere	638	21,8
By/tettsted med 20.000 - 49.999 innbyggere	539	18,4
By/tettsted med 5.000 - 19.999 innbyggere	473	16,2
Tettsted med mindre enn 5.000 innbyggere	87	3,0
Total (N)	2927	100,0

241 av respondentene oppgir å være eneste voksen i husstanden, mens 385 respondenter sier at husstanden også består av hjemmeboende barn over 18 år. 1718 av respondentene oppgir at det er to barn under 18 år i familien, mens 515 sier at det er bare ett barn i familien. 677 respondenter oppgir at husstanden har tre eller flere barn under 18 år.

## MEDIEBARNDOMMEN

I dag fødes barn inn i en verden hvor de gjør sine opplevelser og erfaringer med digital skjerm før de tar sine første skritt. Etter hvert som barna begynner i barnehage, er skjermbruk noe som hører hverdagslivet til, både i hjem og barnehage. Nye medier skaper nye sosiokulturelle mønstre, og barndommen befinner seg i brennpunktet for slike forandringer (Frønes, 2018).

Den offentlige debatten rundt barn og digitale medier er flerstemt og polarisert. Barn blir omtalt både som «digitalt innfødte» (Prensky, 2001) og som «digitale prøvekaniner» (Bundsgaard 2017). Samtidig skaper bøker som *Skjerm-slaver* (Gabrielsen, 2020) høylytte diskusjoner. Enten det gjelder kunnskapsfeltet eller samfunnsdebatten, er tilnærmingen til barn og medier farget av både bekymring og begeistring. I skyggen av dette blir barn forstått som sårbare mottakere så vel som kompetente aktører i møte med mediene.

Uavhengig av perspektiv, spiller hjem og barnehage en betydelig rolle for barns adgang til og erfaring med digitale medier (Mertala, 2019). I og med at foreldrenes relasjon til barnets skjermbruk står i fokus i dette forskningsprosjektet, er mediebruken i hjemmet vesentlig, samtidig som forholdet til digital praksis i barnehagehverdagen også spiller en viktig rolle.

Som faglig ramme for vår forskningsstudie og den påfølgende refleksjonen over funnene, gir vi i det følgende et kortfattet riss av typiske kjennetegn ved mediebarndommen og barns mediebruk.

### Barns liv og lek med mediene

Når vi snakker om en medialisert barndom, handler det om at barn lever sine liv i den samme digitale og kulturelle hverdagen som resten av samfunnet (Jæger, Sandvik & Waterhouse, 2019; Jæger & Torgersen, 2012; Nyjordet, 2018).

Mediekonvergensen, der programvare, medieinnhold og verktøy smelter sammen (Jenkins, 2006), har medført uante muligheter og et intuitivt brukersnitt. Barna, som i ulik grad beveger seg på digitale plattformer både hjemme og i barnehagen, møter her en rekke ulike mediasjangre. De lar seg begeistre over innholdet på nettbrett og smarttelefoner, og omtales da også som konsumenter av digitale verktøy og de mangfoldige mulighetene som disse gir. Interaktive medier som skjermbasert teknologi i form av nettbrett, smarttelefon og digitale bord og tavler, betyr imidlertid også at barna er medskapere og produsenter (Nyjordet, 2018, s. 15).

Barns rett til lek er forankret i FNs barnekonvensjon, og både barns behov for – og rett til – lek er sentrale verdier i forhold til barndom i en norsk kontekst.<sup>15</sup> Lek er karakteristisk for barns væremåte, samtidig som den kan betegnes som en tilstand (Sutton-Smith, 2004). Leken er her og nå, den er fri og kjenner ingen grenser. Siden leken både er et møte med livet og en tolkning av livet, er den viktig i barns dannelsesprosesser. Samtidig har leken en egenverdi, og er dermed et mål i seg selv. Det er imidlertid vanskelig å definere leken. Den følelsen vi kjenner når vi leker, kan omtales som lekestemming, mens lekemediet er det vi leker med (Johansen, 2015, s. 26).

Vygotsky forklarer hvordan lek spiller en viktig rolle i barns utvikling av mentale funksjoner. I et sosiokulturelt perspektiv er lek og læring knyttet sammen. Vi snakker derfor om at barn lærer og utvikler seg gjennom lek. Etter hvert som barna blir eldre, ser vi en tendens til at lek, læring og samhandling i økende grad medieres. I møte med barnas mediekultur, som i stor grad er bygget opp av ulike universer, ser vi at forskjellige aspekter ved barns lek blir understøttet av et mangfold av produkter. Ikke minst gjelder dette kroppslig interaksjon med leker og materiale (Johansen, 2015). Samtidig ser vi en tendens til at de digitale lekene blir stadig mer stimulerende og

---

<sup>15</sup> Se <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-19-20152016/id2479078/> (Hentet 06.12.2020)

læringsfremmende. Som vi så under *Faglig forankring*, brukes uttrykket «edutainment» om denne blandingen av lek og læring som er ment å gi en utviklende start på livet. Slike stimulerende utdanningsleker er blitt milliardindustri og retter seg mot yngre barn gjennom foreldre og andre omsorgspersoner (Frønes, 2018).

Den økte tilgangen på digitale verktøy og medier for barn har ført til endringer i barns lekepraksiser. Undersøkelser av leken i barnehager viser hvordan den kan spores tilbake til barnas medieerfaringer (Alvestad, Jernes, Knaben & Berner, 2017; Kyrkjebø, 2018). Disneyfortellinger som for eksempel *Frost* (2013) er illustrerende her, med dronning Elsa i særklasse. Når medieforsker Stine Liv Johansen skriver om barns liv og lek med medier (Johansen, 2015), forklarer hun blant annet hvordan medier inngår i barns kroppslige erfaringer og uttrykksmåter. Barn knytter seg nært og inderlig til mediefortellinger og figurer som de holder av. Men barn lar seg også skremme og kan være sårbare for medieinnhold som de ikke har forutsetninger for å møte. Lek fungerer dermed også som ventil for å bearbeide inntrykk og følelser.

I dagens mediebarndom snakker vi derfor om medialisert lek så vel som lek med medier. Videre brukes uttrykket medielek (Thestrup, 2013) om det som oppstår rundt selve mediet som en forlengelse av medieopplevelsen, så vel som om det barn selv skaper gjennom digitale verktøy. Utfordringen ifølge Thestrup, ligger i å forstå barns lek med digitale medier ut fra lekens egenverdi og ikke som et middel for noe annet. Det stilles dermed spørsmål om hvorvidt barns medielek i dag anerkjennes som lek.

Et annet aspekt ved den digitale barndommen, er at mediene bidrar til en kommersialisering av barnekulturen i og med at reklame og kjøpepress blir en naturlig del av mediekonsumet (Regjeringen, 2001). I dette perspektivet blir barn også forbrukere (Korsvold, 2015). Denne indirekte medialiseringen viser seg i programvare så vel som i spinn-off-produkter som kleskolleksjoner og leketøy som i dag utgjør milliardindustri.

## **Barn og medier i norsk og internasjonal kontekst**

Den digitale barndommen er i økende grad en globalisert barndom (Kvello, 2008; Frønes, 2018). Stadig yngre barn får kontakt med hverandre på tvers av regioner og landegrenser, og barnekulturer veves sammen gjennom økende nettverksbygging og flere felles referanserammer. Slik bidrar mediene til at barn får utvidet sin horisont og sine perspektiver. Samtidig fører dette til en akselerasjon for eksempel i spredningen av trender verden over, og det skjer en gradvis homogenisering av barnekulturene.

Dette aspektet er del av bakteppet for vårt fokus på 4–6-åringenes skjermbruk i norsk kontekst. Når det gjelder denne aldersgruppen, er imidlertid kombinasjonen av fysiske kulturmøter mellom barn med ulik bakgrunn og de økende mulighetene for digitale møter, særlig relevante. Ifølge sosialantropolog Thomas Hylland Eriksen, vil denne kombinasjonen bidra til en form for blanding av ulike (barne-) kulturelle ytringsformer og slik føre til en hybridisert barnekultur (Eriksen, 2008).

Når vi i det følgende gir et kortfattet oversiktsbilde av mediebruken blant barn generelt, ligger hovedtyngden naturlig på 4–6-åringene i den hjemlige, norske konteksten. Med tanke på vårt flerkulturelle samfunn og den globaliserte barndommen, vil vi imidlertid også rette et blikk på barns mediesituasjon globalt. Fokus er da på situasjonen i de landene og landområdene som er representert via de ulike språkene i vår undersøkelse. Slik tegnes en ramme for forståelsen av 4–6-åringenes mediesituasjon og for analyse og refleksjon over sentrale funn i undersøkelsen.

## **Typiske trekk ved fire til seks-åringers mediebruk i norsk kontekst**

Den kvalitative undersøkelsen *Småbarn og digitale medier 2016* (Letnes et al., 2016) og den ferske kvantitative undersøkelsen *Foreldre og medier 2020* (Medietilsynet, 2020 a) danner hovedgrunnlaget for å si noe om mediebruken til vår aldersgruppe.

*Småbarn og digitale medier* bygger på en undersøkelse av bruken av digitale medier blant barn i alderen 0–8 år i ti familier. Funnene viser at nettbrett er mest populært, men at barna bytter lett mellom TV, nettbrett og mobiltelefoner. De liker å se på YouTube, TV-serier, spille spill og skape ting utfra de mulighetene som teknologien gir (jf. Letnes et al., 2016, s. 48).

Disse funnene fra 2016 speiles til en stor grad i *Foreldre og medier 2020*-undersøkelsen. Skjermene dominerer i de minste barnas digitale hverdag. Når det gjelder aldersgruppen 5–8 år, som ligger nærmest vår målgruppe, er det tydelig at nettbrett og TV dominerer. 79 prosent av guttene og 86 prosent av jentene bruker nettbrett, mens TV blir benyttet av 73 prosent av både gutter og jenter, etterfulgt av spillkonsollen, med henholdsvis 58 og 59 prosent. Når det gjelder PC, har 21 prosent av guttene og 16 prosent av jentene tilgang. Rundt en tredjedel i denne aldersgruppen bruker mobiltelefon, men kun seks prosent av 6-åringene har sin egen. Ni prosent av guttene og tre prosent av jentene har sine egne VR-briller, men noen flere, henholdsvis 15 og 20 prosent, har sin egen smartklokke.

Om vi ser på hva barna bruker skjermtiden på, fordeler det seg mest på spill, TV-titting og filmer på nettbrettet. Omtrent alle ser på TV og YouTube. NRK Super er et svært populært medium for denne aldersgruppen, og benyttes jevnlig av 85 prosent av guttene og 91 prosent av jentene. Svært mange, over 90 prosent, er også aktive med spillkonsollen. Over 60 prosent bruker skjermtiden til skolearbeid, mens sosiale medier ennå ikke er særlig i bruk.

#### **Typiske trekk ved fire til seks-åringers mediebruk i europeisk kontekst**

Dersom vi retter blikket ut fra Norge og ser på noen av de landene som er representert i vårt materiale, finner vi mange av de samme tendensene ut fra europeiske undersøkelser. *EUKidsOnline 2020* har data fra 19 europeiske land, fra 9 år og oppover. Det vi kan hente ut av denne undersøkelsen som har relevans for vår studie, er noen generelle trekk vedrørende barns digitale hverdag. Spesielt interessant er det å se på de store endringene sammenlignet med en tilsvarende undersøkelse i 2010. Blant annet ser vi at tiden barna bruker på nettet daglig er nesten doblet, og nettbrettet er blitt det sentrale verktøyet. I 2010 var det nesten ingen barn som hadde smarttelefoner, og ingen hadde nettbrett. I 2020 derimot, foregår svært mye av internett-bruken via disse plattformene.

Videre ser vi at så og si alle barn bruker internett. Et annet viktig moment i sammenligningen av de to undersøkelsene, er det faktum at også foreldrene til dagens barn bruker internett. Dette var langt fra tilfelle i 2010 (Smahel et al., 2020).

Når det gjelder to sentrale språk i vår undersøkelse, nemlig polsk og litauisk, viser *EUKidsOnline 2020* at en stor del av de yngste barna i materialet har stor tilgang til – og kunnskap om – skjermmedier. 90 prosent av 9-åringene i Litauen er daglig på internett, og kunnskapen deres er høy. De polske barna har også mye kunnskap, men internett-tilgangen synes å være lavere for deres del. Dette indikerer at også vår målgruppe har stor tilgang til skjermbaserte medier som nettbrett.

Flere kvalitative, internasjonale studier har undersøkt yngre barns bruk av nettbrett i hjemmet. Et forskningsprosjekt i seks europeiske land, samt Russland, besto av case-studier av 6–7-åringers bruk av teknologi i ti familier i hvert land (Chaudron, Beutel, Cernikova, Donoso, Navarette, Dreier, Fletcher-Watson et al., 2015). Selv om fokus var på 6–7-åringene, hadde mange av dem småsøsken. Studien fant at nettbrettene var favorittplattformen til barna. Andre studier (Geist, 2012; Verenika, & Kervin, 2011) har gjort nære observasjoner av førskolebarn og deres bruk av digitale medier hjemme. I likhet med norske undersøkelser (Letnes et al., 2016) viser de hvor fortrolige barna er med forskjellige medier, og hvordan de veksler mellom dem.

#### **Typiske trekk ved fire til seks-åringers mediebruk i ikke-europeisk kontekst**

I det som kalles det globale sør, ser vi det som ofte kalles den digitale kløften – eller skillet mellom de som «har» og de som «ikke har». Denne digitale kløften blir i dag mer og mer differensiert ettersom en fokuserer på vestlige eller ikke-vestlige land. I vestlige land har senere forskning forsøkt å reformulere dette (Livingstone, 2009) til å heller bruke termer som digital differensiering, digital stratifisering eller grader av digital inkludering (Burns & Gottschalk, 2019).



Likevel så er det en digital kløft mellom det globale nord og det globale sør, og denne kløften er ofte svært stor. Det er en klar sammenheng mellom brutto nasjonalprodukt (BNP) og internetttilgang. På laveste nivå ligger land som Etiopia, Uganda, Pakistan og Burkina Faso. Industrialiserte land med avanserte økonomier ligger på topp, eksempelvis Sør-Korea, Australia, Canada og USA (Poushter, & Stewart, 2016, s. 9).

Det faller utenfor rammen for vår undersøkelse å gå inn på dette viktige aspektet ved den globale medievirkeligheten. Noen av barna i vår undersøkelse vil imidlertid ha familiebakgrunn fra land der mediesituasjonen er en helt annen enn i Vesten, noe som på ulike måter kan sette preg på deres digitale oppvekst.

Det er ikke gjort utstrakt forskning på denne aldersgruppens bruk av skjermmedier i land som vi ofte kaller for det globale sør, blant annet fordi digitale medier har lav utbredelse i mange av disse landene. Forskningsprogrammet *GlobalKidsOnline* (Byrne et al., 2020) jobber imidlertid med å få større oversikt over internett-tilgangen og de digitale ferdighetene på global basis. Her ser vi for eksempel at barna i Ghana begynner å bruke internett på skjermer i stadig yngre alder. Gjennomsnittet per 2020 er 12 år og er stadig på vei nedover. Det betyr på den andre siden at svært få førskolebarn bruker skjerm eller internett per nå.

Den generelle tilgangen til internett i et land, gir en pekepinn på barns skjermbruk. Det er naturlig nok også flere som har datamaskiner, nettbrett eller mobiltelefoner enn de som har internetttilgang i en befolkning. Blant de landene som har den høyeste andelen av befolkningen uten tilgang på internett, finner vi Pakistan, Sentral-Afrika og generelt de fleste land i Afrika sør for Sahara.

Tre av landene som er representert i rekken av andre språk i vår undersøkelse, er Pakistan, Eritrea og Somalia. De befinner seg altså blant de landene som har aller lavest internetttilgang globalt, og som dermed må regnes å ha en forholdsvis lav digital kompetanse. I Pakistan har 32,4 prosent av en totalbefolkning på 220 millioner tilgang på internett, og omtrent halvparten av disse har en profil på Facebook. I Eritrea har kun 9 prosent av befolkningen på 3,5 millioner tilgang på internett. Av disse er 0,6 prosent på Facebook. Når det gjelder Somalia, ligger prosenten på 11, og andelen av de som er på Facebook er nesten like høy (Internetworldstats, 2020).

Arabisk er også representert i vår undersøkelse, men siden arabisk blir talt over store deler av Midtøsten og Nord-Afrika, er det umulig å vite hvilke land som er representert i datamaterialet. Vi vet at det er store forskjeller på de digitale ferdighetene og mulighetene i for eksempel Midtøsten. Iran ligger lengst fremme, sammen med Irak og Saudi-Arabia, mens de fleste andre land har en lav internetttilgang (Internetworldstats, 2020).

På tross av lite data om mediesituasjonen for yngre barn i de landene utenfor Europa som våre respondenter kommer fra, kan vi se for oss at de som er kommet til Norge, er blant dem som relativt sett har flest ressurser. Dermed kan vi anta at de med bakgrunn fra landene som er nevnt ovenfor, så vel som de med innvandrerbakgrunn generelt i vår undersøkelse, tilhører den delen av befolkningen som har hatt internetttilgang i hjemlandet.

## Barn og medier i barnehagen

Teknologi og digitale medier er en naturlig del av barns hverdagsliv, også i barnehagen. I *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* er det lagt klare føringer om at digital praksis skal være en arbeidsmåte som skal bidra til barnas lek, kreativitet og læring (KD, 2017, s. 44-45). Videre blir det vektlagt at den digitale praksisen skal støtte opp om barns læreprosesser, og at personalet skal være aktive sammen med barna. Samtidig understreker rammeplanen at digital praksis skal brukes med omhu, og ikke være en dominerende arbeidsmåte.

Rammeplanen er ellers tydelig på personalets ansvar når det gjelder opphavsrett, kildekritikk og barnas personvern. Det understrekes også hvor viktig det er at personalet legger til rette for en utforskende, kreativ og skapende bruk av digitale medier i barnehagehverdagen.

I de senere årene er det blitt et økende tilfang av litteratur som omhandler barnehagens digitale praksis, med ulike teoretiske tilnærminger (Bølgan, 2018; Hardersen, 2016; Johansen, 2015, Jæger et al., 2019 og Nyjordet (red.), 2018). Her blir det synliggjort hvordan den digitale praksisen i barnehagen rommer alt fra bruk av ulike digitale

verktøy til barns liv og lek med medier. Den indirekte medialiseringen blir her understreket, blant annet med referanse til spin-off-produkter som leker og kleskolleksjoner fra det mangfoldige Disneyuniverset. Videre pekes det på hvordan impulser fra mediene fungerer som et «betydningsfullt tredje ledd» i barns samspill og lek, og slik gir nye muligheter og betingelser for fellesopplevelser. Ikke minst tegnes det et mangfoldig bilde av hvordan medier og digitale verktøy inngår, eller kan inngå, i det pedagogiske arbeidet i barnehagen. Digitale, multimodale tekster, hvor barn og voksne skaper fortellinger sammensatt av lyd, bilde og tale eller tekst, er illustrerende eksempler her.

Ifølge *Monitor 2019* (Fjørtoft et al., 2019), trekker ansatte i barnehagen oftest fram at det å se film, spille ulike spill og ta bilder, er de mest aktuelle bruksområdene, noe som er i tråd med rammeplanens forventning. Respondentene gir ellers uttrykk for en balansert bruk av digitale verktøy i det pedagogiske arbeidet, samtidig som rapporten viser at det kan legges mer til rette for at barn «utforsker, leker, lærer og selv skaper noe gjennom digitale uttrykksformer» (Fjørtoft et al., 2019, s. 153), slik rammeplanen også peker på.

Både på nasjonalt og kommunalt nivå rettes det søkelys mot den digitale praksisen i barnehagen, fra ulike perspektiver. Flere konferanser, blant annet i regi av Digital Arena Barnehage<sup>16</sup> og Stiftelsen Imtec<sup>17</sup> er viktige møteplasser for mangfoldet av aktører. En rekke prosjekter er i gang, ikke minst knyttet til det sterke fokuset på bruk av nettbrett. Digitale bord gjør også sitt inntog i stadig flere barnehager, slik tilfellet er i Sandnes kommune i Rogaland. Der var målet at alle de kommunale barnehagene i løpet av 2020 skulle motta hvert sitt «Fun Table» med tilhørende opplæring. Med «Fun Table» menes «et stort, interaktivt nettbrett som inneholder pedagogiske applikasjoner og øvelser. Bordet åpner for inkluderende arbeid i fellesskap og kan bidra med spennende og innovative aktiviteter i arbeid med prosessmål som personvern, dømmekraft, realfag, språk, kommunikasjon og miljø.»<sup>18</sup>

Når det gjelder de to kommunene som er med i vår undersøkelse, heter det blant annet følgende i **Bergen kommune** sin *Plan for Smart oppvekst*,<sup>19</sup> med handlingsplan gjeldende for 2019 til 2022: «Gjennom å bygge på en mediepedagogisk tilnærming til digitale verktøy vil barnehagen støtte opp om nøkkelkompetanser for det 21. århundre knyttet til kompetanse i å lære, kompetanse i å kommunisere, samhandle og delta og kompetanse i å utforske og skape. I tillegg skal personalet tilrettelegge for at barna får erfaring med etiske problemstillinger knyttet til digital dømmekraft» (Bergen kommune 2020, s. 21).

De kommunale barnehagene i **Vennesla** satte - som del av kommunens IT-strategi - konkrete mål for å heve de ansattes digitale kompetanse fra høsten 2019 (Vennesla kommune 2020, s.22). Etter at overgang til IKT Agder ble gjort gjeldende fra 01.01.2020, er planen under revisjon.

Barnehagekjeden **Læringsverkstedet AS** uttrykker ikke noe spesifikt om digital praksis i sin virksomhetsplan 2018-2021, men sier følgende i pedagogikkplanen, der digital praksis er løftet fram som eget område: «Digitale verktøy skal være en naturlig del av barns hverdag. Film, foto og projektor er verktøy som kan inspirere til kreativitet. Barna produserer, skaper og blir kjent med ulike digitale apper.»<sup>20</sup> Videre har Region Øst sammen med Oslo Met et pilotprosjekt for å øke personalets digitale praksis og digitale dømmekraft.<sup>21</sup>

---

<sup>16</sup> Se <https://digitalarenabarnehage.no/> (Hentet 06.11.2020)

<sup>17</sup> Se <https://imtec.no/temasider/kvalitetsutvikling-barnehage> (Hentet 06.11.2020)

<sup>18</sup> Se <https://www.sandnes.kommune.no/barnehage-og-skole/planer-og-rapporter-tilhorende-barnehage/digital-praksis-i-kommunale-barnehager-i-sandnes/#heading-h2-9> (Hentet 29.10.2020)

<sup>19</sup> Se <https://www.bergen.kommune.no/politikere-utvalg/api/fil/1238283/Plan-for-Smart-oppvekst-i-Bergen> (Hentet 06.11.2020)

<sup>20</sup> Tilsendt som skjermbilde i e-post fra Hanne Kielland Haakensen, leder for Læringsverkstedets barnehagedrift, 03.11.2020.

<sup>21</sup> Se <https://mykid.no/media/web/2807/aarsplan-20-21-.pdf> (Hentet 03.11.2020)

Når det gjelder **Barnehagestiftelsen Kanvas**, uttalte regionssjef i Oslo, Trude Holmsen, følgende i Aftenposten i 2017: «Vi lager en overordnet plan for å få i gang bruken av digitale verktøy. Vi ser på hva vi ønsker å oppnå med alle aktiviteter i barnehagen». <sup>22</sup> I gjeldende treårsplan 2020–2022 <sup>23</sup> vektlegges et fortsatt fokus på digital dømmekraft og bruk av digitale verktøy. Holmsen understreker i e-post (09.11.2020) at når det står «fortsatt fokus», er det «fordi vi i forrige periode hadde mål om *utarbeidelse av en strategi og implementering av denne i barnehagene*. Vi ser at mange av barnehagene våre har kommet langt, men at vi trenger å holde fokus videre for at satsningen skal bli ordentlig implementert og digitale verktøy en naturlig del av den pedagogiske verktøykassa i alle Kanvas-barnehager.» Som del av arbeidet med å holde dette fokuset, er det opprettet en nettverksgruppe i kjølvannet av at prosjektgruppen som utarbeidet strategi for bruk av digitale verktøy i Kanvas-barnehagene hadde ferdigstilt sitt arbeid.

I saken fra Aftenposten som ble referert til ovenfor, ble også fag- og utviklingssjef for barnehagene i **Espira**-gruppen, Mari Fagerheim, intervjuet. Hun vektlegger der at alle barna i Espira-barnehagene skal møte digital praksis, tilpasset alder, som naturlig del av det pedagogiske arbeidet. Bruken av nettbrett blir særlig fremhevet. Det samme nevnes i vår e-post-utveksling 09.11.2020: «Barnehagene våre har nettbrett, og noen har også smartboard, projektorer, digitale mikroskoper, dokumentkameraer og lignende. Vi har barnehager som piloterer en app for digitale bøker, vi har barnehager som gir barna en første innsikt i programmering gjennom programmerbare leker, mange lager små filmer sammen med barna og noen bruker digitale verktøy til å berike de pedagogiske miljøene.» Fagerheim presiserer at digital praksis inngår på ulike måter i de tre satsingsområdene språk, realfag og bevegelse, særlig som verktøy i arbeidet med språk og realfag. Når det gjelder digital dømmekraft, er ansatte i Espira-barnehagene oppfordret til å ta et e-læringskurs fra Udir, i tillegg til de interne rutinene.

Som det fremgår av dette, er digital praksis og dømmekraft noe ulikt vektlagt i planer og rapporter hos de fem aktørene som er representert i vår undersøkelse. Alle er imidlertid tydelige på forankringen i rammeplanen og dens føringer for det pedagogiske innholdet, med et klart fokus også på viktigheten av det digitale. Graden av forskjellighet mellom aktørene er naturlig med tanke på situasjonen i norske barnehager generelt, og synes å speile hovedinntrykket fra respondentene i *Monitor 2019* (Fjørtoft et al., 2019).

Når det gjelder barnas opplevelse av å bruke digitale verktøy, viser funnene i *Monitor 2019* at barna synes å være både interesserte og nysgjerrige. Barnehagepersonalet på sin side opplever at verktøyene gir nye muligheter i det pedagogiske arbeidet. Samtidig sier personalet at rammeplanens krav til barnehagens digitale praksis er en vesentlig grunn til at de bruker disse verktøyene. Aktiviteten er høyest blant de eldste barna, og verktøyene oppleves særlig nyttige i aktiviteter som er relatert til overgangen mellom barnehage og skole. Samtidig er det ifølge rapporten få foreldre som uttrykker et klart ønske om at barnehagen skal bruke digitale verktøy.

I rammeplanens fokus på digital praksis i barnehagen, vektlegges også en gryende etisk forståelse: «Barnehagen skal utøve digital dømmekraft og bidra til at barna utvikler en begynnende etisk forståelse knyttet til digitale medier» (KD, 2017, s. 44). Her knyttes det an til barnas sosialisering- og danningprosess, i og med at både valg av medier og hvordan de ulike mediene brukes, har en innvirkning på denne prosessen.

Det er interessant å merke seg på hvilke fagområder respondentene i *Monitor 2019* (Fjørtoft et al., 2019, s. 143) oppgir at de bruker digitale verktøy i barnehagen. Kommunikasjon, språk og tekst blir oftest trukket fram, mens digitale verktøy sjelden brukes innen fagområdet etikk, religion og filosofi. I rammeplanens beskrivelse av dette fagområdet løftes imidlertid begrepet dømmekraft frem: «Gjennom å samtale om og undre seg over eksistensielle,

---

<sup>22</sup> Se <https://www.aftenposten.no/osloby/i/6OQzr/barnehagesjef-de-som-mener-digitale-verktoey-er-skadelig-for-smaa-bar> (Hentet 20.10.2020)

<sup>23</sup> Tilsendt som pdf i e-post fra Trude Holmsen 09.11.2020.

etiske og filosofiske spørsmål skal barn få anledning til selv å formulere spørsmål, lytte til andre, reflektere og finne svar. Slik skal barnehagen bidra til å legge grunnlag for kritisk tenkning og dømmekraft» (KD, 2017, s. 55).

I denne sammenhengen knyttes dømmekraft tydelig til refleksjon over livet fra ulike perspektiver. Eksistensielle og filosofiske spørsmål handler om hvilke verdier vi bygger vårt liv på, mens dømmekraft og etiske spørsmål handler om hva som er riktig og godt. Å reflektere, tenke kritisk og finne svar, handler på sin side om hvordan vi kommer fram til en erkjennelse. Og å samtale, undre, lytte og formulere spørsmål handler om samtalepraksis og deltakelse i demokratiet.

De ulike perspektivene verdigrunnlag, etikk, erkjennelse, dialog, demokrati og pedagogikk er alle sentrale for å oppøve dømmekraft, også for barn i barnehagealder. Når *Monitor 2019* viser at det digitale trekkes lite inn i fagområdet etikk, religion og filosofi, synliggjøres behovet for en bevisstgjøring på den digitale danningen innen rammen av det helhetlige og tverrfaglige arbeidet med digital praksis i barnehagen.

### **Barn og medier i samarbeidet mellom hjem og barnehage**

Vi har tidligere understreket at barns mediebruk finner sted både i hjem og barnehage. I 2019 var andelen barn mellom tre og fem år med barnehageplass over 97 prosent.<sup>24</sup> Når vi i denne undersøkelsen fokuserer på foreldres behov for kunnskap, råd og veiledning i forhold til 4–6-åringers skjermbruk, er det med utgangspunkt i hjemmearenaen. Samtidig relaterer flere av spørsmålene seg naturlig til livet i barnehagen og samarbeidet mellom de to arenaene.

Som vi pekte på ovenfor, er barnehagen forpliktet på å ta i bruk digitale praksiser som en del av det pedagogiske arbeidet. Dette skal «...bidra til barnas lek, kreativitet og læring» (KD, 2017, s. 44). Videre skal det «støtte opp om barns læreprosesser...», samtidig som digitale verktøy skal brukes med omhu og ikke dominere som arbeidsmåte (ibid). Her illustreres noe av spenningsfeltet som foreldre og pedagoger kan kjenne på når de søker å finne en balanse i forhold til barns bruk av skjermbasert teknologi. Vi har tidligere vært inne på hvordan mediene skaper fellesopplevelser og gir impulser til lekepraksiser. Innledningsvis nevnte vi også tankebildet fra sosiokulturell læringsteori om at foreldre og barnehage kan hjelpe barnet til neste utviklingszone som et «støttende stillas». Vygotsky hevder at barnet blir klokere og sterkere i samhandling med andre, og at den voksne fungerer som et støttende stillas for å nå ny utvikling. Slik er det også i forhold til barns skjermbruk. For å lykkes med dette, kreves det at den voksne kjenner barnet og slik kan tre frem og støtte, men også trekke seg litt tilbake etter hvert som barnet selv får kontroll.

Et annet perspektiv er at skjermbasert teknologi i vår samtidskontekst må forstås som kulturelle redskaper som inngår i hverdagslige praksiser både direkte og indirekte (Kyrkjebø, 2018). For mange foreldre og pedagoger handler dette om å ta i bruk redskaper som ikke var en del av egen barndom. Dermed kan det skape et skille mellom digitale og tradisjonelle medier som ikke finnes fra barnets perspektiv. Med utgangspunkt i rammeplanens vektlegging av digital praksis, er dette et vesentlig moment i samarbeidet mellom barnehage og hjem.

Barnehagelovens paragraf 1 synliggjør at barnets beste er målet for samarbeidet mellom hjem og barnehage: «Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta kjerneområdene *omsorg* og *lek*, og fremme *læring* og *danning* som grunnlag for allsidig utvikling» (KD, 2017). Dette samarbeidet skal skje både på individnivå (enkeltbarn) og gruppenivå (barnegruppen) (KD, 2017, s. 29-30). Barnehagen skal ta hensyn til foreldrenes synspunkter og

---

<sup>24</sup> Se <https://www.utdanningsforbundet.no/var-politikk/kunnskapsgrunnlag/publikasjoner/2020/nokkeltall-for-barnehagen-2019/> (Hentet 06.12.2020)

begrunne sine valg. Samtidig plikter både foreldre og personale å forholde seg til barnehagens samfunnsmandat og verdigrunnlag.

Rammeplanen bygger på sentrale verdier som løftes frem innledningsvis, slik som barndommens egenverdi, demokrati, mangfold og gjensidig respekt. Respekt for menneskeverdet skal fremmes ved å synliggjøre og fremme mangfold og «legge til rette for kulturmøter, gi rom for barnas egen kulturskaping og bidra til at alle barn kan få oppleve glede og mestring i sosiale og kulturelle fellesskap» (KD, 2017, s. 9).

I praksis er norske barnehager i dag det vi omtaler som flerkulturelle. Med det menes at barna enten har kommet til Norge sammen med familiemedlemmer, eller er barn av innvandrereforeldre. Selv om den største konsentrasjonen er i urbane strøk, var færre enn 30 kommuner helt uten innvandrerbarn i sine barnehager i 2019. Totalt var det 61 811 innvandrerbarn i norske barnehager i fjor, og av disse var 51 870 minoritetsspråklige, noe som utgjør 19 prosent av totalen (SSB 2020). De senere årene har det vært en stor økning av innvandring fra Øst-Europa, slik som Litauen og Polen, noe som også gjenspeiles i vår undersøkelse.<sup>25</sup>

Med tanke på spennvidden i bakgrunn og erfaring både når det gjelder barnehagen som institusjon og barns mediebruk, har den flerkulturelle situasjonen stor innvirkning på samarbeidet mellom hjem og barnehage. For mange av innvandrerforeldrene er avstanden til egen bakgrunn stor. Samtidig er dagens mediebarndom i stadig større grad global. En av de største medieaktørene er Disney, som tilbyr sine fortellinger på en rekke plattformer til barn verden over. *Frost*-sangen «Let it go» synges med like stor kraft i en norsk barnehage som i småskolen i en av Nairobis slumområder (Brennhovd & Dahle, 2020, s. 26). Dette innebærer at når barn av innvandrerforeldre begynner i norske barnehager, kan mediefortellinger bidra som felles møtepunkt, tross høyst ulike bakgrunner og erfaringer.

## Barns sosialisering og danning i møte med mediene

Mediehverdagen gir nye perspektiver på hvilke instanser i barns omgivelser som fungerer som primære sosialisering- og dannelsesagenter.<sup>26</sup> Primærsolisering «refererer til en indregjering av grunnleggende tankemåter, kultur og ideer i et samfunn» (Frønes, 2013, s. 21), mens danning er nært knyttet til meningsskaping, og dreier seg om «sosialisering som utvikling av evnen til refleksjon og erkjennelse» (Frønes, 2013, s. 120).

Som vi så ovenfor, under *Faglig forankring*, er selve dannelsesbegrepet forstått noe ulikt innen forskjellige fagtradisjoner. I europeisk tradisjon står synet på dannelsesprosessen som en livslang prosess i vekselvirkning mellom individet og omverdenen, sentralt. Danningen skjer dermed kontinuerlig både i organiserte situasjoner og i hverdagslige hendelser, samtidig som den har et innhold, den forutsetter medbestemmelse og bygger på verdier (Sødal, 2018, s. 84). Videre blir det her påpekt at samtalen spiller en vesentlig rolle i dannelsesprosessen.

Ifølge barneloven, er foreldrene «skyldige til å gje barnet forsvarleg oppseding og forsyting. Dei skal syte for at barnet får utdanning etter evne og givnad» (Barnelova, 2019, §30). Foreldrene har dermed en sentral oppgave som primære sosialiseringssagenter. Når det gjelder mediene, har de tradisjonelt vært knyttet til sekundærsoliseringen, sammen med aktører som skole og barnehage (Frønes, 2018). For dagens barn fungerer imidlertid mediene i stadig sterkere grad som sosialiseringssagenter på forskjellige nivå, og forskere peker på at «sosiale medier og dataspill skaper en situasjon der grensene mellom primær- og sekundærsolisering blir flytende» (Frønes, 2013, s. 24). Mange studier viser at mediekulturen påvirker barn og unges selvbilde og selvfølelse (Bergsjø et al., 2020, s. 83), og dermed har betydning for selve identitetsdannelsen. Spørsmålet «Hvem er jeg?» er et kjernes spørsmål for ethvert

<sup>25</sup> I 2. kvartal i 2020 var Litauen, Polen og Eritrea blant de landene som lå høyest på innvandringsstatistikken. Dersom vi ser på nettoinnvandring, hadde Litauen det høyeste antallet med 93, og så fulgte Polen og Eritrea, begge med 84. Somalia hadde en nettoinnvandring på 55 (SSB, 2020).

<sup>26</sup> Se også Dahle et al., 2020, s. 15-16.



menneske og utgjør sentrum i livstolkningen.<sup>27</sup> Bevisst og ubevisst samhandler vi med de underliggende budskapene i mediefortellingene i denne dynamiske, livslange prosessen.

Det er videre vesentlig å merke seg for eksempel hvordan pedagogen Ola Erstad vektlegger at endringer i kulturformer også er knyttet til kompetanseforholdet mellom generasjonene (Erstad, 2010, s. 34). I et slikt perspektiv vil den voksne generasjonen alltid overføre noe av sin kompetanse og kunnskap til den yngre generasjonen. Samtidig kan den yngre generasjonen ha kompetanse som den eldre ikke har, noe som er særlig synlig i vår digitale tid.

Her illustreres den viktige rollen foreldre og ansatte i barnehagen spiller inn mot barnas mediehverdag og mediens rolle i den helhetlige dannelsesprosessen. På samme måte som en «norsk innfødt» må lære seg norsk språk, og at denne læringsprosessen innebærer å tilegne seg et spekter av ferdigheter og å utvikle forståelse og vurderingskompetanse, må de «digitalt innfødte» ikke bare lære seg ferdigheter knyttet til digital teknologi, men også utvikle forståelse og vurdering. Den digitale kompetansen må altså læres. Samtidig som danningen ikke skapes ovenfra og ned, slik rammeplanen også vektlegger i beskrivelsen av danning som en samhandlingsprosess mellom barn og voksne, så har de voksne like fullt et større ansvar enn barna her (Sødal, 2018, s. 84).

Dermed ligger det et stort mulighetsrom for foreldre så vel som barnehagens ansatte i å være seg bevisst den viktige rollen mediens innholdsformidling har i forhold til både intendert og uintentert sosialisering. Ikke minst er en «bevisstgjøring på mediefortellingenes rolle i den uintenderte sosialiseringen vesentlig, særlig med tanke på underliggende verdi- og livssynsperspektiv» (Dahle & Kro, 2018, s. 27). Mediens fortellinger er ikke nøytrale, men formidler verdier, tanker og holdninger som på ulike måter bidrar til dannelsesprosessen. Den anerkjente barnebokforfatteren Philip Pullman illustrerer dette når han sier at alle fortellinger vil lære oss noe – «... whether the storyteller intends them to or not. They teach the world we create. They teach the morality we live by. They teach it much more effectively than moral precepts and instructions.»<sup>28</sup> Mediene er altså vesentlige bidragsyttere i barns dannelsesprosess når det gjelder internalisering av verdier og holdninger, og dermed også i relasjon til livstolkningen og livssynsdanningen.

Ved å se mediene i relasjon til barns sosialiserings- og dannelsesprosess, belyses også «faktorer som er av stor betydning for deres forståelse av seg selv og den sosiale utviklingen de er en del av» (Letnes, 2016, s. 115), slik vi refererte til under *Faglig forankring* ovenfor. Dermed snakker vi også om digital danning, som i nordisk pedagogisk tradisjon handler om at barna både utvikler en kreativ og kritisk holdning til digitale medier og en begynnende etisk bevissthet og dømmekraft. Digital danning innebærer altså et ønske om at barn og unge skal lære seg å håndtere teknologi og medier på en god måte, samtidig som det fokuseres på en overordnet kulturell kompetanse med vekt på å utvikle «identitet, evne til refleksjon og forståelse av seg selv og andre i en digital kontekst» (Gran, 2018, s. 214).

*Oppsummerende* for dette kapitlet om mediebarndommen, vil vi understreke at både de ulike teoretiske perspektivene og de undersøkelsene om barns mediebruk som vi her har relatert til, utgjør bakteppet for vår analyse og refleksjon i møte med funnene i undersøkelsen. Mediens rolle i barns liv og lek danner et naturlig grunnlag, mens barns mediebruk både i Norge og internasjonalt gir en aktuell ramme. Barnehagens digitale praksis er vesentlig for temaområdet vårt, så vel som for samarbeidet mellom barnehage og hjem når det gjelder mediebruken. Vi ser her på barns danning som omdreiningspunktet, og dermed er spørsmålet om mediens rolle inn mot sosialiserings- og dannelsesprosessen avgjørende.

---

<sup>27</sup> Vi definerer livstolkning i tråd med teologen Peder Gravem, som hvordan vi «... forstår oss selv og vår virkelighetsforståelse i lys av en helhetlig meningsammenheng». (Gravem, 1996, s. 249)

<sup>28</sup> Se <http://damesauthor.blogspot.com/2013/10/philip-pullmans-carnegie-medal.html>

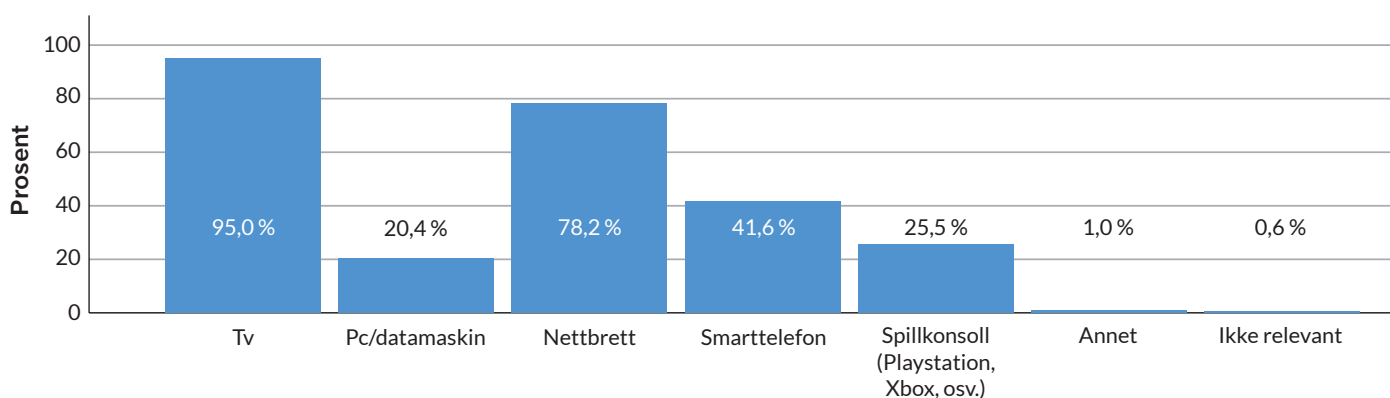
## PRESENTASJON AV SPØRSMÅL OG FUNN I UNDERSØKELSEN

Spørreskjemaet åpnet med enkelte demografiske spørsmål knyttet til respondenten selv, til husstanden vedkommende representerer og barnets alder. Deretter begynte første ordinære spørsmålssekvens som omhandlet barnets tilgang på skjermbaserte medier i hjemmet og i barnehagen.

### Tilgangen på skjermbaserte medier

På spørsmål om hvilke skjermbaserte medier barnet har tilgang på hjemme, viser svarene at TV, nettbrett og smarttelefon dominerer. Men PC og spillkonsoll er også tilgjengelig for en betydelig gruppe.

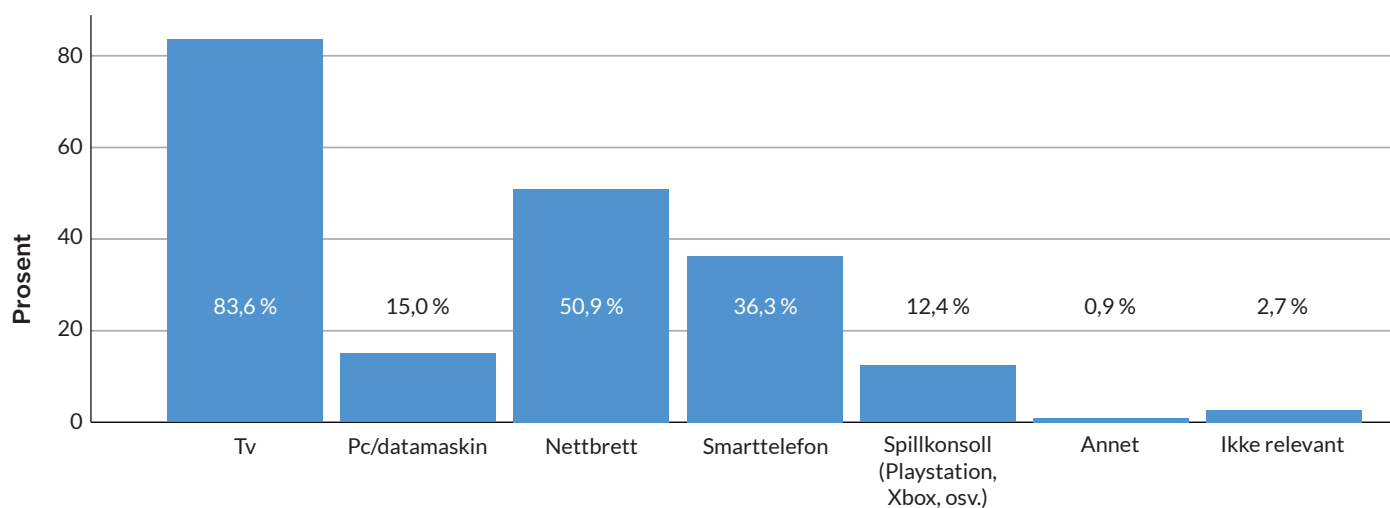
Hvilke typer skjermbaserte medier har ditt barn tilgang til hjemme?



Figur 1: Barnets tilgang til skjermbaserte medier i hjemmet

Om vi lager en tilsvarende figur som den ovenfor, men kun basert på svarene fra respondenter som har benyttet en annen språkversjon enn norsk, blir diagrammet seende slik ut:

Hvilke typer skjermbaserte medier har ditt barn tilgang til hjemme?



Figur 2: Barnets tilgang til skjermbaserte medier hos respondenter som har benyttet en annen språkversjon enn norsk

Diagrammet viser at tilgangen på skjermer er gjennomgående lavere for den minoritetsspråklige gruppen. Det gjelder over hele linjen, men den største forskjellen finner vi i forhold til nettbrett. Her er det 27,3 prosentpoeng færre som har tilgang til nettbrett i hjemmet. Det betyr at mens nær fire av fem barn totalt sett har tilgang på nettbrett, så er det bare ett av to barn med minoritetsspråklig bakgrunn som har den samme tilgangen. Det er også bare halvparten så mange av disse barna som har tilgang til spillkonsoll hjemme:

**Tabell 3: Forskjell i tilgang på skjermbaserte medier i hjemmet**  
Hvilke typer skjermbaserte medier har ditt barn tilgang til hjemme?

	Minoritetsspråklige	Alle
TV	83,6%	95,0 %
Nettbrett	50,9%	78,2 %
Smart-telefon	36,3%	41,6 %
PC / datamaskin	15,0%	20,4 %
Spillkonsoll (Playstation, Xbox osv.)	12,4%	25,5 %
Annet	0,9%	1,0 %
Ikke relevant	2,7%	0,6 %
Antall (N)	226	292

På spørsmål om hvilke skjermbaserte medier foreldrene kjenner til at blir benyttet i barnehagen, svarer seks av ti respondenter nettbrett. I tillegg forteller henholdsvis hver fjerde og hver femte forelder at de kjenner til bruken av TV og/eller datamaskin. Det er ellers interessant å merke seg at 15,5 prosent av foreldrene – nesten hver sjettede forelder – svarer at spørsmålet enten ikke er relevant eller at de ikke vet noe om hvilke typer skjermbaserte medier som er i bruk i barnehagen til deres barn.

**Tabell 4: Tilgjengelige skjermbaserte medier i barnehagen**  
Hvilke typer skjermbaserte medier kjenner du til at blir brukt i barnehagen?

TV	27,6%
PC / datamaskin	20,8%
Smartboard	14,1%
Nettbrett	59,8%
Smart-telefon	12,3%
Spillkonsoll (Playstation, Xbox osv.)	0,2%
Annet	3,1%
Vet ikke / Ikke relevant	15,5%
Antall (N)	2 865

Respondentene ble deretter spurt om sin holdning til bruken av skjermbaserte medier i barnehagen.

**Tabell 5: Foreldres holdning til skjermbruk i barnehagen**  
Hva tenker du om bruken av skjermbaserte medier i barnehagen?

	Prosent	Kumulativ prosent
De kunne gjerne brukt skjerm-medier mer, for det finnes så mye bra som barna kan ha glede av	3,0	3,0
Jeg synes mengden av skjermtid i barnehagen er godt balansert med andre aktiviteter	46,3	49,4
Jeg ser at bruken av skjerm-medier kan være veldig bra, men skulle likevel ønske at mer av tiden i barnehagen ble brukt på andre aktiviteter	10,5	59,8
Min mening er at barna har nok skjermtid utenom barnehagetiden, og at barnehagen derfor bør prioritere andre aktiviteter	32,3	92,1
Vet ikke / Ikke relevant	7,9	100,0
Total (N)	2832	

Om lag halvdel (49,3 prosent) gir uttrykk for at de er fornøyde med praksisen, mens 42,8 prosent skulle ønske at skjermbruken i barnehagen var mindre enn det de opplever at er tilfelle. Hvis vi kun ser på svarene fra de minoritetsspråklige på dette spørsmålet, finner vi stort sammenfall med totalinntrykket fra foreldregruppen. Vi merker oss imidlertid at noen flere i denne foreldregruppen skulle ønske at mer av tiden i barnehagen ble brukt på andre aktiviteter. Det er bare 33,6 prosent av foreldrene i denne gruppen som har krysset av for at mengden skjermbruk er godt balansert med andre aktiviteter, mens 22,9 prosent gir uttrykk for et ønske om at mer av tiden i barnehagen blir brukt på andre aktiviteter enn skjermbruk.

### Skjermbruken i hjemmet

Etter disse innledende spørsmålene ble respondentene presentert for spørsmål om barnets skjermbruk i hjemmet. Først kom da et spørsmål om hvilken skjermtype barnet bruker *mest*. Svarene viser tydelig at TV er den mest brukte skjermen i de fleste familier, men at nettbrettet har inntatt denne posisjonen i om lag en tredel av hjemmene.

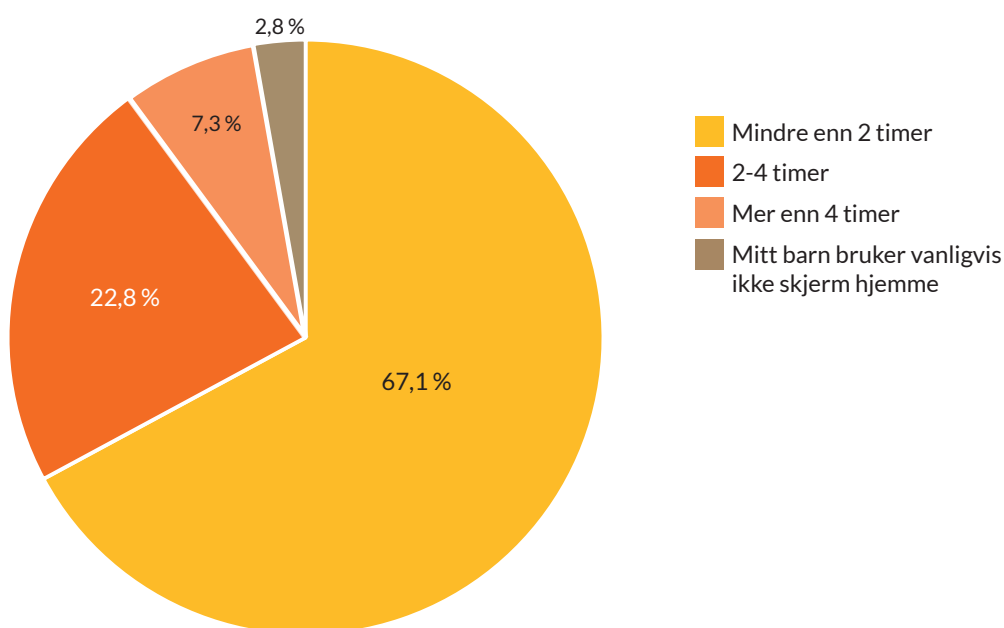
**Tabell 6: Mest brukte skjerm i hjemmet**  
Hvilken av de ulike skjermtypene som finnes hjemme bruker ditt barn mest?

	Antall	Prosent
TV	1736	60,6
PC / datamaskin	52	1,8
Nettbrett	916	32,0
Smart-telefon	116	4,0
Spillkonsoll (Playstation, Xbox osv.)	24	,8
Annet	11	,4
Vet ikke	5	,2
Ikke relevant	5	,2
Total	2865	100,0

For de minoritetsspråklige er tallene i all hovedsak like, men det er verd å merke seg at 9 prosent innenfor denne gruppen respondenter oppgir at smarttelefonen er den skjermen som brukes mest i hjemmet. Dette er mer enn dobbelt så mange som for respondentene som helhet, og kan muligens forklares med en lavere tilgang på nettbrett og andre typer skjermer.

På spørsmål om hvor mye tid barnet bruker på ulike skjermer i løpet av en vanlig ukedag, oppgir to av tre foreldre (67,1 prosent) en tidsbruk på mindre enn to timer, mens 22,8 prosent anslår at det normale er i området to til fire timer. Til sammen utgjør disse to kategoriene 89,9 prosent av det totale antallet svar på spørsmålet.

**Hvor mange timer i løpet av en vanlig ukedag (mandag-fredag) vil du anslå at ditt barn bruker på ulike typer skjerm hjemme?**



Figur 3: Barnets samlede skjermbruk en vanlig ukedag

På spørsmål om hva barnet bruker skjermene til, viser svarene at barna for det aller meste er mottakere av medieinnhold. Men skjermen brukes også som pedagogisk hjelpemiddel så vel som til kreativ virksomhet, og til å holde kontakt gjennom videosamtaler. 53,2 prosent av respondentene har krysset av for tre eller flere bruksområder, noe som i seg selv kan forstås som en variasjon i hva skjermene brukes til.

**Tabell 7: Barnets skjermbruk i hjemmet**  
Hva bruker ditt barn skjermen(e) til hjemme?

Se på TV/film/streaming	82,8%
Se på YouTube eller lignende videotjenester	50,4%
Bruke "lek og lær"-applikasjoner	50,2%
Spill	37,2%
Videosamtaler (Skype, Facetime e.l. tjeneste)	30,1%
Lage tegninger/bilder/videoer	17,7%
Finne informasjon om noe som barnet er særlig interessert i	10,9%
Annet	1,2%
Vet ikke / Ikke relevant	0,2%
Total (N)	2847



For barn med minoritetsspråklig bakgrunn indikerer svarene et noe annerledes bruksmønster når det gjelder hva de bruker skjermene til. 55,5 prosent oppgir tid på YouTube, som er noe høyere enn for respondentgruppen som helhet. TV-titting er markant lavere, med kun 46,3 prosent mot 82,2 prosent (jf. tabellen ovenfor). Dette kan muligens forklares med at tilgangen på medieinnhold som gjenspeiler familiens språklige og kulturelle bakgrunn, er bedre på YouTube enn via tradisjonelle TV-lignende tjenester. Bruken av «lek og lær»-applikasjoner er her noe lavere enn gjennomsnittet (40,4 prosent), men likevel nesten like høyt som TV/film/streaming. Dette kan tyde på at foreldrene prioriterer det læringsmessige forholdsvis høyt når barnet først skal benytte skjerm.

På spørsmål om hva barnet bruker mest skjermtid på hjemme, svarer 67,7 prosent at det er å se på TV/film/streaming. Når det gjelder de minoritetsspråklige barna, oppgir 35,9 prosent av foreldrene at deres barn bruker mest skjermtid på YouTube eller lignende, mens bare 29,0 prosent oppgir at TV/film/streaming er den mest brukte skjermaktiviteten.

Hvis vi studerer svarene på dette spørsmålet i lys av tidsbruken som respondentene gav uttrykk for i et tidligere spørsmål, viser det seg at de barna som bruker skjerm mye, har et noe annerledes bruksmønster. En høyere andel av denne gruppen rapporteres å bruke mest tid på å se på YouTube eller lignende videotjenester.

**Tabell 8: Barnets skjermbruk i hjemmet**  
Hva bruker ditt barn skjermen(e) til hjemme?

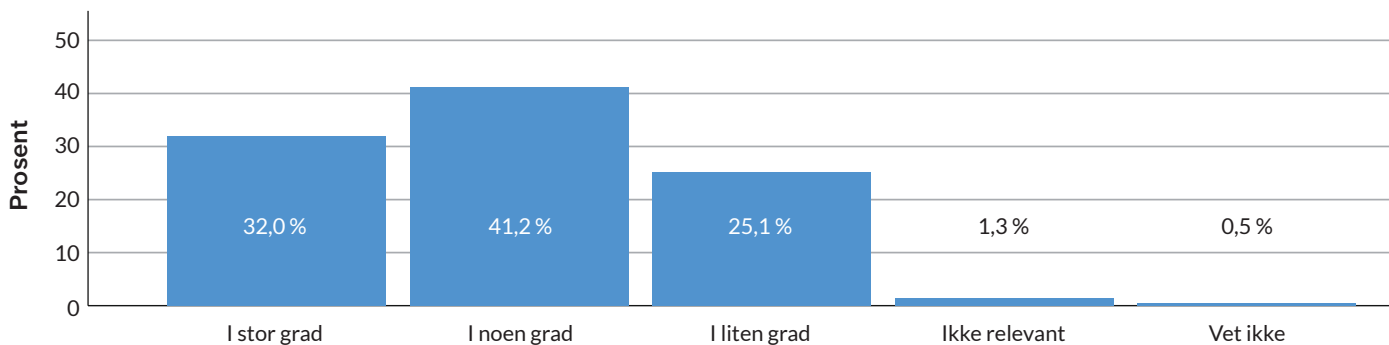
	Hvor mange timer i løpet av en vanlig ukedag (mandag-fredag) vil du anslå at ditt barn bruker på ulike typer skjerm hjemme?				Total
	Mitt barn bruker vanligvis ikke skjerm hjemme	Mindre enn 2 timer	2 - 4 timer	Mer enn 4 timer	
Se på YouTube eller lignende videotjenester	11,4%	17,9%	26,3%	26,6%	20,2%
Se på TV/film/streaming	63,3%	71,0%	60,9%	60,9%	67,7%
Spill	1,3%	4,6%	6,6%	5,8%	5,0%
Bruke "lek og lær"-applikasjoner	7,6%	3,8%	3,6%	3,9%	3,8%
Lage tegninger/bilder/videoer	1,3%	0,7%	0,6%		0,7%
Videosamtaler (Skype, Facetime e.l. tjeneste)	6,3%	0,8%	0,5%		0,8%
Finne informasjon om noe som barnet er særlig interessert i	3,8%	0,8%	0,9%	1,9%	1,0%
Annet	3,8%	0,3%	0,6%	0,5%	0,5%
Vet ikke / Ikke relevant	1,3%	0,2%		0,5%	0,2%
<b>Total</b>	<b>100,0%</b>	<b>100,0%</b>	<b>100,0%</b>	<b>100,0%</b>	<b>100,0%</b>
<b>Antall respondenter (N)</b>	<b>79</b>	<b>1903</b>	<b>647</b>	<b>207</b>	<b>2836</b>

Det kan her være interessant å merke seg at det bare er 5,0 prosent av foreldrene samlet sett, som rapporterer at bruken av spill er det mest vanlige. Heller ikke når vi ser på svarene i lys av barnets samlede omfang av skjermtid, finner vi mer enn små variasjoner i dette tallet. Det betyr at uavhengig av om den samlede bruken er stor eller liten, så oppgir et klart flertall av foreldrene at den dominerende skjermaktiviteten for deres barn er å se på TV/film/serier. Bare et lite mindretall oppgir at barnet bruker mest tid på spill.

## Skjermbruken og koronapandemien

Den neste sekvensen i spørreskjemaet omhandlet den spesielle situasjonen som oppstod da skoler og barnehager ble stengt som en del av de restriksjoner myndighetene innførte ved koronautbruddet i mars. Respondentene ble stilt spørsmål om deres barns skjermbruk endret seg da rammevilkårene for familiens hverdagsliv ble annerledes.

### I hvilken grad vil du si at koronapandemien førte til økt skjermbruk i hjemmet?

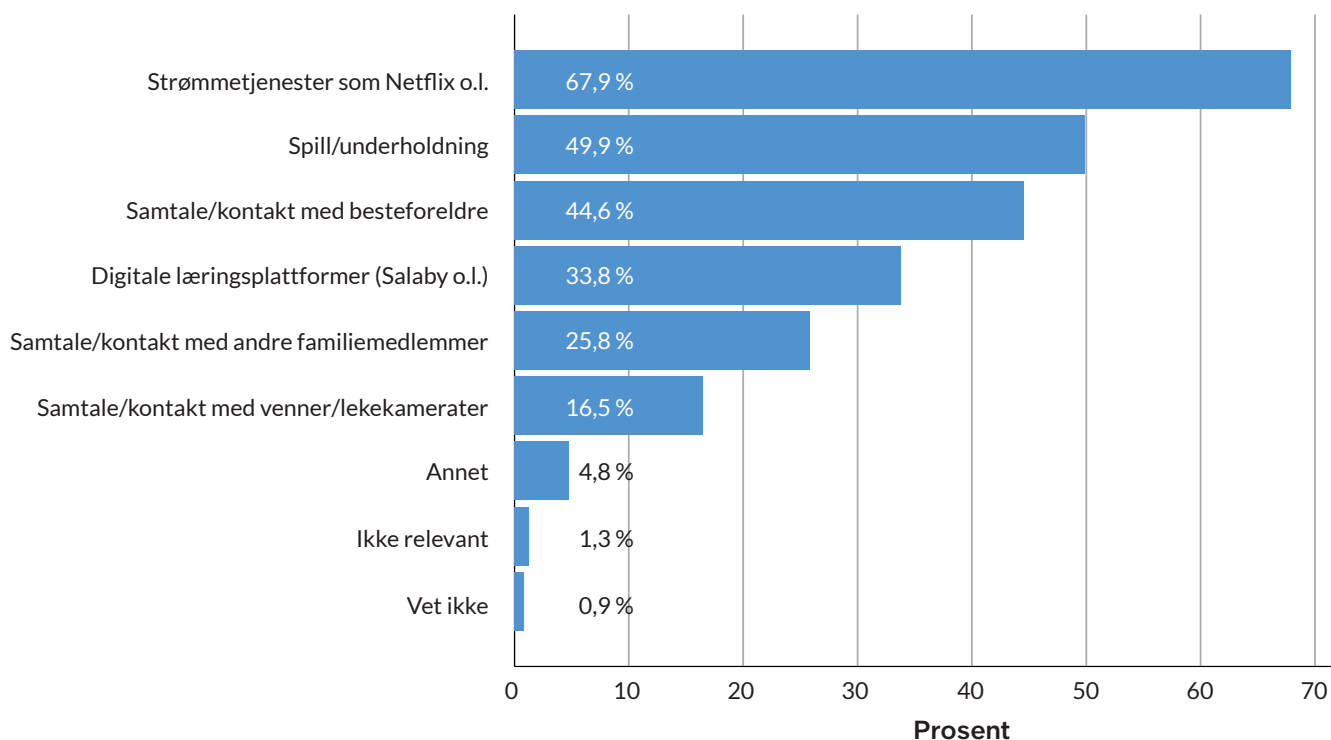


Figur 4: Økt skjermbruk under koronatiden

73,2 prosent oppgir at skjermbruken i hjemmet økte i noen eller stor grad i denne perioden. 45,8 prosent av de som rapporterer om økt bruk, oppgir at det særlig var i forbindelse med hjemmekontor/hjemmeskole at bruken økte. 54,9 prosent av respondentene oppgir at barna i denne tiden brukte mest skjermtid på streamingtjenester som Netflix o.l., mens 20,3 prosent oppgir at barnet brukte mest tid på spill/underholdning.

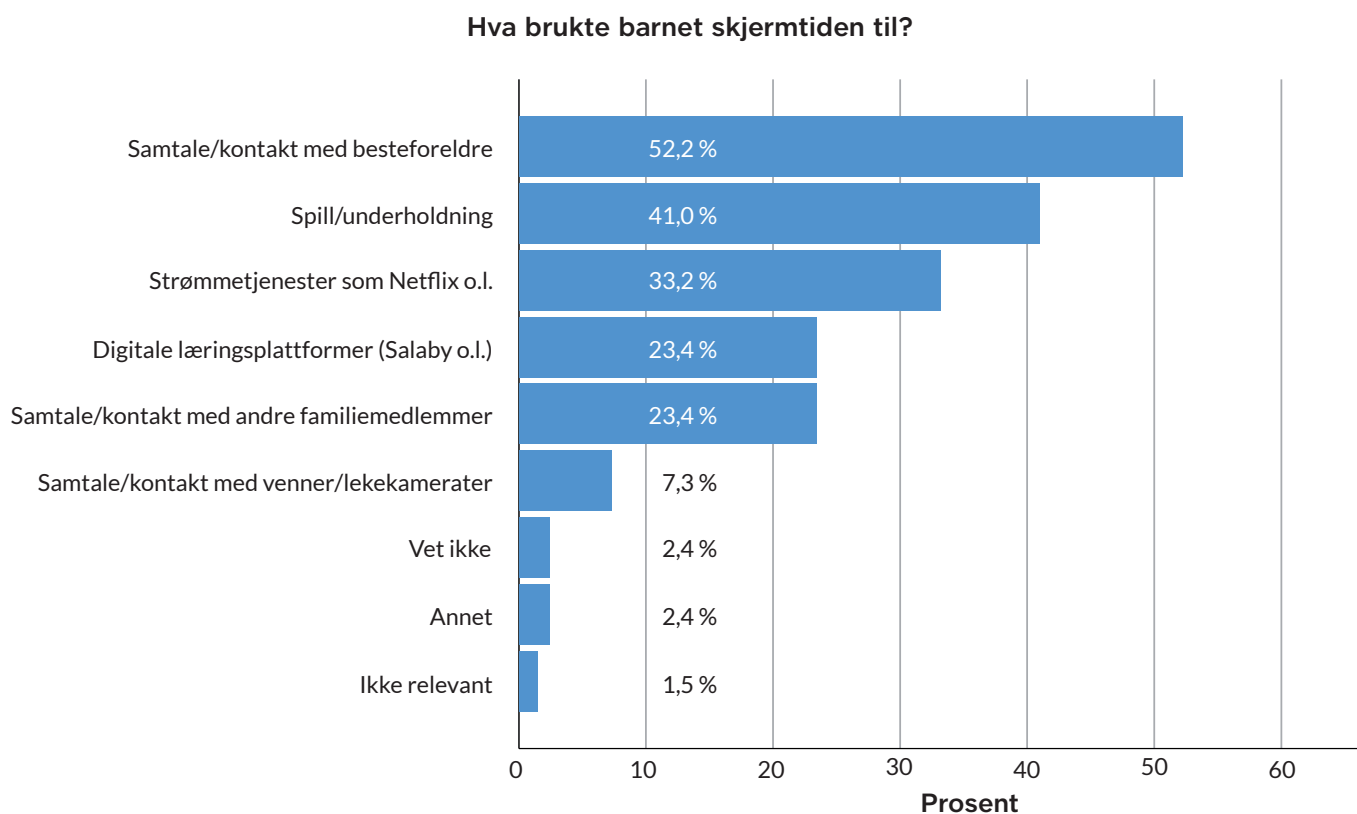
Respondentene ble bedt om å oppgi hvilke ulike aktiviteter barnet brukte skjermen til i denne perioden. Svarene viser at for mange av barna var bruken variert, fordi foreldrene krysset av på flere punkter. 43,2 prosent av foreldrene krysset av for tre eller flere bruksområder. Dette er likevel klart lavere enn da det lignende spørsmålet knyttet til generell skjermbruk ble stilt tidligere i spørreskjemaet. Da satte 53,2 prosent av foreldrene avmerking for tre eller flere bruksområder. Dette kan tyde på at bruken var mindre variert i denne tidsperioden enn hva som ellers er tilfelle.

### Hva brukte barnet skjermtiden til?



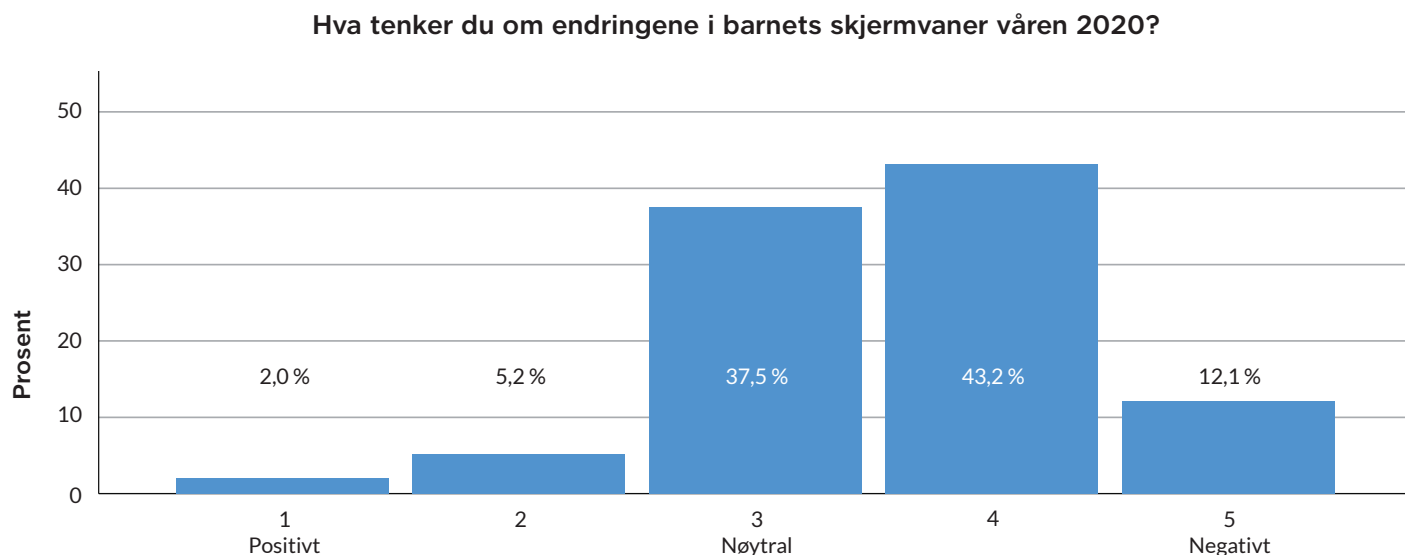
Figur 5: Bruksområder for skjerm under koronatiden

For de minoritetsspråklige barna ser vi et noe annerledes bruksmønster. Respondentene svarer at under koronatiden brukte over halvparten (52,2 prosent) av barna skjermtid til å prate med besteforeldrene sine, mens 33,2 prosent brukte tid til streamingtjenester. Læringsplattformer ble også benyttet av en del (23,4 prosent), men likevel av færre enn gjennomsnittet av svarene for alle respondenter. Dette kan ha noe å gjøre med tilgangen. Det er også verdt å merke seg at klart færre av foreldrene i denne gruppen – 7,3 prosent sammenlignet med 16,5 prosent – oppgir at barnet har hatt samtale/kontakt med venner/lekekamerater under perioden da barnehagene var stengt p.g.a. pandemien.



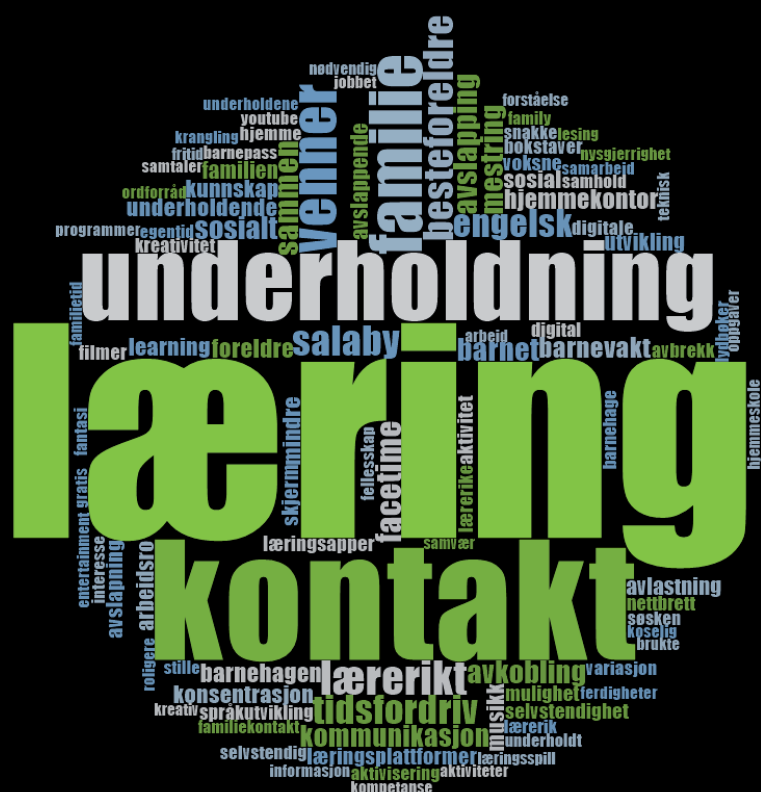
Figur 6: Bruksområder for skjerm under koronatiden blant barn med minoritetsspråklig bakgrunn

Når respondentene blir spurt om hva de tenker om endringene i barnets skjermvaner våren 2020, er tendensen klar på at foreldrene er negativt innstilt.



Figur 7: Foresattes holdning til barnets endrede skjermvaner

Respondentene ble bedt om å notere inntil tre stikkord som beskriver positive erfaringer med skjermbruken under koronapandemien våren 2020. Ordskyen gir dermed en indikasjon på ord som ofte er nevnt i respondentenes svar.



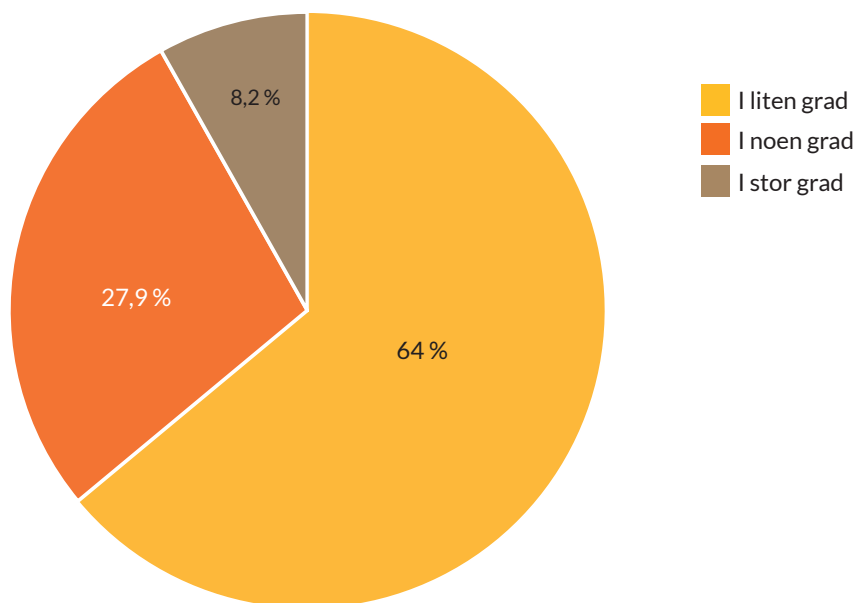
Figur 8: Forekomst av ord som beskriver positive erfaringer med skjermbruk

Denne ordskyen baserer seg på ord som har minst seks bokstaver. Ettersom ordskyen består av mekanisk telling av forekomster av bokstavkombinasjoner, så vil respondenter som har benyttet et annet språk enn norsk, ha liten mulighet til å påvirke resultatet. Det er likevel liten grunn til å anta at dette gir vesentlige utslag, ettersom andelen som ikke brukte den norske språkversjonen bare er 7,7 prosent.

Ordet læring nevnes 680 ganger og er det ordet som oftest forekommer i svarene fra respondentene. De neste ordene på lista er kontakt (368 ganger) og underholdning (235 ganger). Et ord som i faglig sammenheng ofte brukes sammen med læring, er lek. Et søk på dette ordet gir imidlertid bare 74 forekomster.



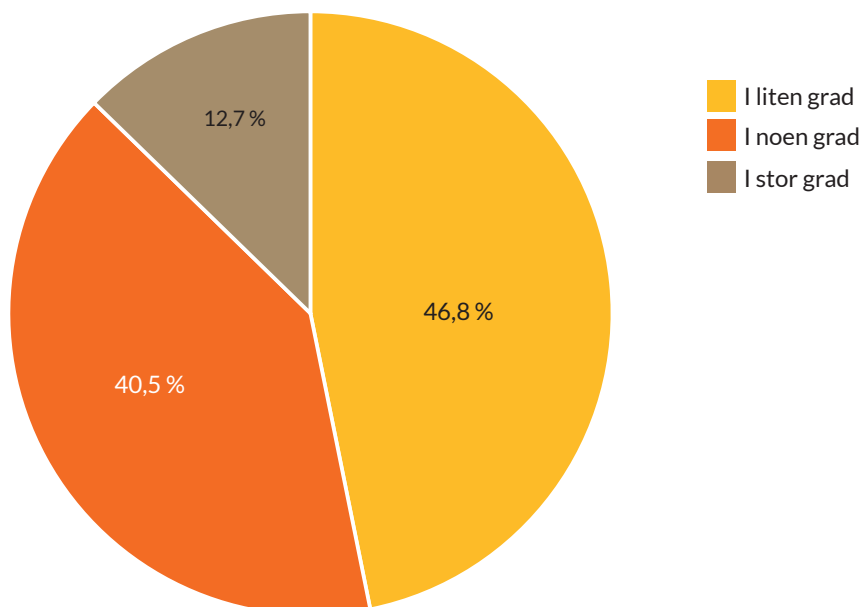
**I hvilken grad opplevde du at koronapandemien våren 2020 hadde ført til endrede vaner i ditt barns skjermbruk da samfunnet åpnet opp igjen?**



Figur 10: Endrede skjermvaner etter tiden med stengte barnehager pga koronapandemien

Blant de minoritetsspråklige foreldrene er det mer delte erfaringer med i hvilken grad det ble endringer i skjermvanene under koronautbruddet. I denne gruppen svarer hele 53,2 prosent at skjermvanene ble endret i noen eller stor grad.

**I hvilken grad opplevde du at koronapandemien våren 2020 hadde ført til endrede vaner i ditt barns skjermbruk da samfunnet åpnet opp igjen?**



Figur 11: Endrede skjermvaner etter tiden med stengte barnehager, i familier med minoritetsspråklige foreldre

De respondentene som hadde bekreftet at skjermvanene endret seg under koronatiden våren 2020, ble spurt om de – på tidspunktet da undersøkelsen ble gjennomført i september 2020 – var vendt tilbake til praksisen de hadde før mars 2020. Majoriteten bekrefter at dette er tilfelle et stykke på vei, men kun 29,1 prosent svarer et utvetydig «Ja» til spørsmålet. Legger vi sammen de tre svarkategoriene som ligger imellom «Ja» og «Nei», finner vi at 68,2 prosent av respondentene har benyttet seg av en av disse. Dette kan gi et signal om at blant dem som hadde fått endrede skjermvaner i forbindelse med koronautbruddet, så varte de nye praksisene fremdeles på det tidspunktet da undersøkelsen ble gjennomført.



**Tabell 9: Skjermvaner etter koronatiden**

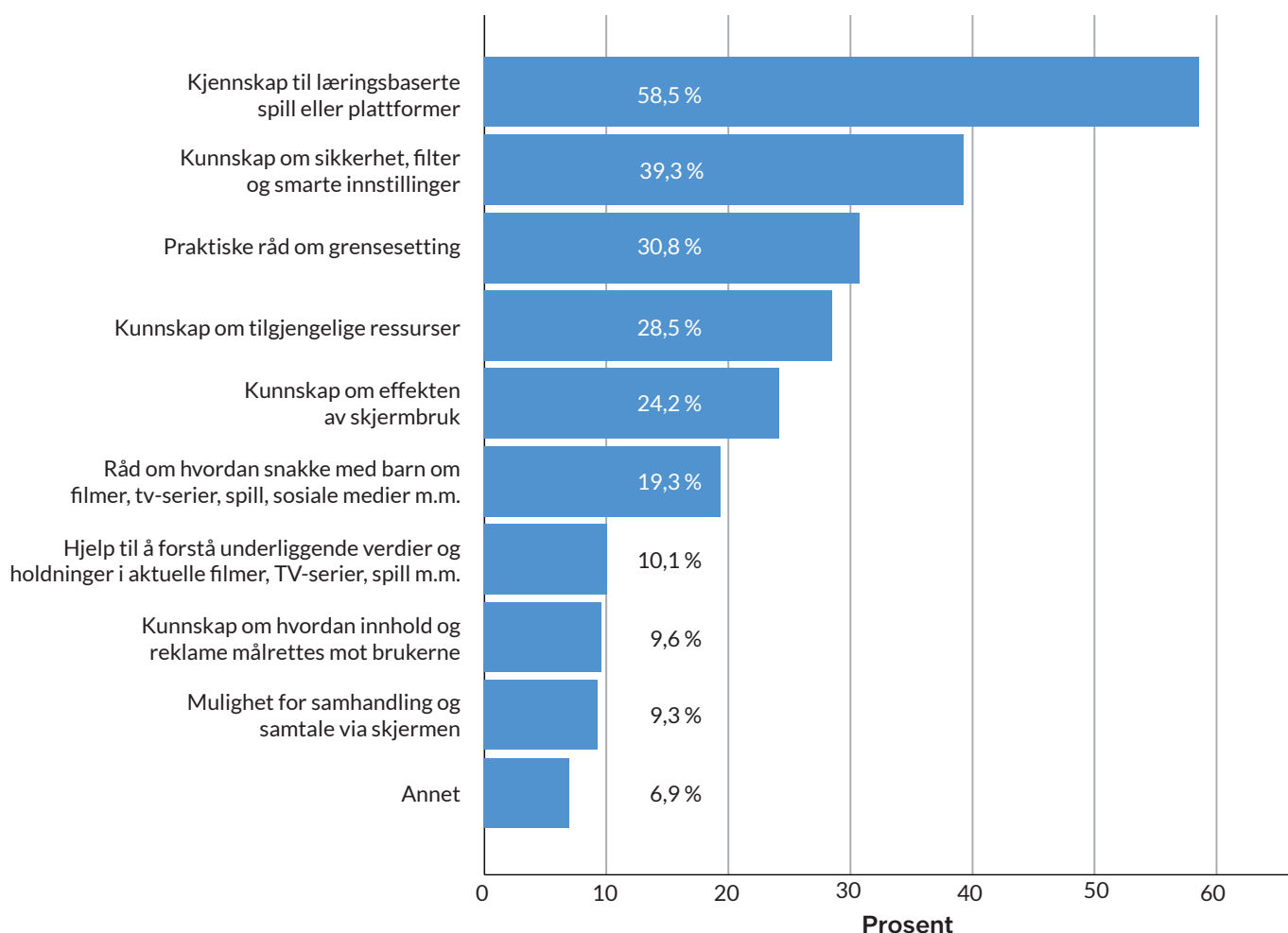
Du sa at skjermvanene endret seg i løpet av våren. Har dere nå gått tilbake til den praksisen dere hadde før mars 2020?

	Antall	Prosent	Kumulativ prosent
Ja	218	29,1	29,1
.	147	19,7	48,8
Delvis	306	40,9	89,7
.	57	7,6	97,3
Nei	20	2,7	100,0
Total (N)	748	100,0	

Blant respondenter som har besvart spørreskjemaet på et annet språk enn norsk, er det bare 19,4 prosent som benytter svarkategorien «Ja». Blant respondenter som bor i små kommuner (under 20 000 innbyggere) er det også færre som svarer fullt ut bekreftende (21,9 prosent) sammenlignet med de som er bosatt i større kommuner. På den annen side indikerer svarene i vårt datamateriale at urbane, norskspråklige respondenter med høy utdanning oftere svarer «Ja» enn andre grupper av respondenter.

I det siste spørsmålet som var relatert til koronasituasjonen våren 2020, spurte vi om foreldrene i denne perioden opplevde å ha behov for mer kompetanse, og i så fall på hvilke områder dette kunne vært aktuelt:

**Hvis du under koronapandemien opplevde å ha behov for mer kompetanse, på hvilke områder gjelder det?**



Figur 12: Foresattes uttrykte behov for mer kompetanse

Svarene fra foreldrene viser en klar etterspørsel etter kompetanse på praktiske områder som læringsbaserte spill eller plattformer, og råd og kunnskap relatert til grensesetting, sikkerhet og filtre.

Hvis vi her sammenligner svarene fra de som har besvart spørreskjemaet på norsk med svarene fra respondenter som har benyttet en annen språkversjon, så finner vi at svarene divergerer på spesielt fire områder:

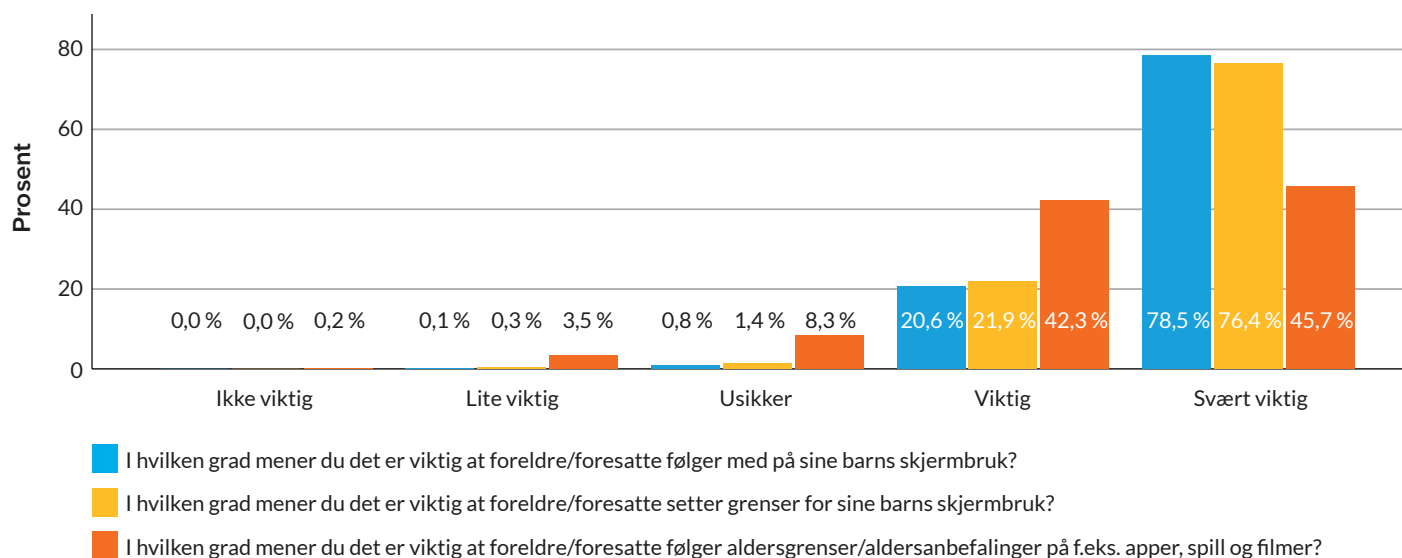
**Tabell 10: Uttrykt kunnskapsbehov hos minoritetsspråklige respondenter**  
Hvis du under koronapandemien opplevde å ha behov for mer kompetanse, på hvilke områder gjelder det?

	Alle	Annet språk	Norsktalende
Kjennskap til læringsbaserte spill eller plattformer	58,5%	35,2%	60,4%
Kunnskap om tilgjengelige ressurser	28,5%	19,7%	29,2%
Kunnskap om effekten av skjermbruk	24,2%	18,3%	24,6%
Mulighet for samhandling og samtale via skjermen	9,3%	15,5%	8,8%

Tabellen viser at de minoritetsspråklige respondentene i mindre grad enn respondentgruppen som helhet, etterspør kjennskap til læringsbaserte spill eller plattformer, kunnskap om tilgjengelige ressurser, og kunnskap om effekten av skjermbruk. På den annen side så etterspør disse respondentene i noe større grad kompetanse om mulighet for samhandling og samtale via skjermen. Dette peker i retning av at de er opptatt av å kunne bruke teknologien for å holde kontakt med familie og venner.

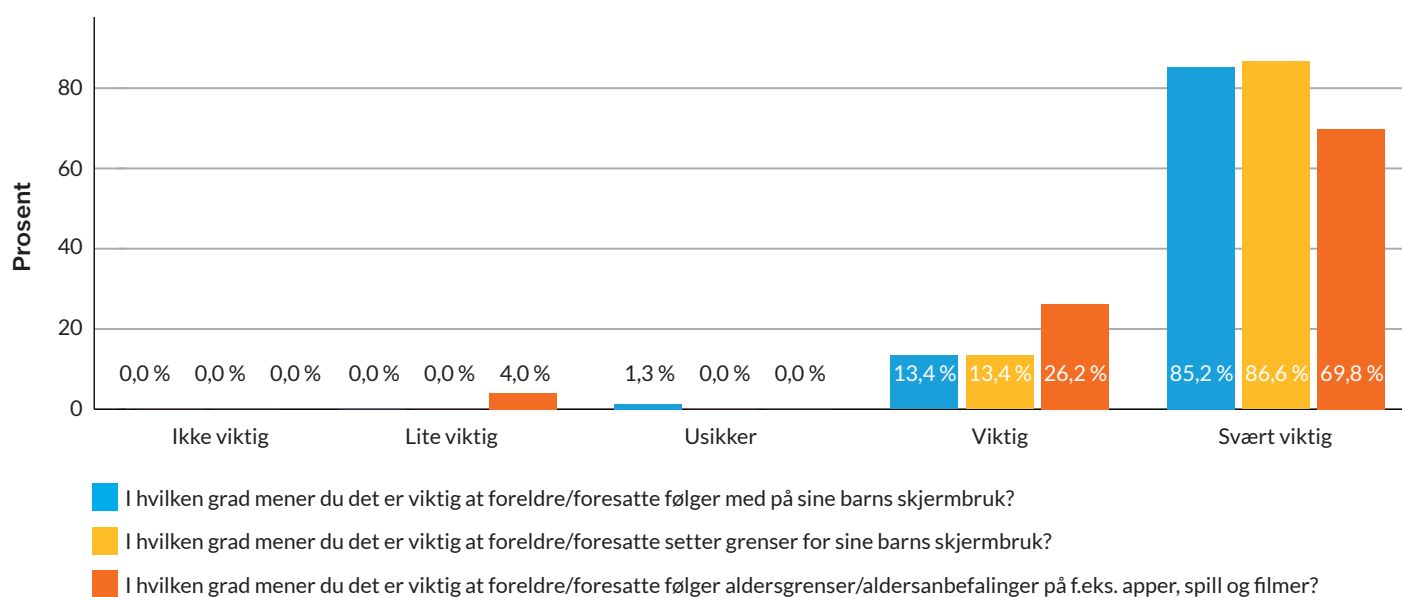
### Skjermbruken og foreldrenes oppfølging og grensesetting

Respondentene ble bedt om å ta stilling til hvor viktig de synes foreldres oppfølging av barns skjermbruk er på tre spesifikke områder. Svarene viser at mer enn tre av fire respondenter mener det er svært viktig at foreldre både følger med på og setter grenser for sine barns skjermbruk. Når det kommer til det tredje området, som gjelder viktigheten av å følge aldersgrenser og aldersanbefalinger på filmer, apper og spill, er det en del færre respondenter som bruker kategorien «Svært viktig».



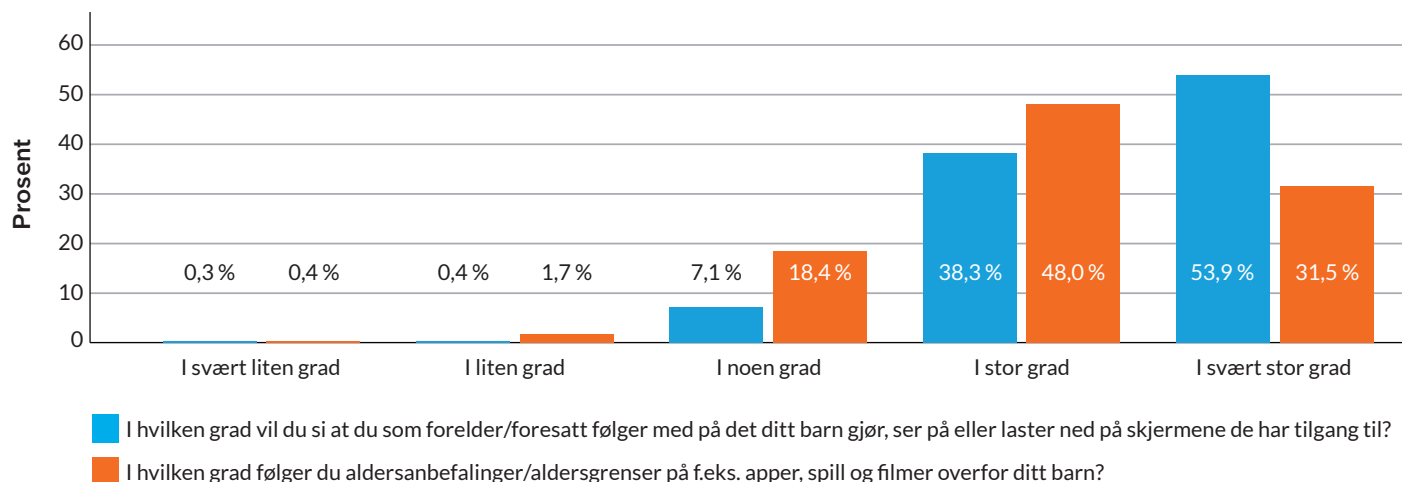
Figur 13: Foresattes holdning til å sette grenser for barnets skjermbruk (alle respondentene)

De minoritetsspråklige foreldrene uttrykker i enda større grad at de syns det er viktig å følge med på barnets skjermbruk. Over 80 prosent mener at det er svært viktig å sette grenser og å følge med, mens 70 prosent mener at respekt for aldersgrensene også er svært viktig.



Figur 14: Foresattes holdning til å sette grenser for barnets skjermbruk (de minoritetsspråklige respondentene)

Respondentene ble spurt om hvordan de vurderer sin egen oppfølging av sitt barn. Svarene viser også her en klar tendens i retning av at foreldrene mener de i stor eller svært stor grad følger opp sine barn. Det fremkommer likevel av figuren nedenfor at svarene her ligger nærmere midten av skalaen enn på de foregående spørsmålene, særlig når en sammenligner med spørsmålet som går på relasjonen til aldersgrenser og aldersanbefalinger.



Figur 15: De foresattes opplevelse av å lykkes med å følge med på barnets skjermbruk

Datamaterialet viser en tendens til at i familier der barnet har eldre søsken, så oppgir færre foreldre at de i svært stor grad følger med på barnets skjermbruk. Tallene viser ellers at det betyr lite i denne sammenhengen om barnet har yngre søsken. Videre kommer det fram at jo flere søsken barnet har, jo færre foreldre benytter kategoriene «I stor grad» og «I svært stor grad».

**Tabell 11: Ulikheter mellom familier med ett eller flere barn**  
I hvilken grad vil du si at du som forelder/foresatt følger med på det ditt barn gjør, ser på, eller laster ned på skjermene de har tilgang til?

	Antall eldre søsken				Total
	0	1	2	3 eller flere	
I svært liten grad	0,3%	0,3%	0,5%		0,3%
I liten grad	0,4%	0,5%			0,4%
I noen grad	4,5%	7,6%	18,7%	20,8%	7,1%
I stor grad	33,2%	42,6%	47,2%	50,0%	38,3%
I svært stor grad	61,7%	49,1%	33,7%	29,2%	53,9%
Total (N=2192)	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

På spørsmål om det er tatt i bruk tekniske tiltak for å begrense skjermbruken, viser svarene fra foreldrene at litt over halvdel av respondentene benytter seg av denne muligheten, mens en tredel så langt ikke har vurdert dette.

**Tabell 12: Tekniske tiltak**

Er det gjort tekniske tiltak for å begrense skjermbruken i deres hjem? (F.eks. apper eller innstillinger, godkjenning for å laste ned apper etc [f.eks. Google Family Link], begrensninger via ruter mm.)

	Antall	Prosent	Kumulativ prosent
Nei	775	35,6	35,6
Nei, men vurderer å gjøre det	287	13,2	48,7
Ja, men bruker det ikke aktivt	231	10,6	59,3
Ja	886	40,7	100,0
Total	2179	100,0	

Nesten halvparten av de minoritetsspråklige foreldrene, 45 prosent, har aktivt gjort tiltak for å begrense skjermbruken i hjemmet gjennom tekniske tiltak, og 19 prosent har gjort tiltak uten å ta dem i bruk.

**Tabell 13: Tekniske tiltak i minoritetsspråklige hjem**

Er det gjort tekniske tiltak for å begrense skjermbruken i deres hjem? (F.eks. apper eller innstillinger, godkjenning for å laste ned apper etc [f.eks. Google Family Link], begrensninger via ruter mm.)

	Antall	Prosent	Kumulativ prosent
Nei	26	17,7	17,7
Nei, men vurderer å gjøre det	27	18,4	36,1
Ja, men bruker det ikke aktivt	28	19,0	55,1
Ja	66	44,9	100,0
Total	147	100,0	

For å undersøke om det er en sammenheng mellom de som har vurdert å ta i bruk sikkerhetsinnstillinger, filter og lignende og de som uttrykte et behov for mer kunnskap om dette feltet (ref tabell 10 og figur 12), kan vi sette opp følgende krysstabell:

**Tabell 14: Bruk av tekniske tiltak og uttrykt behov for teknisk kompetanse**  
Er det gjort tekniske tiltak for å begrense skjermbruken i deres hjem? (F.eks. apper eller innstillinger, godkjenning for å laste ned apper etc [f.eks. Google Family Link], begrensninger via ruter mm.)

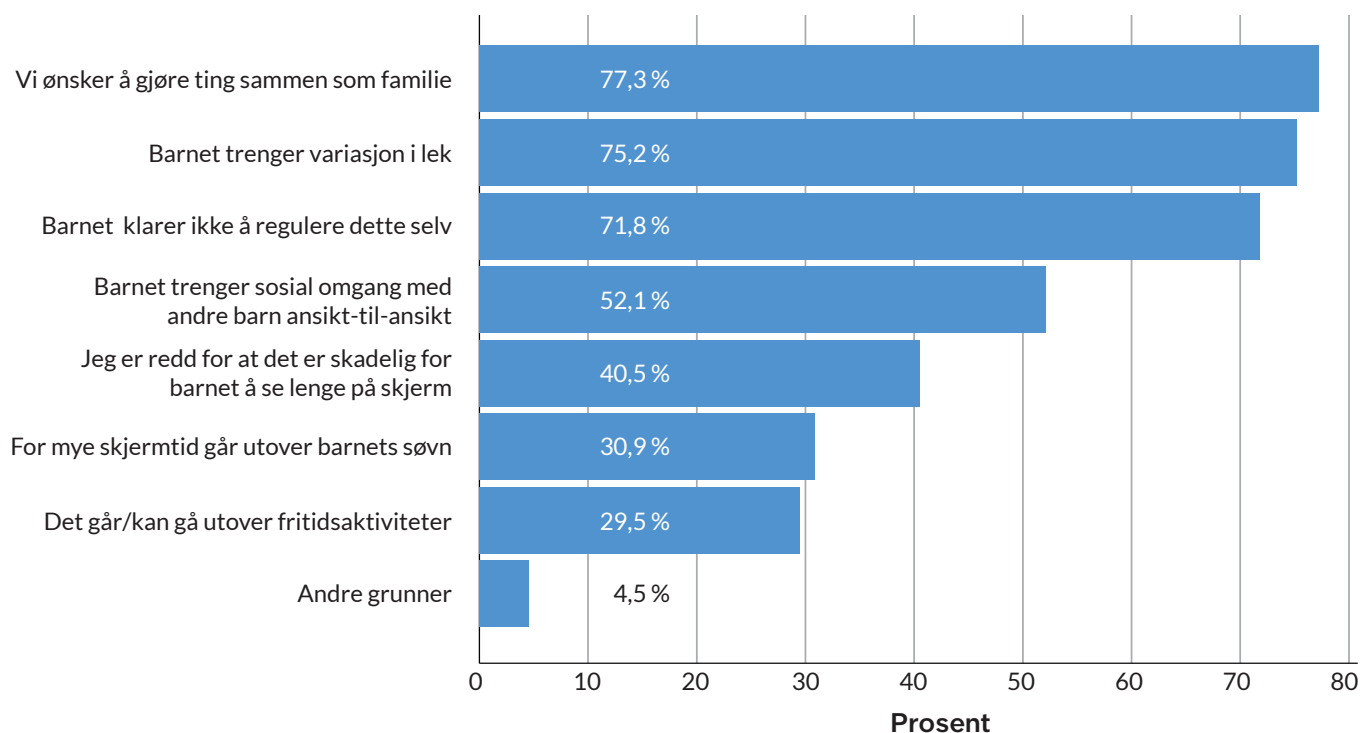
		Kunnskap om sikkerhet, filter og smarte innstillinger
Er det gjort tekniske tiltak for å begrense skjermbruken i deres hjem? (F.eks. apper eller innstillinger, godkjenning for å laste ned apper etc [f.eks. Google Family Link], begrensninger via ruter mm.)	Nei	25,3%
	Nei, men vurderer å gjøre det	41,5%
	Ja, men bruker det ikke aktivt	39,0%
	Ja	36,2%
Total		33,3%

Tabellen viser at blant de som ikke har vurdert å ta i bruk tekniske tiltak, er det markant færre som etterspør kompetanse om akkurat dette. På den annen side så er det de gruppene som enten vurderer slike tiltak, eller som har tatt noen tiltak i bruk, som særlig uttrykker et behov for kunnskap på dette området.

Respondentene ble spurt om skjermtid oppleves som en kilde til konflikt i møte med sitt barn. Her oppgir 48,5 prosent at det er tilfelle noen ganger, men bare 9,3 prosent oppgir at dette ofte er tilfelle. 42,2 prosent oppgir at de sjelden eller aldri opplever slike situasjoner.

93,4 prosent av respondentene forteller at barnets skjermtid begrenses i hjemmet. Disse ble bedt om å ta stilling til et utvalg mulige begrunnelser for hvorfor barnets skjermtid begrenses. Svarene viser at det særlig er tre begrunnelser som løftes frem av mange respondenter: At familien ønsker å gjøre noe sammen, at barnet trenger variasjon i lek, og at barnet ikke selv er i stand til å regulere sin egen skjermbruk. Helsemessige forhold, som at skjermbruk kan være skadelig eller gå ut over barnets søvn, er også aktuelt for en del respondenter, men i langt mindre omfang.

#### Hvorfor begrenses barnets skjermtid?



Figur 16: Begrunnelser for å regulere barnets skjermbruk

Når det gjelder de 6,6 prosent av respondentene som oppgir at barnets skjermtid *ikke* begrenses, så begrunnes dette hovedsakelig med at bruken regulerer seg selv og at det følgelig ikke er behov for særskilte rammer. Det er også noen respondenter som uttrykker at det er vanskelig å vite hvordan barnets skjermbruk skal reguleres.

**Tabell 15: Begrunnelser for ikke å begrense barnets skjermbruk**  
Hvorfor begrenses ikke barnets skjermtid?

	Antall	Prosent	Kumulativ prosent
Det er ikke behov, for det regulerer seg fint av seg selv	103	71,5	71,5
Jeg opplever det ikke problematisk at barnet bruker mye tid på skjerm	15	10,4	81,9
Jeg synes det er vanskelig å vite hvordan jeg skal regulere dette	19	13,2	95,1
Annet	7	4,9	100,0
Total	144	100,0	

På spørsmål om aldersgrenser eller aldersanbefalinger på apper, spill og filmer fører til konflikt i møte med barnet, viser svarene at dette i liten grad synes å være tilfelle. Bare 14,3 prosent av respondentene oppgir at dette noen ganger eller ofte er en kilde til konflikt, mens 85,7 prosent sier at det sjelden eller aldri er noen utfordring.

Respondentene ble deretter bedt om å gi uttrykk for hvor viktige tre nevnte aspekter ved samtale med barnet er. Svarene viser tydelig at foreldre mener det er viktig å snakke med sine barn om skjermbruken, både det de ser på og hvilke spill og apper de bruke tid på.

**Tabell 16: Foreldres holdninger til samtale med barnet**

	Ikke viktig	Lite viktig	Usikker	Viktig	Svært viktig
I hvilken grad mener du det er viktig at foreldre/foresatte snakker med sine barn om det de ser på YouTube (evt. andre sosiale medier)?	0,1%	0,4%	3,9%	37,9%	57,6%
I hvilken grad mener du det er viktig at foreldre/foresatte snakker med sine barn om spill/apper som de bruker tid på?	0,1%	1,1%	4,6%	45,6%	48,5%
I hvilken grad mener du det er viktig at foreldre/foresatte snakker med sine barn om det som de ser i filmer og TV-serier?	0,0%	0,9%	3,6%	47,7%	47,8%

Det er imidlertid bare 62,6 prosent som oppgir at de i stor eller svært stor grad lykkes med å gjennomføre disse samtalen, mens 37,4 prosent av respondentene svarer at de bare i liten eller noen grad lykkes med dette.

**Tabell 17: Foreldre om å lykkes med samtalen**  
I hvilken grad mener du at du selv lykkes med å snakke med ditt barn om innholdet i medieprodukter som barnet benytter seg av?

	Antall	Prosent	Kumulativ prosent
I svært liten grad	11	,5	,5
I liten grad	61	2,8	3,3
I noen grad	733	34,1	37,4
I stor grad	1016	47,2	84,6
I svært stor grad	331	15,4	100,0
Total	2152	100,0	

Respondentene ble også oppfordret til å notere inntil tre stikkord om hva samtalen dreide seg om. De vanligste ordene er innhold/innholdet (384 forekomster), aldersgrense(r) (134 forekomster), virkelighet (129 forekomster), fantasi (99 forekomster) og skummelt (89 forekomster).





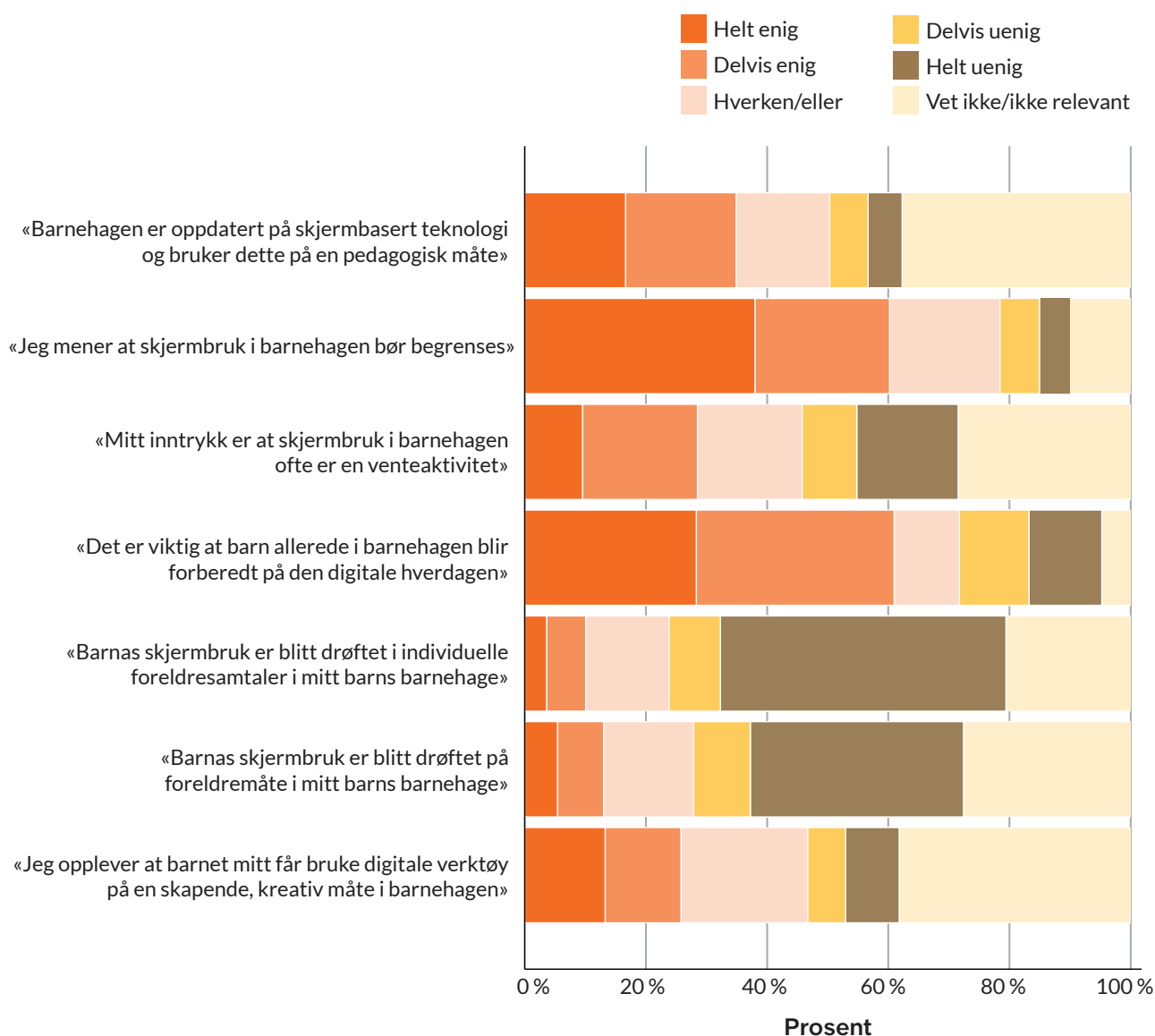
Svarene viser at respondentene i liten grad – og til dels i svært liten grad – opplever at barnehagen gir foreldrene hjelp i forhold til barns skjermbruk. Samtidig så oppleves det heller ikke som noen utfordring å sette grenser for barns skjermbruk i forhold til andre barn i barnehagen.

Når det gjelder spørsmålet om det er fokus på å bruke digitale verktøy i barnehagen, så oppgir 48,8 prosent at de opplever dette i liten eller svært liten grad, og 43,4 prosent har markert for svaralternativet «I noen grad». Det er følgelig bare 7,8 prosent som har brukt svaralternativene for stor eller svært stor grad på dette spørsmålet.

En lignende tendens, om enn ikke like klar, kommer til syne i svarene på spørsmålet om de ansatte er aktive sammen med barna i bruken av digitale verktøy. Også her svarer nesten fire av ti respondenter (38,7 prosent) enten «I liten grad» eller «I svært liten grad», mens 39,1 prosent sier i at de opplever dette «I noen grad».

På spørsmålet som gjelder skjermvett, så viser svarene stor spredning. Om lag en tredel (31,9 prosent) av respondentene har markert for liten eller svært liten grad, om lag en tredel (36,8 prosent) har markert for «I noen grad», mens litt under en tredel (31,3 prosent) har markert for «I stor grad» eller «I svært stor grad». Dette kan tyde på at det er stor variasjon ute i barnehagene om hvor mye dette temaet belyses.

Respondentene ble deretter presentert for syv påstander som de ble bedt om å ta stilling til:



Figur 19: Foreldrenes holdning til påstander om skjermbruk i barnehagen

Diagrammet viser at for flertallet av påstander så er «vet ikke»-gruppen temmelig stor. Dette kan i seg selv være et signal om at foreldre får lite informasjon om hvilke skjermbaserte aktiviteter deres barn er med på i barnehagen. Denne fortolkningen understøttes av en høy andel respondenter som avkrefter at barnas skjermbruk er tatt opp i foreldresamtaler eller foreldremøter.

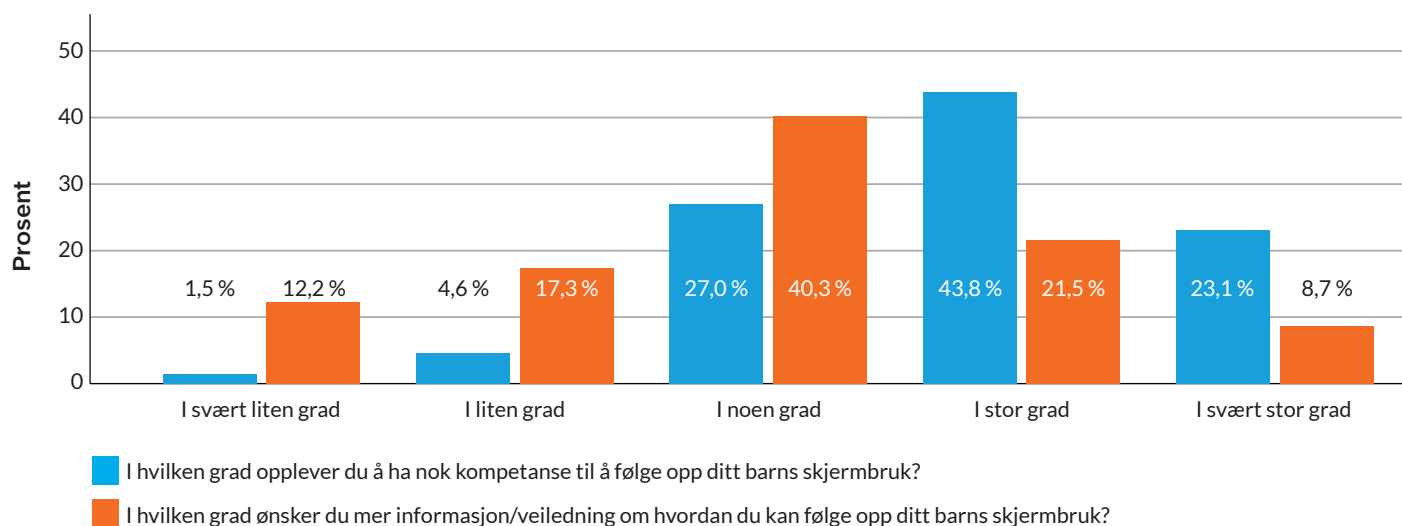
Det er verdt å merke seg at til sammen 60,2 prosent av respondentene sier seg helt eller delvis enig i påstanden om at skjermbruk i barnehagen bør begrenses. Samtidig uttrykker 61,0 prosent at de er enige i påstanden om at det er viktig at barn allerede i barnehagen blir forberedt på den digitale hverdagen. Det er 671 respondenter (32,7 prosent) som uttrykker hel eller delvis enighet til begge utsagnene, noe som kan fremstå lite koherent. En korrelasjonstest for respondentene som helhet viser en svak negativ sammenheng (Pearsons  $r = -0,178$ ) noe som betyr at de som er enige i den ene påstanden tenderer til å være uenige i den andre.

I praksis betyr dette at svarene kan tolkes som en betydelig uenighet mellom foreldre på dette punktet, noe som det kan være krevende for barnehagene å forholde seg til. Når korrelasjonen likevel ikke er sterkere enn den er, og et betydelig antall respondenter altså er helt eller delvis enige i begge påstandene, så sier det også noe om følgende: For det første, antyder dette at en del foreldre synes det er vanskelig å velge mellom de to hensynene, fordi de ser både positive og negative aspekter ved skjermbruk i barnehagen. For det andre, kan dette tyde på at foreldre har ulik opplevelse knyttet til ulike områder av skjermbruken, og derfor finner det vanskelig å svare.

Hvis vi ser på de avgitte svarene fra ulike respondentgrupper, finner vi at foreldre under 30 år er noe mindre opptatt av å begrense skjermbruken i barnehagen (48,8 prosent er helt eller delvis enig i utsagnet), og noe mer opptatt av at barna blir forberedt på den digitale hverdagen (68,9 prosent) enn hva eldre foreldre er.

### Skjermbruken og foreldrenes uttrykte kompetansebehov

Den siste delen av spørreskjemaet omhandlet foreldrenes ønsker eller behov for økt kompetanse og veiledning knyttet til barns skjermbruk. På det generelle spørsmålet om behov for mer kompetanse, fordeler responsen seg på alle de ulike svaralternativene. Hovedinntrykket er at selv om nærmere 70 prosent av foreldregruppen ønsker mer informasjon og veiledning i noen / stor eller svært stor grad, opplever majoriteten av foreldregruppen å ha den kompetansen de trenger.



Figur 20: Respondentens opplevde behov for økt kompetanse

Her var det ingen betydelig forskjell i svarene fra de minoritetsspråklige i forhold til resten av respondentene.

Alle respondenter ble deretter bedt om å uttrykke hvilke områder de skulle ønske de hadde mer kompetanse på, ved å markere inntil ni områder som var definert i spørreskjemaet. I tillegg hadde respondentene mulighet til å skrive andre områder i fritekstfeltet.

**Tabell 18: Respondentenes ønske om mer kompetanse**  
På hvilke områder skulle du ønske du hadde mer kompetanse?

	Alle respondenter	Respondenter som har uttrykt at de ønsker mer informasjon/veiledning i stor eller svært stor grad
Kunnskap om sikkerhet, filter og smarte innstillinger	55,5%	70,9 %
Kunnskap om effekten av skjermbruk	42,9%	59,9 %
Kunnskap om tilgjengelige ressurser	40,0%	55,1 %
Praktiske råd om grensesetting	37,5%	57,2 %
Kunnskap om aktuell forskning	35,5%	45,4 %
Råd om hvordan snakke med barn om filmer, TV-serier, spill, sosiale medier m.m.	34,3%	58,3 %
Kunnskap om hvilke trender som er rådende, og hva vi kan vente i fremtiden	34,3%	44,6 %
Hjelp til å forstå underliggende verdier og holdninger i aktuelle filmer, TV-serier, spill m.m.	17,1%	32,4 %
Kunnskap om hvordan innhold og reklame målrettes mot brukerne	17,1%	26,7 %

Svarene viser at kunnskap om sikkerhet, filter og smarte innstillinger er klart mest etterspurt. I andre enden av skalaen – det vil si de områdene som færrest respondenter har markert for – finner vi både tematikken knyttet til å forstå verdiformidling i medieprodukter og til målretting av innhold som er egnet til å påvirke barn. Enten vi studerer svarene fra alle respondenter samlet, eller kun fra den gruppen som selv har uttrykt at de ønsker mer informasjon/veiledning i stor eller svært stor grad, identifiseres i all hovedsak de samme prioriteringene.

Når vi så sammenligner det uttrykte kompetansebehovet med hva respondentene svarte på det tidligere spørsmålet om i hvor stor grad de føler at de lykkes med å samtale med barnet om medieinnhold, kommer ganske tydelige forskjeller til syne:

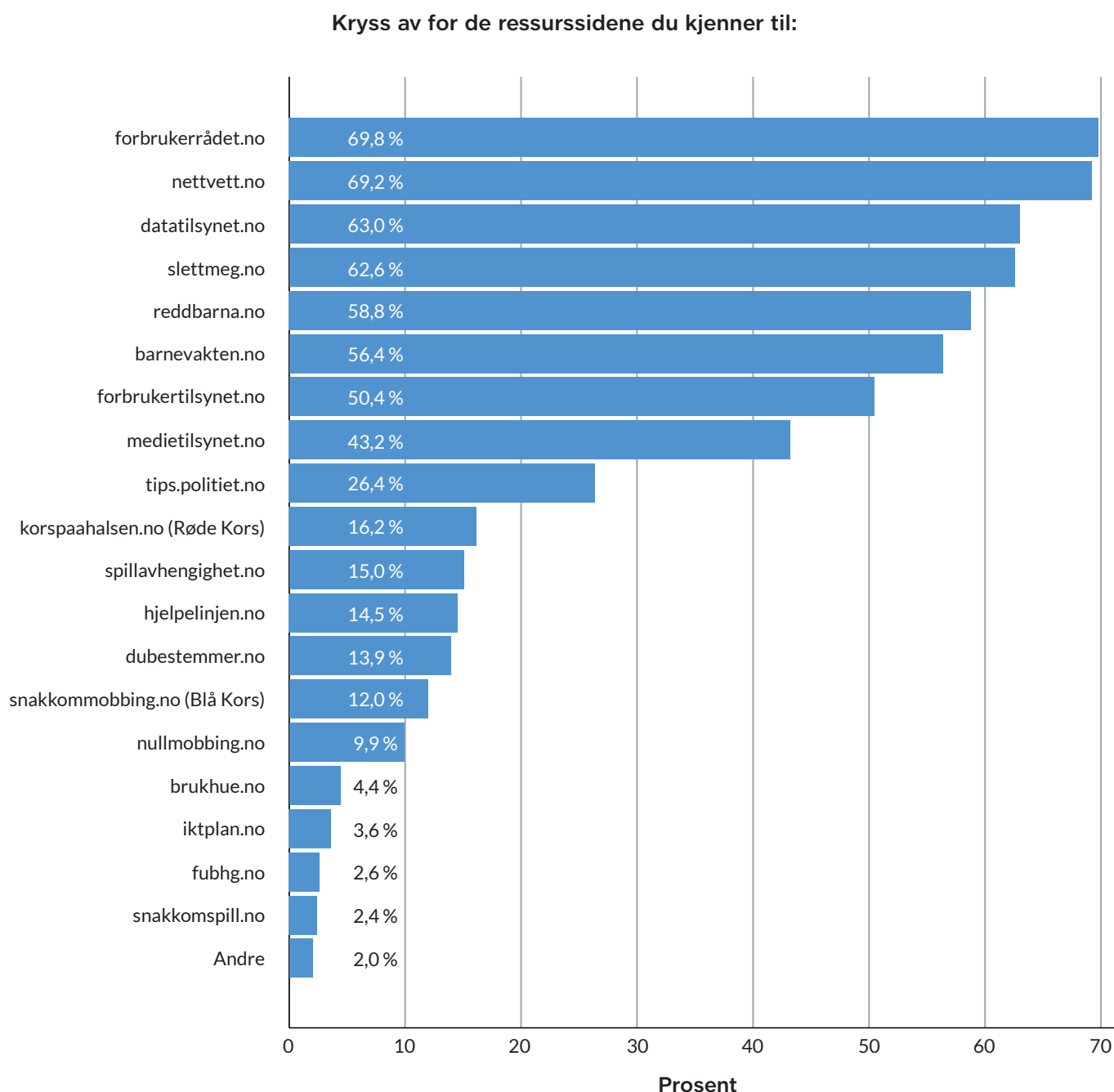
**Tabell 19: Respondentenes uttrykte kompetansebehov og deres egen vurdering av hvordan de lykkes i å samtale med barn om medieinnhold**

		I hvilken grad mener du at du selv lykkes med å snakke med ditt barn om innholdet i medieprodukter som barnet benytter seg av?		
		I liten grad	I noen grad	I stor grad
På hvilke områder skulle du ønske du hadde mer kompetanse?	Kunnskap om effekten av skjermbruk	50,7%	48,4%	39,5%
	Praktiske råd om grensesetting	52,1%	48,6%	30,8%
	Kunnskap om tilgjengelige ressurser	49,3%	41,2%	38,9%
	Kunnskap om aktuell forskning	35,2%	37,2%	34,6%
	Kunnskap om hvilke trender som er rådende, og hva vi kan vente i fremtiden	39,4%	35,1%	33,5%
	Råd om hvordan snakke med barn om filmer, TV-serier, spill, sosiale medier m.m.	53,5%	48,0%	25,9%
	Hjelp til å forstå underliggende verdier og holdninger i aktuelle filmer, TV-serier, spill m.m.	36,6%	22,5%	13,2%
	Kunnskap om hvordan innhold og reklame målrettes mot brukerne	21,1%	19,7%	15,4%
	Kunnskap om sikkerhet, filter og smarte innstillinger	62,0%	57,7%	54,0%

Respondenter som opplever å lykkes godt med å samtale med barnet om medieinnholdet, er i stor grad opptatt av å få kunnskap om effekten av skjermbruk, tilgjengelige ressurser, og sikre innstillinger. Denne foreldregruppen er imidlertid mindre opptatt av å få konkrete råd og hjelp enn andre respondenter. På den annen side viser svarene at respondenter som i liten grad føler at de lykkes med disse samtalene, er opptatt av praktiske råd og tips på de fleste områder.

På spørsmål om hvem respondentene rådfører seg med hvis de har behov for å innhente mer informasjon, viser svarene at 71,2 prosent vil søke på nettet, 64,9 prosent vil samtale med ektefelle/partner og 51,0 prosent vil ta saken opp med andre foreldre. Det er bare 8,4 prosent som oppgir at de ville rådført seg med barnehagen.

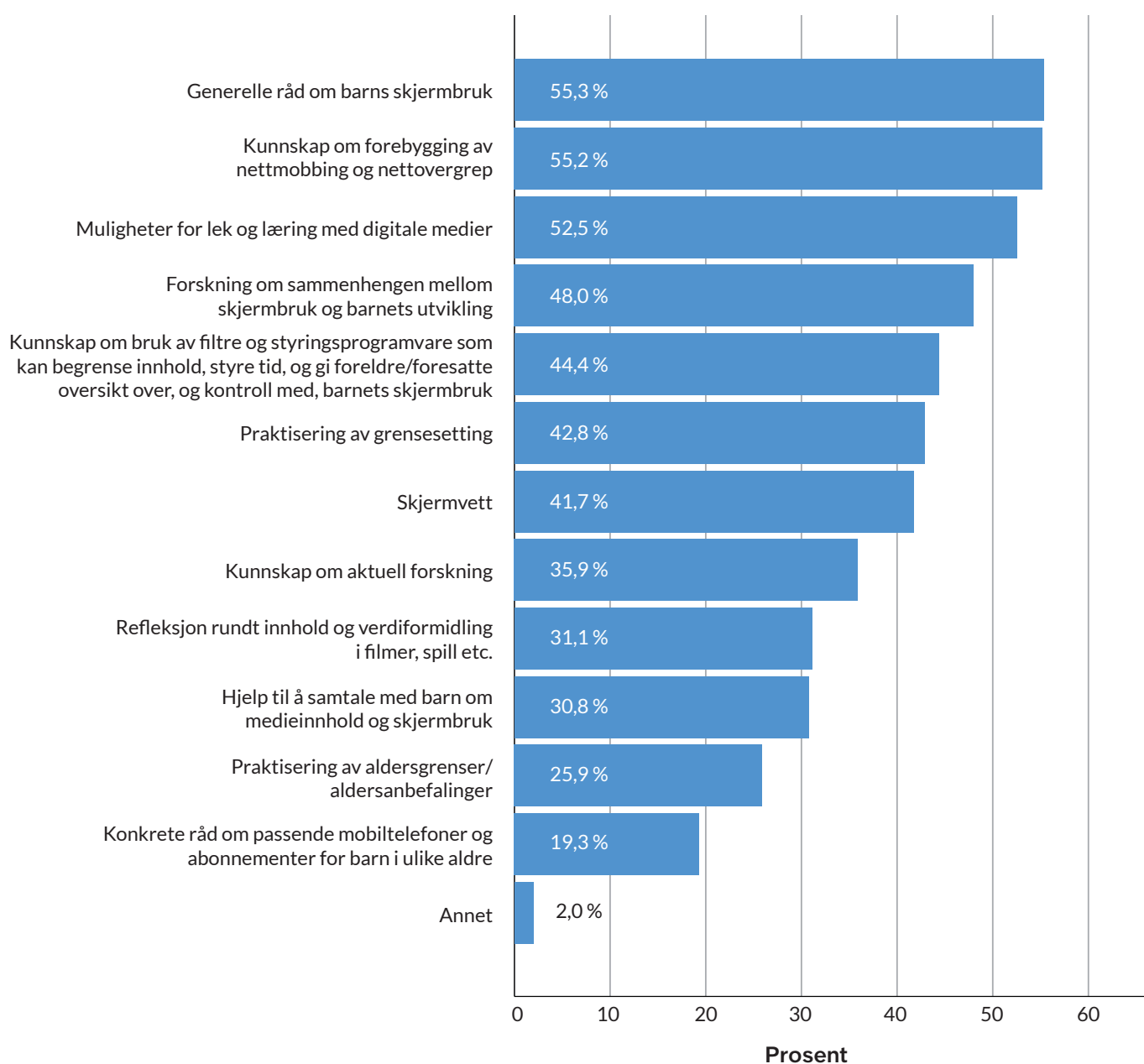
Når respondentene deretter markerer for de ressurssidene som de kjenner til i en rekke av ulike alternativer, viser svarene at forbrukerrådet.no, nettvett.no, datatilsynet.no, og slettmeget.no er kjent av mer enn 60 prosent av gruppen:



Figur 21: Respondentenes kjennskap til ressurssider

På spørsmål om hvilke områder respondentene mener at barnehagen kunne ta opp på temakvelder om skjermbruk, så viser datamaterialet at både generelle råd, kunnskap om forebygging av nettmobbing og overgrep, og muligheter for lek og læring vektlegges.

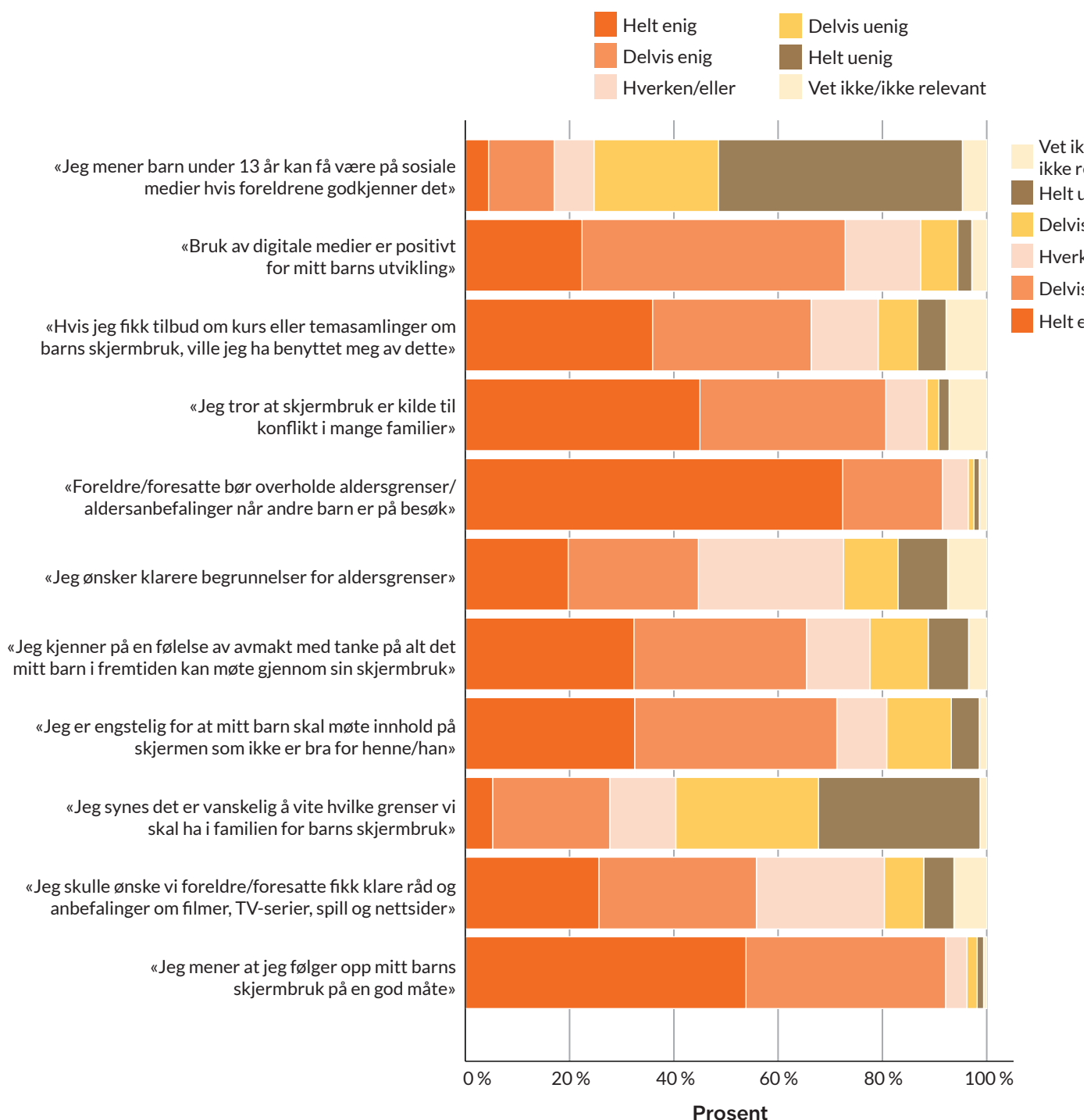
**Hvis barnehagen skulle arrangere temakvelder om skjermbruk for foreldre/foresatte:  
Innenfor hvilke områder mener du det er størst behov?**



Figur 22: Respondentenes prioritering av aktuelle områder for temakvelder om skjermbruk



Avslutningsvis i spørreskjemaet ble respondentene bedt om å ta stilling til en rekke utsagn vedrørende ulike aspekt ved barns skjermbruk:



Figur 23: Respondentenes holdning til utsagn om barns skjermbruk

Som det fremkommer av figuren, så er det spredning i foreldrenes holdning til mange av utsagnene. Det er imidlertid meget stor grad av enighet om at aldersgrenser/aldersanbefalinger bør overholdes når andre barn er på besøk i hjemmet. Det er også interessant at selv om 92,1 prosent av foreldrene er helt eller delvis enig i at de følger opp sitt barns skjermbruk på en god måte, så kjenner likevel 65,4 prosent på en følelse av avmakt med tanke på hva barnet kan møte på i fremtiden.

## ANALYSE OG REFLEKSJONER

På bakgrunn av presentasjonen ovenfor, vil vi i det følgende analysere og reflektere over funnene i lys av typiske trekk ved kunnskapsfeltet og samfunnskonteksten. Vi har valgt å systematisere denne delen av framstillingen rundt fire kjerneområder, der det første området naturlig dreier seg om foreldrenes perspektiver på 4–6-åringens skjermbruk. Ut fra datamaterialet er det tydelig at foreldrenes holdninger så vel som behov og ønsker i møte med barnets skjermbruk, spenner vidt – fra det som skaper begeistring til det som vekker bekymring. Vi retter derfor fokus på det som synes å ligge under de ulike perspektivene fra foreldrene, samtidig som vi har et blikk på hvordan mangfoldet speiles ut fra språklig bakgrunn.

Med tanke på hvor avgjørende barnehagehverdagen og samarbeidet mellom barnehage og hjem er for det enkelte barnehagebarn i relasjon til skjermbruken, ligger hovedvekten på barnehagens digitale praksis i det andre delkapitlet. Deretter rettes søkelyset mot koronautbruddet våren 2020, som medførte stengte barnehager og en annerledes hverdag både for store og små. Erfaringer med barnets skjermbruk i denne tiden er som kjent viet en egen spørsmålsbolk, og vi reflekterer rundt de sentrale funnene nedenfor.

Til sist rettes fokus mot sentrale aspekt ved barns danning i relasjon til medienes rolle, til foreldrene som de primære signifikante andre, og til barnehagepersonalets ansvar ut fra lovverk og rammeplan.

### Skjermbruken og foreldrenes perspektiver

Vi innledet denne rapporten med å vise til at de aller fleste barn i dag ikke kjenner en verden uten digitale verktøy og medier. Vårt materiale gjenspeiler funnene i *Foreldre og medier 2020*-undersøkelsen (Medietilsynet, 2020 a). Barna har rikelig tilgang på digitale medier, men i materialet vårt er tilgangen gjennomgående lavere hos de minoritetsspråklige sammenlignet med totalgjennomsnittet.

Når det gjelder tidsbruken, har vi ikke sammenlignbare tall fra *Foreldre og medier 2020*-undersøkelsen, som kun tar opp ulike oppfatninger mellom foreldrene og barna om tidsbruken. For to tredjedeler av barna i vår undersøkelse, ligger skjermbruken på under to timer, mens 22 prosent bruker mellom to og fire timer på skjerm. En liten del, 7 prosent, bruker mer enn fire timer på ulike skjermer daglig, mens 3 prosent ikke er på skjerm i det hele tatt.

Barnas skjermbruk og vaner er koblet til foreldre eller andre omsorgspersoner. De voksne kan føle seg overlegne eller som «innvandrere» i møte med barns digitale hverdag, eller også veksle mellom de to opplevelsene. Hovedanliggendet i denne undersøkelsen er jo foreldrenes kompetansebehov i møte med 4–6-åringens skjermbruk. Vi spør derfor om hvilke områder det er foreldre opplever å ha behov for mer kunnskap, råd og veiledning.

### Begeistring og bekymring

Datamaterialet viser at de fleste av foreldrene er rimelig tilfreds med sin egen kompetanse. Over halvparten mener at de følger opp sitt barns skjermbruk på en god måte (jf. figur 15). Samtidig er det en betydelig andel som skulle ønske å få økt kompetansen, noe som kan virke som en selvmotsigelse. Dette kan imidlertid tolkes dithen at samtidig som man synes at det går forholdsvis greit å forholde seg til barnets skjermbruk, så kjenner man på et behov for mer innsikt i mulige risikofaktorer så vel som positive muligheter ved skjermbruken.

Hvis vi kun ser på svarene fra de minoritetsspråklige foreldrene, viser det seg at de opplever å ha god oversikt over barnas skjermbruk. Sammenlignet med den totale gruppen respondenter, ønsker imidlertid noen flere blant de minoritetsspråklige, 78 prosent, mer kunnskap, og noen færre, 69 prosent, mener de har tilstrekkelig med kunnskap. Dette blir understreket av at kun 9 prosent av de minoritetsspråklige sier at de i svært liten grad føler at de trenger informasjon om barnas skjermbruk, og kun 4 prosent sier at de i svært liten grad opplever å ha nok kunnskap om skjermbruken deres (figur 19). Det er altså gjennomgående en litt lavere tiltro til egne ferdigheter knyttet til barnas digitale ferdigheter blant de minoritetsspråklige foreldrene.

Når det gjelder den totale foreldregruppens holdning til barnets skjermbruk generelt, fordeler svarene seg mellom det å være begeistret og bekymret. Sitatene nedenfor er illustrerende her:

---

«Jeg tenker at det å bruke skjerm kan være både positivt og negativt. Kanskje kan det bli for mye av og til. Men det gir også inspirasjon til lek og vi velger gjerne innhold vi kan lære noe av i forhold til både kunnskap og verdier. Medier er en viktig del av barnekulturen hvor barn kan finne felles interesser og innhold som de kan bruke i lek og samtaler. Jeg tenker at for mye skjermtid ikke er bra. Det er bedre for kropp og sjel å bruke tiden på å være sammen, bruke fantasien og være ute i naturen, både for voksne og barn. Balanse er viktig.»

*Forelder*

---

«Eg likar den ikkje [skjermbruken], samtidig trur eg den er viktig i forhold til samfunnet og utviklinga i samfunnet i forhold til skjerm. Elsk-hat forhold rett og slett.»

*Forelder*

Det er imidlertid forskjeller innad i respondentgruppen. Materialet viser at yngre foreldre, spesielt de under 30 år, synes å være noe mer opptatt av at barna skal bli forberedt på den digitale hverdagen enn hva eldre foreldre er. De yngre respondentene er gjennomgående mer positive. Det overordnede bildet vi kan se utfra dataene, er likevel at foreldene opplever å stå i en spenning mellom å oppleve skjermbruken som noe potensielt uheldig for barna og å se mange positive aspekt ved skjermbruken.

Denne doble holdningen speiler gjeldende diskurser om barn og medier både i offentlig debatt og i fagmiljøene, slik vi refererte til under kapitlet *Mediebarndommen*. Buckingham (2007) viser at særlig to forestillinger om barn og medier har preget debatten de siste tiårene. Den ene er tanken om det sårbare barnet som trenger beskyttelse fra mediens påvirkning. Det andre synet setter søkelys på barnet som kompetent og mestrende. En slik polarisering finner vi også i dagens debatt (Tække, 2020).

Når vi i det følgende ser på hovedtrekk ved foreldrenes behov knyttet henholdsvis til å utnytte mer av digitale mediers potensial og til å møte det de opplever som bekymringsfullt ved barnets skjermbruk, ligger denne dobbeltheten som et bakteppe.

### Skjermtid

Datamaterialet viser en tydelig skepsis mot at skjermbruken skal «ta overhånd», slik det uttrykkes her:

---

«Jeg liker det ikke, men jeg må bruke dem [skjermene].»

*Forelder*

Gjennomgående synes grensesetting i forhold til tidsbruk å være viktig for hele foreldregruppen. Materialet viser imidlertid en tendens til at minoritetsspråklige har en mer restriktiv praksis enn respondentgruppen totalt. Nesten samtlige av de med annen språkbakgrunn, mener at det er svært viktig både å følge med og å sette grenser. Dette kan det være flere grunner til, som for eksempel at man har mindre skjermtilgang og færre alternativer eller at synet på barneoppdragelse er noe ulikt (jf. Blecha, 2019).

Det er ellers viktig å påpeke at 6,6 prosent av foreldrene ikke begrenser barnas tidsbruk på skjermene. De fleste av disse foreldrene (71 prosent) sier at det ikke er nødvendig fordi dette ikke oppleves problematisk eller fordi tidsbruken går seg til av seg selv. Vi ser imidlertid at 13 prosent oppgir at de ikke begrenser skjermtiden fordi det er vanskelig å vite hvordan man skal gjøre det.

### **Skjermtid og grensesetting – hvorfor?**

Den store majoriteten av foreldrene gir altså uttrykk for å leve i et spenningsfelt mellom å la barna få bruke skjermene fordi de har glede og nytte av dem, og samtidig å ville begrense tidsbruken fordi de er bekymret for mulige negative konsekvenser.

Bekymringene som synes å ligge bak ønsket om å begrense tidsbruken, kan deles i tre hovedgrupper. For det første er foreldrene bekymret for at skjermtiden kan gå ut over andre og mer positivt ladede aktiviteter. Det mest framtrædende her, er ønsket om å ha mer tid til å kunne gjøre ting sammen som familie. Nærmere 80 prosent nevner dette som grunn til å begrense skjermbruken (figur 16). Dette synes å være særlig viktig for de minoritetsspråklige familiene:

---

**«Viktig å holde kontakt med familien som innvandrere uten familie i Norge, særlig når det er ikke mulig å treffe andre.»**

*Forelder*

Videre gir foreldrene uttrykk for at det er viktig at barn møter hverandre fysisk. Litt over halvparten nevner dette som en begrunnelse for at de ikke bør ha for mye skjermtid. Det kan også gå ut over fritidsaktiviteter, noe 30 prosent av foreldrene peker på (figur 16). Videre er det en tendens til at foreldrene setter opp skjermbruk som en motsetning til «det virkelige liv», det som leves utenfor skjermene. Dermed synes foreldrene å være bekymret for at skjermbruken vil kunne gå utover utviklingen av ferdigheter som før skjermenes inntog kunne oppleves som å komme helt naturlig:

---

**«Det er for mye skjermtid og for lite tid til lek ute. Barn blir mindre flinke praktisk. Motorikk blir dårligere. Det kan være forstyrrende for relasjonen med mennesker og kontakt.»**

*Forelder*

Ulike aspekt trekkes altså fram. Det er imidlertid barnets behov for lek som blir nevnt oftest av foreldrene. Hele 75 prosent trekker frem at barna ikke bør bruke så mye tid på skjermen fordi de trenger variasjon i leken (figur 16). Dette kan tolkes som at skjermbruk er forstått som en del av den mangfoldige leken. Samtidig ser vi at viktigheten av

den kroppslige bevegelsesleken, og da særlig uteleken, ofte er framme når foreldrene oppgir grunner for å redusere skjermbruken.

Hva foreldrene legger i begrepet lek kommer ikke frem av denne undersøkelsen. Hovedtendensen når det gjelder relasjonen mellom skjermbruk og lek, er likevel at mange opplever at det er et motsetningsforhold mellom skjermen og leken. Det er få som i fritekstfeltene svarer at medielek har verdi i seg selv, men den kan derimot være utgangspunkt for fellesopplevelser eller læring. Generelt har også ideen om den «frie leken» hatt en sentral plass i vår kultur. *Rammeplan for barnehagen* (2017) fremmer barns rett til å leke og vektlegger lekens egenverdi. Lek er en grunnleggende livsform som kjennetegner barns væremåte, men rammeplanen definerer ikke nærmere hvorvidt digital lek er inkludert her.

For det andre viser det empiriske materialet at rundt 40 prosent av respondentene er bekymret for at skjermbruken kan ha negative fysiske konsekvenser, som for eksempel for lite bruk av kroppen, noe som dermed kan hemme den motoriske utviklingen. Flere nevner redselen for at øynene vil bli skadet om barnet bruker for mye tid foran skjermen. For eksempel trekker en forelder frem «skader synet ditt» som stikkord på mulige negative virkninger av for mye skjermbruk. En annen forelder uttrykker det slik:

---

«Viktig å begrense, men også det å variere å se på det som er nære kontra det på avstand. Med tanke på nakke og rygg, og øyne.»

*Forelder*

I tillegg nevner 30 prosent av respondentene at de er redde for at for mye skjermtid skal gå ut over den tiden barna trenger til søvn.

---

«For mye skjerm påvirker både humør og søvn. Så det bør være opp til foreldrene hvor mye skjerm ens barn har behov for.»

*Forelder*

Slike bekymringer speiles i at over 60 prosent av foreldrene etterspør mer kunnskap om effekten av skjermbruk (tabell 18).

At for mye skjermtid kan påvirke barnas temperament, bringer oss til den tredje hovedbegrunnelsen, nemlig at foreldrene er redde for mulige psykiske konsekvenser. Rastløshet og aggresjon trekkes for eksempel fram, som her i dette sitatet:

---

«Barn kan fort bli avhengige av å se YouTube siden det hele tiden kommer forslag på andre videoer. Vi merket både aggresjon når vi avsluttet skjermbruken og at konsentrasjonsevnen og tålmodighet til å se på en hel video sank; dvs det ble hyppig trykking videre til andre videoer. Det var lettere å se en hel film på TV og avslutte når den var ferdig siden barnet forstod at det ikke kom noe mer på TV da.»

*Forelder*

Vårt datamateriale gir ikke grunnlag for å si noe om hvilke typer innhold som dominerer barns skjermvaner. Vi har bare kunnskap om hva de bruker skjermene til. Halvparten av foreldrene sier at 4–6-åringen bruker skjermen, fortrinnsvis nettbrettet, til YouTube eller lignende videotjenester, slik sitatet ovenfor illustrerer. Det er imidlertid TV titting som dominerer, noe 83 prosent av foreldrene oppgir. Ut fra undersøkelser som *Foreldre og medier 2020* (Medietilsynet, 2020 a), vet vi at NRK Super, filmer og strømmetjenester er mest brukt.

Foreldrene gir imidlertid uttrykk for at de kjenner på en uro også i forhold til ulike aspekt ved skjerminnholdet. Det handler gjerne om en engstelse for at barnet kan møte «innhold som ikke er bra for han/henne» og om «følelsen av avmakt med tanke på alt det mitt barn i fremtiden kan møte via skjermbruk» (jf. figur 23). Bekymringen kan også dreie seg om at innhold vil kunne gå ut over det psykiske, ved at man for eksempel ser ting man de ikke burde se eller at man blir mobbet og krenket. Andre bekymringer dreier seg om at barnet kan bli utsatt for ulike former for nettrelaterte overgrep, lurt for penger eller lignende. Rundt 40 prosent uttrykker slike bekymringer. Vi legger også merke til at nettsider som nettvett.no og slettmeg.no er to av de tre ressursidene flest foreldre er kjent med. Dette kan peke i retning av en underliggende bekymring for uønskede hendelser og krenkelser på nettet.

Kunnskap om forebygging av nettmobbing og nettovergrep kommer høyt opp på listen over ønskede tema på foreldremøter i barnehagen, og over 50 prosent har markert her (figur 22). Denne tematikken går ofte igjen i andre undersøkelser når fokus er på hva foreldrene er mest engstelig for (Staksrud & Livingstone, 2009; Staksrud, 2016). Spørsmålet kommer da også opp med jevne mellomrom i samfunnsdebatten.

Et annet moment er knyttet til påvirkningen fra reklame og det kjøpepresset dette kan føre med seg. Det er godt dokumentert at barnekulturen er sterkt kommersialisert, og at foreldre i stor grad kan oppleve kjøpepress og kjenne seg engstelige for hvordan forskjellige algoritmer gir selskapene uante muligheter til å skreddersy reklamen (Medietilsynet, 2020 b; Torgersen & Jæger, 2012; Steinnes & Mainsah, 2019). Barn kan omtales som «forbruksinnfødt», ikke bare som «digitalt innfødt» (Korsvold, 2015). Nyborg-utvalget (Regjeringen, 2001) understreker den sterke sammenhengen mellom utviklingen av barnas identitet knyttet til valg av kommersielle produkter. Dette er noe foreldrene i vår undersøkelse er opptatt av. Det blir etterlyst mer kunnskap om hvordan innhold og reklame målrettes mot brukerne.

Til tross for ulike bekymringer knyttet til barnas skjermbruk og at 76 prosent av foreldrene sier det er viktig å sette grenser (figur 13), uttrykker mange foreldrene at de har god oversikt over barnas aktiviteter på skjerm. Over halvparten sier at de følger med i svært stor grad, og hele 92 prosent sier at de har kontroll i stor eller svært stor grad. Prosentandelen som sier at de følger med på aldersanbefalinger og aldersgrenser for apper, spill og filmer er nesten like høy, rundt 80 prosent (figur 15).

---

**«Har en god og bevisst oversikt over skjermbruk, og er nok strengere enn gjennomsnittet. Streng på hva han får se, eller hvilke spill. Mye gjøres som en felles aktivitet (se film sammen, spille sammen, læring sammen). Sørger samtidig for tid ute og aktiviteter (fotball, klatring og lek). Har ikke fri tilgang, kan kun bruke sammen med voksne, og aldri alene.»**

*Forelder*

Når det gjelder å samtale med barnet om filmer, TV-serier, spill og sosiale medier, sier rundt 75 prosent at de lykkes i stor eller svært stor grad. Hva disse samtalene dreier seg om, får vi et bilde av gjennom ordskyen. Ord som «aldersgrense(r)», «virkelighet», «fantasi» og «skummel» går ofte igjen (figur 17), noe som korresponderer med uroen vi refererte til ovenfor. Samtidig er «tidsbruk» og «læring» mye framme. Det absolutt mest brukte ordet er imidlertid «innhold/innholdet», som indikerer en bevissthet om at foreldrene syns det er viktig å møte medieinnholdet sammen



med barna. Samtidig sier nesten 60 prosent av foreldrene at de ønsker å lære mer om hvordan de skal kunne ta den gode samtalen.

Fra myndigheter og fagfolk løftes det da også ofte fram at en som forelder bør vise interesse og snakke med barna om innholdet barna møter i mediene. Veilederen *Småbarn og skjermbruk – en god start* er her et illustrerende eksempel, med ulike konkrete tips.<sup>29</sup> Samtalene mellom foreldre og barn har selvsagt også med barnas rett til medvirkning å gjøre (jf. Barnekonvensjonen artikkel 12). I møte med 4–6-åringene, vil det være den voksne sitt ansvar å sørge for gode samtaler med barna. Noen barn vil ha bedre utviklet muntlig språk enn andre på samme alder. Foreldre og andre som kjenner barnet godt, må derfor bestrebe seg på å «lytte» til ulike uttrykksformer og reaksjonsmønstre.

Et underliggende aspekt ved samtale og samspill mellom foreldre og barn om medieinnholdet, er knyttet til barnets danning, noe vi reflekterer nærmere over i neste delkapittel.

Det empiriske materialet viser altså at foreldrene gir uttrykk for en grunnleggende trygghet når det gjelder barnas skjermtid og skjermbruk, på tross av bekymringene. Dette kan naturlig nok forstås i forhold til barnas alder. Siden 4–6-åringene ikke er særlig lese- og skrivekyndige, vil det normalt ikke by på de store utfordringene å følge med på hva barna bruker skjermene til. Noen nevner YouTube der filmsnutter automatisk går videre, og at det da kan dukke opp uheldig innhold. Samtidig oppleves altså selve tidsbruken som en utfordring for de aller fleste, og det er derfor interessant å spørre seg hvordan foreldrene gir uttrykk for at de setter grenser her.

### **Skjermtid og grensesetting – hvordan?**

De fleste foreldrene lever tett på barna og følger godt med på deres skjermbruk. Flere av respondentene gir uttrykk for at det er uproblematisk for dem å gripe inn, enten ved å avslutte skjermtiden for barna, eller ved aktivt å bidra til at skjermaktiviteten kommer inn i et spor som foreldrene opplever som mer nyttig. Dette siste er følgende utsagn et eksempel på:

---

«Det blir fort for mye skjermtid, men prøver å være bevisst og begrense bruken og se på noe nyttig (lære om kroppen, miljøet, verdensrommet, bokstaver, o.l.).»

*Forelder*

Flere foreldre forteller også at de har gjort tekniske tiltak ved for eksempel å installere datatekniske løsninger som hjelper dem til å redusere eller avslutte skjermtiden. Om lag halvparten av respondentene oppgir at de har gjort slike installasjoner, men ikke like mange har tatt dem i bruk (tabell 12). En tredel av respondentene har imidlertid ikke vurdert å installere slike løsninger.

Hvis vi ser på foreldrenes uttrykte holdning til det å sette grenser for barnets skjermbruk, merker vi oss at flere enn åtte av ti sier at det er svært viktig med grensesetting og å følge med (figur 14). Dette er altså vesentlig flere enn de som har installert tekniske tiltak. Flere av foreldrene ga også uttrykk for at de visste om slike tiltak, men ikke hadde nok kunnskap til å installere dem.

---

<sup>29</sup> Se <https://medietilsynet.no/engodstart> (Hentet 05.09.2020)[2] Se <https://www.medier24.no/artikler/nrk-super-skal-lage-baby-tv-na-fantorangens-smasosken/480876> (Hentet 20.10.2020)

---

«Jeg vet at mannen min satte seg inn i dette (skjerminnstillinger) da vi kjøpte nytt skjerm Brett, og at det er aktivert noen innstillinger som gjør at poden ikke kan kjøpe ting f.eks. Innholdet på YouTube er satt til å være barnevennlig. Det skal også være en begrensning på tidsbruk. Men dette har ikke vært relevant da han ikke har tilgang på iPad-en annet enn når vi er der og følger med. Ellers så har jeg lite kunnskaper om dette foreløpig, og hvilke innstillinger og begrensninger som er gjort.»

*Forelder*

Flere minoritetsspråklige enn norske foreldre har gjort tekniske tiltak for å begrense barnas skjermbruk (jf. tabell 12 og 13). Dette kan styrke en teori om at de minoritetsspråklige er noe mer opptatt av grensesetting for skjermbruken enn det som er vanlig blant respondentene totalt sett. Forskjellene er imidlertid ikke veldig store, rent bortsett fra at det er dobbel så mange minoritetsspråklige som ikke har tatt tiltakene i bruk.

Av fritekstfeltene ser vi at noen foreldre uttrykker behov for en mer radikal begrensning av skjermbruken. De går aktivt inn for å begrense skjermtiden og sørge for aktiviteter «offline». Det synes som at foreldrene da opplever at risikoen for skadelig påvirkning minimaliseres. Vi kan tolke dette som et resultat av skepsisen mot hva skjermene kan påføre barna av skadevirkninger, men det kan også tolkes som et behov for å fremelske verdien som ligger i en tradisjonell forståelse av lek og i direkte kommunikasjon med andre barn og med voksenpersoner.

Forskere har kalt dette for en «digital detox» (avrusning), det vil si at man ønsker å være en motvekt til en utvikling som går i retning av mer og mer skjermtid for barna (Syvertsen, Karlsen, & Bolling, 2019; Syvertsen, 2020). En forelder i undersøkelsen brukte begrepet på følgende måte i etterkant av koronautbruddet våren 2020:

---

«Tenker at det ikke er skadelig for en kort periode, men måtte ha en liten «detox» etter at barnehagen åpnet igjen, og barna var vant til å se TV på morgenen.»

*Forelder*

Her illustreres det at i forhold til 4–6-åringene, er «digital detox» primært rettet mot å hindre en tilvenning til det som oppleves som «overdreven skjermbruk». Følgende utsagn fra en annen forelder i vårt materiale er også et godt eksempel på noe av dette:

---

«Begge foreldre jobber i IT-bransjen og er gamere. Har ikke alltid opplevd noe positivt når andre foreldre lar barna se eller spille noe som er over deres aldersgrense. Vi er veldig nøye på hva som han får lov til og ikke. Vi har enda ikke snakket om nettvett, men han er ikke på noen sosiale medier enda. Når den dagen kommer så er det noe som vi kommer til å ta veldig seriøst. For mobbing er ikke bra uansett hvordan det utføres. Det er ikke akseptabelt i vårt hus.»

*Forelder*

Holdningen synes her å være uttrykk for et bevisst valg om å erstatte skjermtiden med noe annet som foreldrene oppfatter som «mer positivt og utviklende». Den synes ikke å være basert hverken på uvitenhet eller overdreven frykt for hva som måtte møte barna deres på nettet.

### Lek og læring på skjerm

Så langt har fokuset vært på balansen mellom ulike bekymringer foreldrene kan ha til mulige uheldige sider ved av barnas skjermtid/vaner/bruk, og det faktum at skjermene er kommet for å bli. Dette er imidlertid langt fra et entydig bilde. En positiv holdning til hvilke muligheter skjermmediene gir, er relativt sterk. Som vi så ovenfor, i forbindelse med at respondentene ble spurt om å notere tre stikkord om hva de samtalte med barna om, var det høy forekomst av ordet «læring». Når fokus så er på hva foreldrene opplevde som positivt med barnets skjermbruk under koronautbruddet våren 2020 (se figur 8), er det nettopp «læring» som dominerer. Ordet har hele 680 forekomster, mens «lek» bare ble notert 74 ganger.

Vektleggingen av læring kan også være bakgrunnen for at «lek og lær»-applikasjoner kommer såpass høyt opp på listen over hva foreldrene sier at barna foretar seg på skjermen, med nærmere 50 prosent. Ulike spill er også populært, med 37 prosent. Dette kan være spill som innehar en komponent av læring, såkalt «edutainment», og som gjør dem tiltalende for foreldrene.

Voksne kan ha en tendens til å skille mellom lek, læring og underholdning. Med dagens mediekonvergens er dette skillet langt på vei visket ut. I vårt materiale ser vi at en forholdsvis stor prosent av foreldrene, nærmere 20 prosent, peker på at barna er kreative med å lage tegninger, bilder og videoer på skjermen, innen de rammene som skjermene gir (jf. tabell 7). Dette kan tyde på at foreldrene også verdsetter denne formen for skjermaktivitet i rimelig stor grad.

---

**«Det er mye de kan lære av i forhold til språk, matematikk og mye annet. En god balanse med lekeaktiviteter sammen utendørs, og det å få slappe av med underholdning på skjerm, ser jeg ikke som et problem så lenge man bruker sunn fornuft og ikke bruker dette hver dag og erstatter det med relasjon til hverandre og sitt miljø.»**

*Forelder*

Foreldre ser altså på barns mediebruk som en god arena for en slik instrumentell læring og utvikling, det vil si at man lærer gjennom å se at en handling får positive konsekvenser (Svartdal & Flaten, 1998). En slik forståelse av læring kan også illustreres med følgende utsagn fra en av de minoritetsspråklige respondentene:

---

**«As a parent, I think this screen usage can help to learn so many things like for example: learning different language like English, it can help to get their brain sharp, by guiding of parents to a child during using media screen. Children can learn so many useful things.»**

*Forelder*

Ikke minst trekkes språklæring fram i denne sammenhengen, slik vi også ser det i dette sitatet:

---

**«Barnet er tospråklig, så filmer og videoer på det andre språket er positivt for språkutviklingen.»**

*Forelder*

Det er imidlertid ikke entydig innen forskningen hvordan man skal forstå digital lek i forhold til det tradisjonelle synet på lek, og hvordan læring skal forstås knyttet opp mot digital lek (jf. Palaiologou, 2016). Noen mener at man må se helt annerledes på lek i forhold til digitale medier, og etterlyser en egen teori for digital lek. Et slikt skille mellom «ordentlig lek» og «digital lek» kunne vi også finne igjen blant noen foreldre:

---

**«Det er helt OK, så lenge det er rom for lek gjennom dagen.»**

*Forelder*

Vygotskij forklarer hvordan lek spiller en viktig rolle i barns utvikling av mentale funksjoner (Svartdal & Flaten, 1998), og vi snakker derfor om at barn lærer og utvikler seg gjennom lek. Vi ser en tendens til hvordan lek, læring og samhandling i økende grad medieres gjennom lek etter hvert som barna blir eldre.

I de siste tiårene har det vært en økende interesse for barns læring også i barnehagealder. Sammen med den digitale utviklingen og investeringer i medier har markedet for «edutainment»-produkter for barn økt (Johansen, 2015). Resultatet er et målrettet marked for barn gjennom produkter i form av digitale verktøy som nettbrett, applikasjoner, mediefortellinger og spill. Her ser vi den indirekte medialisering av barns hverdagsliv, der hverdagslivet påvirkes av medieinnhold og hvordan barn innlemmer dette i sine lekepraksiser (Johansen, 2015).

*Oppsummerende* kan vi si at foreldrenes holdninger til barnas skjermbruk er todelt. For det første ser vi et tydelig anliggende hos mange foreldre at skjermene kan ta for mye tid og dermed gå på bekostning av andre aktiviteter, slik som fysiske møter med andre barn, samt tid med familien. Dessuten ligger det en grunnleggende bekymring for de mulige farene eller risikoene som barna deres kan møte ved å være på skjermene og dermed også i stor grad på nettet. Bekymringene kan være knyttet til ulike former for mobbing og overgrep på nettet, men også til andre mulige negative effekter ved skjermbruk, slik som utilbørlig reklame og kjøpepress.

For det andre så ser vi at det likevel er svært mange foreldre som opplever barnas skjermbruk som en svært positiv aktivitet, forutsatt riktig og fornuftig bruk. Skjermen kan være en nyttig arena for læring, for kontakt med familien og andre barn. De fleste synes derfor å ha en grunnleggende positiv holdning til barnas skjermbruk. Samtidig kommer det fram et ønske om mer kunnskap om innholdet i barnas skjermbruk, og hvordan en lettere kan ta den gode samtalen med barnet.

Ut fra de, noe begrensede, dataene vi har fra minoritetsspråklige foreldre, kan vi ane at det er noen forskjeller i kunnskapsbehovet. Denne foreldregruppen synes generelt å etterspørre noe mer kompetanse knyttet til barnas skjermbruk enn det vi ser i respondentgruppen totalt, men forskjellene er ikke veldig store. Kunnskap om muligheter for samhandling og samtale via skjermen synes å være i fokus her, noe som kan tyde på at de i noe større grad er opptatt av de kommunikative aspektene ved skjermbruken. Dessuten ser det ut til at de minoritetsspråklige foreldrene praktiserer en sterkere kontroll med barnas skjermbruk, og slik sett kan synes å være mer restriktive i deres regulering av denne bruken. Jevnt over har de minoritetsspråklige noe lavere tilgang til skjerm enn gjennomsnittet.

## Skjermbruken og relasjonen til barnehagen

Da vi ovenfor så på barn og medier i relasjon til hjem og barnehage, vektla vi barnehagelovens understreking av det felles ansvaret som foreldre og barnehagepersonale har for å ivareta barns behov for omsorg og lek, og å fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling (KD, 2017, s. 29).

En vesentlig del av barnets allsidige utvikling er naturlig knyttet til mediene, som sentral sosialisering- og dannelsesagent i vår tid. Selv om undersøkelsen ikke har kartlagt samarbeidet mellom hjem og barnehage, er flere spørsmål naturlig relatert til foreldrenes opplevelse av den digitale praksisen i barnehagen. Det er her 4–6-åringene tilbringer mesteparten av hverdagen, og det er dermed vesentlig hvordan foreldrene forholder seg til barnas mediebruk i barnehagen.

På denne bakgrunnen er det interessant å merke seg at nesten hver sjettede forelder i vårt datamateriale svarer at de enten ikke vet hvilke skjermbaserte medier som brukes i barnehagen, eller ikke opplever spørsmålet som relevant. Det kan selvsagt være mange grunner til sistnevnte, alt fra den aktuelle barnehagens profil til en mulig ignorant holdning fra respondenten. «Vet-ikke»-kategorien har like mange usikkerhetsmomenter knyttet til seg.

Hele 60 prosent av foreldrene sier imidlertid at de kjenner til bruken av nettbrett. Dette korresponderer med fokus på nettbrett i barnehagene generelt, noe vi også så gjenspeilet i planene vi refererte til fra de fem barnehageaktørene ovenfor.

*Monitor 2019* (Fjørtoft et al., 2019) viser ellers en markant økning i bruken av digitale verktøy og medier i norske barnehager generelt, fra 46 prosent i 2015 til 62,9 prosent i 2019, og der de eldste barna bruker digitale verktøy mer enn andre barn. Hos barnehageaktørene i vårt materiale er vektleggingen noe ulik når det gjelder hvordan den digitale praksisen kommer til uttrykk, men bruken av digitale verktøy er tydelig forankret i deres planer og strategier, i tråd med rammeplanens forventninger. Det er derfor interessant at nærmere halvparten av respondentene svarer at de ikke opplever noe fokus på bruk av digitale verktøy i barnehagen, mens 43,4 prosent opplever dette i noen grad. Ikke overraskende viser det seg da også at nesten fire av ti respondenter i liten eller svært liten grad opplever at personalet er aktive sammen med barna i bruken av digitale verktøy. Vårt datamateriale gir ikke grunnlag for å si om det her primært ligger en utfordring i å sette planene ut i praksis i en del av barnehagene, eller om dette peker i retning av behov for bedre informasjonsflyt mellom barnehage og foreldre.

Samtidig som foreldrenes kjennskap til barnehagebarnas skjermbruk er varierende, viser funnene at over halvparten av det totale antall respondenter er fornøyde med barnehagens prioritering av skjermtid. Over 40 prosent skulle imidlertid ønske at skjermene tok mindre tid, og begrunner det primært med at barna har nok skjermtid utenom barnehagen. Som en av respondentene uttrykker det:

---

**«Mener det bør fokuseres på fysisk lek og aktivitet i barnehagen og få frem det positive i dette. Skjermbasert underholdning får man nok av uansett i disse tider. Mener derfor man ikke trenger mer skjermtid i barnehagen.»**

*Forelder*

Hvis vi her kun ser på svarene fra minoritetsspråklige foreldre, viser det seg at bare 33,6 prosent opplever at skjermtiden er godt balansert med andre aktiviteter. I denne respondentgruppen uttrykker også 22,9 prosent et ønske om at mer av tiden i barnehagen blir brukt på andre aktiviteter enn skjermbruk.

Når spørsmålene så spisses mot skjermvett i barnehagen og i hvor sterk grad foreldrene opplever at barnehagen bidrar positivt for dem som foreldre i møte med barnas skjermbruk, viser funnene en stor bredde. På det mer generelle spørsmålet om en opplever å få hjelp i forhold til skjermbruken, svarer over 40 prosent at det skjer i noen grad, mens over halvdel av respondentene gir uttrykk for at dette kun skjer i liten eller svært liten grad. Hvis vi kopler dette til responsen på spørsmålet om det er krevende å sette grenser for skjermbruken i forhold til andre barn i barnehagen, ser vi at svarene på de to spørsmålene har stort sammenfall. Dette kan indikere at foreldrene primært har tenkt på grensesetting i forhold til spørsmålet om skjermbruk, og at de hverken opplever at de trenger hjelp eller får hjelp til dette.

Spørsmålet om skjermvett i barnehagen er imidlertid av en annen karakter, og oppleves som et av kjernes spørsmålene her. Skjermvett, eller nettvett som det ofte kalles, er en kjent tematikk både i offentlig og faglig debatt. Overskrifter som «Nettbrett krever nettvett i barnehagen»<sup>30</sup> viser noe av hovedanliggendet her. Samtidig synliggjør rammeplanens vektlegging av at barnehagebarna skal få en gryende etisk forståelse i møte med mediene, hvor vesentlig denne delen av barnas møte med mediene er.

På konkret spørsmål om hvordan foreldre opplever barnehagens fokus på skjermvett, viser svarene svært stor variasjon. Respondentene fordeler seg temmelig jevnt på skalaen, med cirka en tredel i kategorien «i noen grad», og tilsvarende på «stor» og «svært stor» grad samlet, og «liten» og «svært liten» grad samlet. Med tanke på rammeplanens føringer og vektleggingen i tilgjengelige planer og strategier fra de fem barnehageaktørene i vårt materiale, ser vi her en utfordring for barnehagene.

Dette blir ikke mindre tydelig når en stor andel av respondentene sier at skjermbruk ikke er tatt opp hverken på foreldremøter eller i foreldresamtaler. Nettopp i møte med skjermvett kan den individuelle foreldresamtalen så vel som foreldremøtene spille viktige roller. På spørsmål om hvilke temaer som ville være aktuelle på foreldremøte i barnehagen, kommer behovet for generelle råd knyttet til barns skjermbruk og kunnskap om forebygging av nettmobbing og nettovergrep høyest på listen (figur 21). Samtidig er foreldrene opptatt av å få mer innsikt i mulighetene for lek og læring med digitale medier. Når over halvparten av respondentene prioriterer disse tre områdene, er det grunn for å tenke at foreldrene både har stort behov for kunnskap om dette feltet generelt, at de opplever en viss grad av bekymring og frykt for hva som kan skje med barnet etter hvert som det beveger seg på nettet, og at de er opptatt av at digitale verktøy er en ressurs for lek og læring.

Respondentene skulle altså gjerne sett at slike tema blir tatt opp i barnehagen. Samtidig sier bare litt over 8 prosent at de naturlig rådfører seg med barnehagen i disse spørsmålene, mens over 70 prosent søker på nettet. Kjennskapen til ulike ressursmiljø er da også ganske høy jevnt over, men det er interessant å merke seg tendensen til at blant de minoritetsspråklige er det er tydelig ønske om mer hjelp fra barnehagen her.

Praksisfellesskapet i barnehagen er avgjørende viktig for barnets sosialisering, danning, utvikling og læring. De ansatte i barnehagen er en viktig del av det «støttende stillaset» rundt barnet, sammen med foreldrene. Medienes vesentlige rolle, så vel som rammeplanens vektlegging av at barna skal lære seg å bruke digitale verktøy og at barnehagen skal «bidra til at barna utvikler en begynnende etisk forståelse knyttet til digitale medier» (KD 2017, s. 29), illustrerer hvor viktig det er å utvikle et best mulig samarbeid mellom foreldre og barnehage på dette området, til barnets beste.

*Oppsummerende* med tanke på foreldrenes behov i møte med barnehagen og skjermbruken, merker vi oss at over halvdel av respondentene syns at selve skjermtiden i barnehagen er passe. Over 40 prosent av foreldrene skulle

---

<sup>30</sup> <https://fagbladet.no/meninger/nettbrett-krever-nettvett-i-barnehagen-6.115.624712.7b0c8bef02> (Hentet 20.10.2020)

imidlertid ønske at skjermene tok mindre tid, og begrunner det primært med at barna har nok skjermtid utenom barnehagen. Her synes det å ligge en tendens til at foreldrene ønsker at barnehagen skal legge til rette for andre aktiviteter enn de skjermbaserte.

Vi merker oss videre at 60 prosent av respondentene kjenner til at nettbrett brukes i barnehagen, noe som korresponderer med prioriteringen av dette skjermmediet i barnehagesektoren. Foreldrene synes imidlertid ikke å ha inntrykk av at koblingen mellom nettbrett og nettvett – eller skjermvett – er tydelig framme i barnehagen. På spørsmål om barnehagen bistår dem når det gjelder nettvett, enten via foreldresamtaler eller på foreldremøter, fordeler svarene seg over hele skalaen. Denne tematikken, samt kunnskap om forebygging av nettmobbing og nettovergrep, blir imidlertid høyest prioritert blant ønskede tema på slike møter. Samtidig er foreldrene opptatt av å få mer innsikt i mulighetene for lek og læring med digitale medier som for eksempel nettbrett.

### Skjermbruken og koronautbruddet våren 2020

Da Covid 19 rammet det norske samfunnet i mars 2020, førte det til drastiske endringer i hverdagslivet både for barn og voksne. Denne studien viser at tidsrommet fra 12. mars til den gradvise åpningen av barnehager fra 17. april<sup>31</sup> var spesielt krevende for mange familier,<sup>32</sup> samtidig som «unntakstilstanden» preget månedene fram mot sommeren.

---

#### «Det var (og er) en unntakstilstand.»

*Forelder*

Som det framgår ovenfor, er en egen bolk av spørreskjemaet rettet mot foreldrenes erfaringer med 4–6-åringenes skjermbruk disse spesielle ukene våren 2020.

Da samfunnet «over natten» gjennomgikk store strukturelle endringer, merket særlig barnehage-barn med eldre søsken konsekvensene. Nå skulle foreldrene ha hjemmekontor samtidig med at både skolen og barnehagen ble stengt. I en slik situasjon ble skjermen en viktig kilde til både lek, læring og underholdning for barna, samtidig som skjermtiden vekket både begeistring og bekymring hos de voksne.

Undersøkelsen viser at foreldrene gjennomgående har en opplevelse av at det ble for mye skjermtid på 4–6-åringene. Det er også en klar tendens til at foreldrene legger mer vekt på hvor mye tid barna bruker på skjermaktiviteter enn på skjerminnhold. Fokuset på læring er imidlertid tydelig.

#### Mer skjermtid

En gjennomgangstone i fritekstfeltene der respondentene ga uttrykk for hvordan de opplevde skjermbruken i denne tiden, er at det ble for mye skjermtid på 4–6-åringene. Over 70 prosent av respondentene sier at skjermbruken økte, og nærmere 50 prosent oppgir eget hjemmekontor og eldre søskens hjemmeskole som en viktig grunn til økningen.

---

<sup>31</sup> Se <https://www.udir.no/tall-og-forskning/finn-forskning/tema/konsekvenser-av-smitteverntiltakene-i-barnehager-varen-2020/> (Hentet 10.11.2020)

<sup>32</sup> Ukene og månedene fram til sommeren var også preget av endrede rutiner og lavere aktivitetsnivå. Ved utsendelse av spørreskjemaet i september 2020, var situasjonen tilnærmet normal.



---

«Det ble for mye skjermtid da barnehagen var stengt.»

*Forelder*

I overkant av 55 prosent opplevde økningen som negativ, samtidig som vi merker oss at over 37 prosent stiller seg nøytrale i spørsmålet. Koblet til uttalelser i fritekstfeltet, ser vi at denne «både-og-holdningen» er fremtredende.

---

«Jeg tenker at det var et «nødvendig onde»  
som samtidig var til glede og avkobling.»

*Forelder*

På linje med at det er vanskelig å trekke slutning om hva som oppleves å være «for mye», kan vi heller ikke si noe om hva økningen innebar i forhold til 4–6-åringenes totale tidsbruk på skjerm. Som det fremgår i gjennomgangen av spørsmål og hovedfunn, synes tidsrammen for barns skjermbruk å være mellom en halv og to timer. I disse ukene våren 2020, øker altså denne tidsbruken 'i stor grad' eller 'i noen grad'.

#### **Mindre variasjon i skjermbruken**

En naturlig konsekvens av at hjemmet for mange ble en ny arena for jobb, skole og barnehage, var mindre mulighet til å følge med på 4–6-åringens skjermbruk. Svarene viser at skjermen kunne fungere som «barnevakt» i den komplekse hverdagen. Flere uttalelser i fritekstfeltet understøtter en slik tanke:

---

«Barnehagebarnet ble helt klart den «tapende part» hjemme i koronatiden. Mor som var eneste hjemme med tre barn, derav to skolebarn. Mor måtte sitte og hjelpe til med hjemmeskole fra 08:30-13:00, og måtte stue vekk barnehagebarnet med Netflix. Det følte helt forferdelig, men jeg hadde ikke noe valg! Kunne ikke løst det på et annet vis uten at det da ville bli forstyrrelser i skolearbeidet til skolebarna.»

*Forelder*

Datamaterialet viser da også mindre variasjon i skjermbruken i denne perioden sammenlignet med tiden før koronautbruddet. Antallet respondenter som krysset av for at barnet brukte skjermen på tre eller flere områder, gikk ned med 10 prosentpoeng i disse ukene.

Hva bruker så 4–6-åringen skjermen til disse ukene våren 2020? Nærmere 70 prosent av respondentene oppgir her strømmetjenester som Netflix o.l., mens 50 prosent merker av på spill / underholdning, og 45 prosent sier samtale / kontakt med besteforeldre. Hvis vi så ser på hva foreldrene oppgir at barnet bruker mest tid på av de ulike skjermaktivitetene som det holder på med, viser det seg at 55 prosent av foreldrene oppgir strømmetjenester.

Om vi går tilbake til spørsmålet om hva barna brukte skjermtiden til, og da kun ser på svarene fra de respondentene som valgte en annen språkversjon av spørreskjemaet enn norsk, viser det seg at i overkant av 30 prosent av denne foreldregruppen sier at deres barn brukte Netflix og andre strømmetjenester. Spill/underholdning ligger rett over 40 prosent. Ulike faktorer kan spille inn her, som kulturell bakgrunn i forhold til programutvalget på strømmetjenestene så vel som økonomi.

Over halvparten av de minoritetsspråklige respondentene krysset imidlertid av for kontakt med besteforeldre. Funnene tyder altså på at flere minoritetsspråklige brukte skjermen til å opprettholde kontakt med besteforeldre sammenlignet med svarene fra respondentgruppa totalt. Samtidig oppgir betydelig færre av den minoritetsspråklige gruppen foreldre at deres barn har brukt skjermen til å ha kontakt med venner. Det relasjonelle sosiale aspektet knyttet til bruk av skjerm er altså noe forskjellig når en ser på språklig bakgrunn hos foreldrene i materialet vårt.

### **NRK Super – en illustrasjon**

På bakgrunn av den høye prosentandelen foreldre som krysset av på strømmetjenester som Netflix o.l., tok vi kontakt med landets største allmennkringkaster NRK med spørsmål om eventuell statistikk for hvordan bruken av deres tilbud for 4–6-åringene var i disse ukene.

NRK Super er svært populær i vår målgruppe. Dette kommer klart fram av undersøkelsen *Foreldre og medier 2020* (Medietilsynet, 2020 a), og bekreftes av analytiker i NRK Super, Henrik Skatvedt, som forteller at 4–6-åringene står for cirka 20 prosent av alt konsumet i NRK Super TV.<sup>33</sup> Vårt materiale kartlegger ikke programpreferanser etc., men i fritekstfeltene nevnes NRK Super flere ganger.

---

«Vi brukte mye NRK Super og synes dette er fint å slappe av med sammen med barn.»

*Forelder*

---

«Fra skolens side var det for et eldre søsken lagt opp til en del TV (skole-barne-TV på NRK Super, for eksempel). Vi lot barnehagebarnet vårt følge med på dette, og syntes det var helt fint.»

*Forelder*

---

«Jeg tenker at det går fint med Barne-TV og litt streaming av et par episoder på NRK Super-appen. Det hender at vi ser en musikkvideo på youtube. Da danser barnet og ler og koser seg.»

*Forelder*

På direkte spørsmål til Skatvedt fikk vi vite at NRK Super TV opplevde noen av sine beste uker noensinne fra uke 11, da Norge stengte ned på grunn av koronautbruddet, til og med uke 22, som var siste uka i mai. Den prosentvise veksten i ukene 11–22 i 2020 sammenlignet med 2019, var på 20,5 prosent. Videre hadde barneinnholdet i NRK TV en økning på 76 prosent i ukene 11–22, sammenlignet med de samme ukene i 2019.

---

<sup>33</sup> E-post 28. oktober 2020.

---

«Ser man bort fra desember måned, så var koronaperioden fra mars til og med mai de beste ukene i Supers historie.»

*Skatvedt, analytiker NRK Super*

Skatvedt peker ellers på Supernytt som en god indikator på at barna søkte til NRK, spesielt under de første ukene av utbruddet. Blant seerne her er også små barn (Nesheim, 2018), og programposten er dermed aktuell for vår målgruppe. Allerede mandag 16. mars arrangerte regjeringen sammen med NRK Super og Aftenposten Junior egen pressekonferanse for barn, med statsminister Erna Solberg i spissen.<sup>34</sup> Fra 18. mars, sendte Supernytt lineært på NRK1 klokken 17:50 alle hverdager.

---

«Sendingen den 25. mars var den mest sette Supernytt-sendingen noensinne, med en webrating på 92 000 seere. Dette er cirka tre ganger så mye som normalt.»

*Skatvedt, analytiker NRK Super*

NRK Super la tydelig vekt på å inkludere barna og gi dem nødvendig informasjon i den spesielle situasjonen, noe musikkvideoen *Sammen alene* (27. mars) viser.<sup>35</sup> Her synger blant annet en av favorittene til de minste barna, Fantorangen, sammen med statsminister Solberg om hvordan det er å ha en annerledes hverdag under virusutbruddet.

Erfaringene fra NRK Super i disse 12 ukene under koronautbruddet våren 2020 både understreker og gir en ramme for tendensene som kommer fram i vår spørreundersøkelse.

### Varierte erfaringer med skjermbruken

Hvilket bilde gir så spørreundersøkelsen av foreldrenes oppfatning av barns skjermbruk under koronautbruddet våren 2020? Som det fremgår av kapitlet der spørsmål og funn fra undersøkelsen ble presentert, skrev respondentene inntil tre stikkord som beskriver henholdsvis positive og negative erfaringer. Disse stikkordene dannet bakgrunn for to ordskyer, basert på antall forekomster av ord.

Generelt gir respondentene i vårt materiale uttrykk for at de opplevde mye *positivt* med 4–6-åringens skjermbruk under koronautbruddet våren 2020. Ordet «læring» har flest forekomster (figur 8), og nevnes 680 ganger. Som det fremgår i figuren som illustrerer hva barnet brukte skjermtiden til, satte 33,8 prosent av respondentgruppen som helhet markering ved digitale læringsplattformer.

Sammenlignet med den totale respondentgruppen, er det imidlertid færre minoritetsspråklige foreldre – kun 23,4 prosent – som har krysset av her. En tolkning kan være lavere tilgang på nettbrett blant barn med minoritetsspråklig bakgrunn, noe datamaterialet vårt viser er tilfelle. Rundt halvparten så mange av disse foreldrene sammenlignet med den totale respondentgruppen (cirka 60 prosent) gir da også uttrykk for at de etter erfaringene fra koronautbruddet

---

<sup>34</sup> Se <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/statsministeren-holder-pressekonferanse-for-barn/id2693657/> (Hentet 11.11.2020)

<sup>35</sup> Se <https://www.nrk.no/presse/programtaler/statsministeren-og-fantorangen-synger-sammen-i-musikkvideo-1.14964179> (Hentet 11.11.2020)

opplevde behov for mer kunnskap om læringsbaserte plattformer. Ønsket om mer kunnskap om tilgjengelige ressurser ligger på rundt 30 prosent for den totale respondentgruppen, og er nesten 10 prosent lavere hos minoritetsspråklige respondenter.

For barn er «læring», både som begrep og fenomen, tett forbundet med lek. «Lek» kommer imidlertid ikke opp blant de mest brukte ordene i materialet her, men et bevisst søk på «lek» viser 74 forekomster. Dermed er «læring» brukt nær 10 ganger så mange ganger som «lek». Den samme tendensen viser igjen i fritekstfeltene.

---

**«At det er ok med skjermbruk så lenge det er i begrenset mengde og ikke går utover barnets mulighet for utelek eller innelek.»**

*Forelder*

Selv om lek og læring er tett forbundet med hverandre og barns skjermbruk ofte vil være en sammenblanding av lek, læring og underholdning, gir altså responsen fra foreldrene inntrykk av at lekeperspektivet ikke er knyttet til skjermbruken her. Foreldrene gir uttrykk for at en slik læring og underholdning står i et motsetningsforhold til lek og frie aktiviteter, gjerne ute. Det synes å være en tendens til at foreldrene i koronatiden gjerne ville at skjermtiden skulle ha et nyttig innhold i den forstand at tiden ikke kun gikk med til lek og underholdning.

Dette til tross for at «underholdning» er brukt av 235 respondenter når de skriver ord som uttrykker positive erfaringer med skjermbruken. Som vi refererte til ovenfor, var spill og underholdning ett av de tre mest populære bruksområdene på skjerm blant barna, sammen med strømmetjenester og muligheten for samtale med andre via skjermen. Bruken av «underholdning» her gir en indikasjon på at foreldrene opplever dette som positivt.

---

**«Det ble brukt for å bryte opp dagen så både barn og forelder kunne slappe av med en hyggelig film sammen. Det ble en fin rutine for oss når lillesøster sov.»**

*Forelder*

Et annet trekk ved skjermbruken under koronautbruddet som mange av foreldrene la vekt på, var kontakten med familie og venner. Over halvparten av respondentgruppen som helhet markerte for denne type skjermbruk, mens nær seks av ti respondenter med minoritetsspråklig bakgrunn gjorde det samme. Dobbel så mange i denne respondentgruppen sammenlignet med dem som svarte på norsk, ga uttrykk for at de i løpet av koronautbruddet kjente på behov for større kompetanse på muligheten for samhandling og samtale via skjermen (tabell 10). En mulig tolkning her kan være at flere minoritetsspråklige enn de norske har sine kjære langt unna og derfor hadde større behov for å bruke skjermen som arena for kontakt. Kontakt med storfamilien er også et kjennetegn ved flere andre kulturer, noe som var utfordrende i møte med koronarestriksjonene.

Ordet «kontakt» er brukt nesten 370 ganger, og flere utsagn i fritekstfeltene understreker det samme.

---

**«Det var også en flott måte å holde kontakt med familie og venner på. Blant annet leste mormor bøker på FaceTime til stor glede for både barn og mormor.»**

*Forelder*

Selv om respondentene gjennomgående gir uttrykk for at det var mange positive sider ved barnets skjermbruk under koronautbruddet, viser funnene at hele 55 prosent opplevde det endrede bruksmønsteret som *negativt*. Når respondentene i fritekstfeltene peker på konkrete negative sider ved den økte skjermbruken i denne fasen, trekkes lite kroppsbevegelse, lek og kreativitet fram, i tillegg til mye stillesitting. Flere peker også på fysiske konsekvenser som at skjermbruk kan være skadelig for øynene og gi dårligere søvn. Rundt en fjerdedel av respondentene etterspør da også kunnskap om effekten av skjermbruk nå de setter ord på kompetansebehov i etterkant av koronautbruddet.

Ensformige dager og utfordring med å være overlatt til seg selv nevnes av flere i datamaterialet:

---

«Det ble nok gjerne litt for mye, men når den voksne måtte bruke tiden sin som lærer for en 1. klassing ble barnehagebarnet overlatt til seg selv i stor grad.»

*Forelder*

---

«Ikke helt bra, grunnet oppfølging av søsken med lekser mm. ble yngste mann overlatt til nettbrett under oppsyn.»

*Forelder*

Avhengighet, passivitet og stillesitting er illustrerende eksempler på foreldrenes bekymringer når vi ser på ordskyen som ble dannet på bakgrunn av ord som uttrykte negative erfaringer (figur 9). Det synes altså å ligge mer bekymring over hva skjermbruken fortrenger av annen aktivitet, enn over at bruken i seg selv kan være problematisk. Samtidig viser det uttrykte kompetansebehovet etter koronautbruddet at rundt 40 prosent av foreldrene har behov for mer kunnskap om sikkerhet, filter og smarte innstillinger, mens behov om generell grensesetting ligger på rundt 30 prosent. Det er imidlertid kun halvparten så mange som sier at de trenger råd for å samtale med barna om medieinnholdet, og kun 10 prosent uttrykker behov for å gå dypere inn i formidlingen med tanke på verdier og holdninger. Indikasjonen på at det primært er selve tidsbruken som skaper bekymring, samsvarer med inntrykket fra uttalelser i fritekstfeltet, som for eksempel her:

---

«Helt ok så lenge skjermbruk balanseres med lek og friluft.»

*Forelder*

Et hovedinntrykk ut fra det empiriske materialet er nettopp knyttet til at foreldrene opplevde det som krevende å finne en god balanse mellom barnets skjermbruk og andre aktiviteter under koronautbruddet, da både foreldre og barn var hjemme på dagtid. En foreløpig og forbeholden tolkning er dermed at foreldrene har en kritisk innstilling til den økte skjermbruken under koronautbruddet våren 2020.

### Ulik grad av endring i vanene per september 2020

Rundt en tredel av foreldrene sier at barnets endrede skjermvaner fortsatte da samfunnet etter hvert åpnet opp igjen. Over halvparten av gruppen respondenter som benyttet en annen språkversjon enn norsk, svarte det samme.

De respondentene som hadde bekreftet at skjermvanene endret seg under koronatiden, ble spurt om de på tidspunktet da undersøkelsen ble gjennomført (september 2020), hadde gått tilbake til praksisen de hadde før mars 2020. Majoriteten bekrefter at dette er tilfelle et stykke på vei (tabell 9). Det er likevel få som helt og fullt bekrefter at dette er tilfelle. En betydelig andel medgir at endringene som først ble begrunnet i en helt spesiell situasjon med stengte skoler og barnehager, fremdeles – etter fem måneder – har konsekvenser for barnets skjermbruk.

*Oppsummerende* kan vi her peke på at den økte skjermtiden under koronautbruddet våren 2020 ikke førte til mer variasjon i skjermbruken. En samlet respondentgruppe oppgir at barna primært brukte skjermen til underholdning og kontakt, men med noe ulik vektlegging, der språklig bakgrunn synes å spille en rolle.

Foreldrene har blandede erfaringer med barnets skjermbruk under koronautbruddet, og svarene varierer mellom bekymring og begeistring. Ikke minst gis det uttrykk for at det var krevende å finne en god balanse mellom barnets skjermbruk og andre aktiviteter. Det synes her å være en tendens til at skjermbruk blir sett på som noe som fremmer læring, men som kan skygge for lek og uteaktiviteter – noe som også kommer opp i offentlige debatt med jevne mellomrom.

Nærmere 60 prosent oppgir at de i løpet av koronautbruddet opplevde behov for mer kunnskap om læringsbaserte plattformer. Nærmere 40 prosent etterspør også mer kunnskap om sikkerhet, filter og smarte innstillinger, mens råd om grensesetting og kunnskap om tilgjengelige ressurser ligger på rundt 30 prosent. Kompetansebehovet blant de minoritetsspråklige er det samme, men med annen vektlegging. Tydeligst er forskjellen når det gjelder kjennskap til læringsbaserte plattformer og større kompetanse på muligheten for samhandling og samtale via skjermen. Også disse funnene er i samsvar med funnene i materialet generelt, men kommer enda tydeligere fram her.

Signalene fra foreldrene på tidspunktet for gjennomføringen av spørreundersøkelsen viser at endrede vaner og praksiser i skjermbruken som følge av koronarestriksjonene fremdeles var gjeldende for store grupper av barn.

### Skjermbruken og danningen

Når vi på bakgrunn av funnene i undersøkelsen nå ser litt nærmere på barnets dannelsesprosess i relasjon til mediebruken generelt og den digitale praksisen i barnehagen spesielt, er det med utgangspunkt i medienes sentrale rolle som sosialisering- og dannelsesagent på flere nivåer. De teoretiske perspektivene fra delkapitlet *Barns sosialisering og danning i møte med mediene* utgjør det naturlige grunnlaget her. Der vektla vi blant annet danning som en livslang prosess i vekselvirkning mellom individet og omverdenen. Meningsskaping står dermed sentralt, med evnen til refleksjon og erkjennelse som viktige momenter (Frønes, 2013, s. 120).

Foreldrenes ansvar som «skyldige til å gje barnet forsvarleg oppseding og forsyting» (Barnelova, §30) og barnehagens oppgave i møte med danningen, ligger som utgangspunkt. I en sosiokulturell tilnærming omtales nære omsorgspersoner som «signifikante andre». Som forelder har en det overordnede ansvaret, samtidig som barnehagen spiller en vesentlig rolle, som «i samarbeid og forståelse med hjemmet skal fremme læring og danning som grunnlag for barnets allsidige utvikling, og ivareta barnets behov for omsorg og lek» (Barnehageloven, §1). Danningen må altså sees i relasjon til dette helhetsbildet som består av hjem og barnehage. Igjen ser vi hvordan omsorgspersoner fungerer som stillasbyggere. I en slik helhetlig tenkning blir så det avgjørende spørsmålet hvordan skjermbruken relateres til danningen.

I den spenningen som foreldrene i vår undersøkelse opplever mellom begeistring og bekymring i forhold til 4–6-åringenes skjermbruk, har vi sett at tidsbruken gjennomgående får mer oppmerksomhet enn innholdssiden. Både ved grensesetting og samtale blir imidlertid innholdet vektlagt (se *Skjermbruken og foreldrenes perspektiver*). I møte med dannelsesperspektivet, er vi da særlig opptatt av relasjonen til medienes innholdsformidling.

Uavhengig av arena for barnets skjermbruk, står lek og læring sentralt. Dermed er både det kreative og det kognitive i fokus, så vel som utviklingen av ferdigheter. Dette kan imidlertid ikke skilles fra den overordnede danningen, der meningsskaping og evne til refleksjon er viktige aspekt. Når barna leker og lærer på digitale plattformer, forholder de seg også til fortellinger. Relasjonen til underliggende verdier og holdninger så vel som til fortellingenes perspektiver på livet, verden og mennesket, er derfor viktig i et dannelsesperspektiv. Her berøres særlig den grunnleggende livssynsdanningen så vel som den etiske danningen.

Det er da interessant å merke seg at selv om de aller fleste foreldrene sier at det er «Svært viktig» eller «Viktig» å samtale med barna om det de ser på skjermen, og 37,5 prosent gir uttrykk for at de bare i liten eller noen grad lykkes på dette feltet, så får temaområder som *Hjelp til å samtale med barn om medieinnhold og skjermbruk* og *Refleksjon rundt innhold og verdiformidling i filmer, spill etc.* kun 30 prosent oppslutning blant temaområdene som er listet opp som aktuelle på foreldremøte.

Det kan være mange årsaker til at disse temaområdene ikke kommer høyere opp på listen. Mye kan tenkes integrert i tematikken om generelle råd. Videre er det – ut fra fokus i offentlig debatt så vel som ønsket om å beskytte eget barn – forståelig at temaområder som forebygging av nettmobbing og nettovergrep prioriteres. Samtidig kan det være mange grunner til at foreldre ikke opplever å lykkes med samtaler i den grad de ønsker. Det positive her er bevisstheten om hvor viktig det er å anerkjenne barnas livsverden og å ta del i den.

Ut fra ordskyen (figur 8) i delkapitlet om skjermbruken og foreldrenes perspektiver, får vi også noen hint om hva samtaler dreier seg om. Det er her interessant at «læring» er så fremtredende, samtidig som «underholdning» indikerer at foreldrene er opptatt av å snakke med barnet om hva slags underholdning de bruker tid på. Fra et dannelsesperspektiv, er mediens verdiformidling viktig. De ulike fortellingene spiller en vesentlig rolle i livssynsdanningen, ikke minst i forhold til verdier, holdninger og væremåte, og dermed for selve identitetsdannelsen.

Som vi har sett ovenfor, korresponderer barnas skjermbruk i vårt materiale med undersøkelsen *Foreldre og medier 2020*, som viser at i aldersgruppa 5–10 år er det mest utbredt å se film, serier eller TV-program daglig, ifølge foreldrene (Medietilsynet, 2020 a, s. 28). Her kommer det også fram opplysninger om NRK Super som har stor relevans for vår undersøkelse, siden vi jo ikke etterspurte hvilke kanaler etc. barna prioriterer. Som vi så ovenfor, står vår målgruppe for cirka 20 prosent av alt konsumet i NRK Super TV.

Dagens 4–6-åringer forholder seg altså til en rekke fortellinger på skjermen i løpet av en uke, noe som på ulike måter har konsekvenser for deres sosialisering- og dannelsesprosess. Mediepedagoger som Soilikki Vettenranta fokuserer på at mediene ofte formidler verdier og normer som foreldre ikke nødvendigvis er enige i (Vettenranta, 2008), noe som dermed utfordrer foreldrene som primære sosialiseringssagenter. Personlig identitet utvikles i samspill med omgivelsene, der speilingen av en selv i «signifikante andre» står sentralt. I vår medietid skjer stadig mer av denne speilingen interaktivt, i den digitale virkeligheten. Dess større mediebruk og mindre direkte fellesskap, dess viktigere er mediens rolle her. Men i vår medietid er det viktig for enhver forelder, uavhengig av omfanget av barnets skjermbruk, å være bevisst på mediens formidling av verdier og holdninger, for naturlig å kunne relatere til dem i samhandlingen med barna. Samtidig er de aller fleste foreldre aktive i sosiale medier, og formidler dermed også selv ulike verdier og holdninger. Bevisstheten om å være gode rollemodeller er her viktig. Dette gjelder ikke minst med tanke på utviklingen av digital dømmekraft hos 4–6-åringene, som i stigende grad også selv er medieaktører.

Dialogen mellom foreldre og barnehage om disse ulike aspektene er avgjørende viktig. Rammeplanens vektlegging av at «Barnehagen skal utøve digital dømmekraft og bidra til at barna utvikler en begynnende etisk forståelse knyttet til digitale medier» (KD, 2017, s. 34), illustrerer mediens betydning for barnas sosialisering- og dannelsesprosess. Når det gjelder de digitale fortellingene som 4–6-åringene møter i barnehagen, legger for eksempel fagområdet etikk, religion og filosofi godt til rette for at barnehagepersonalet skal kunne bruke kjente mediefortellinger som utgangspunkt for samtale med barna.<sup>36</sup>

---

<sup>36</sup> Ressurssider som [www.iktplan.no](http://www.iktplan.no) anbefaler blant annet å bruke digitale verktøy som utgangspunkt for undrende samtaler.



Artikkelen «Disney som dannelsesagent. Med *Frost* og *Jake og sjørøverne i Drømmeland* som case» (Dahle & Kro, 2018), identifiserer en rekke sammenfallende verdier mellom de to Disney-fortellingene og formålsparagrafen for barnehage og skole, både eksplisitt og implisitt. Hjelpsomhet, omsorg, respekt, tilgivelse, nestekjærlighet, fellesskap, selvstendighet og egne valg står sentralt i de to fortellingene, og speiler dermed paragraf 1. Analyser av populære serier for barn, som *Paw Patrol*, *Timmy Tid*, *Daniel Tiger* og *Dora utforskeren* identifiserer også kjerneverdier som vennskap, omsorg, nestekjærlighet, undring, fellesskap og likeverd.<sup>37</sup> Ved å være bevisst på slike typiske verdier, kan en knytte an til disse både i samtale hjemme og i barnehagen. Dermed styrkes det intenderte dannelsesaspektet.

Samtaler om innholdet, både ut fra enkeltscener og hele mediefortellinger, kan dermed bidra til oppøvelse av digital dømmekraft ved at barna her får erfare at fortellingene gjør mer enn å «bare» underholde. Enkle verktøy som «De to tomlene» og «De fem fingrene» (Brennhovd & Dahle, 2020) er svært anvendelige i samtale mellom barn og foreldre, og bidrar til en gradvis oppøvelse av barnas mediekompetanse når det gjelder å identifisere verdier for så å reflektere over dem. Førstnevnte verktøy innebærer ganske enkelt å samtale med barnet om hva det synes om fortellingen; tommel opp eller tommel ned? Her er det selvsagt viktig å ikke havne i en svart-hvitt-tenkning, men fokusere på den umiddelbare reaksjonen og spørre hva en liker, og hvorfor, og tilsvarende om hva en ikke liker, og hvorfor. Begrunnelsene er viktige her, for slik å få en begynnende refleksjon. «De fem fingrene»<sup>38</sup> utvider repertoaret, med fem konkrete spørsmål som utgangspunkt.

*Oppsummerende* kan vi her si at barns skjermbruk og mediehverdag spiller en stadig mer vesentlig rolle i forhold til barns dannelse. Mediene er blitt dannelsesagenter, siden barna fra tidlig alder møter et mangfold av medieteknologier og mediefortellinger i sin hverdag. Samtidig er barna selv gryende medieaktører, noe som påvirker både egen og andres dannelsesprosess. Derfor trengs et samspill mellom foreldre og barnehage, med bevissthet om det helhetlige dannelsesperspektivet så vel som den digitale dannelsen.

De voksne omsorgspersonenes deltakelse i denne viktige siden av barnets livsverden er avgjørende. Barnet er del av et større praksisfellesskap både hjemme og i barnehagen, der foreldre og ansatte i barnehagen innehar vesentlige roller. Ved å sette seg inn i hva barnet liker og er opptatt av, kan en naturlig ha de åpne samtale om skjermbruken og mediefortellingene. Både på hjemmebane og i barnehagen bør oppøvelse av den digitale dømmekraften ses i forhold til den helhetlige digitale dannelsen så vel som til den grunnleggende dannelsesprosessen. En gradvis oppøvelse av evnen til å kunne identifisere verdier i mediefortellingene, for så å kunne reflektere over dem, er en avgjørende del av dannelsesprosessen.

Dette illustrerer at barns dannelse er selve omdreiningspunktet. Både foreldre og barnehagens personale har sentrale roller som «støttende stillas», men barnehagen blir særlig viktig for barn i sårbare situasjoner. Målsetningen her er, for igjen å bruke Grans treffende formulering, at det enkelte barn skal få utvikle sin «identitet, evne til refleksjon og forståelse av seg selv og andre i en digital kontekst» (Gran, 2018, s. 214).

---

<sup>37</sup> Arbeidskrav utført av studenter på fordypningsemnet Barn, medier og livssyn på barnehagelærerutdanningen NLA Høgskolen Breistein våren 2018.

<sup>38</sup> Her begynner en ved lillefingeren, og spør om filmen var spennende, morsom, skummel eller trist – og hvorfor. De neste to fingrene er tilsvarende som de to tomlene i det forrige verktøyet, der en spør hva en likte best – og hvorfor, og om det var noe en ikke likte – og hvorfor det. Videre fokuserer en på hvem i filmen en helst ville ha vært – og hvorfor, før en til sist kan ha et åpent spørsmål knyttet til en særlig viktig del av fortellingens verdiformidling.

## AVSLUTNING

Vi har i denne rapporten analysert og reflektert over hovedtendensene i materialet fra vår undersøkelse blant foreldre til 4–6-åringer i et utvalg norske barnehager, knyttet til foreldrenes behov for kunnskap, råd og veiledning i forhold til barnas mediebruk.

I det følgende svarer vi på problemstillingen med utgangspunkt i forskningsspørsmålene, og retter helt til slutt blikket fremover, under overskriften *Utblick*.

### Svar på problemstillingen

På bakgrunn av oppdraget fra Barnevakten, foreligger som kjent følgende problemstilling:

**På hvilke områder gir foreldrene uttrykk for behov for kunnskap, råd og veiledning knyttet til barnas mediebruk, og hvordan forholder dette seg til typiske trekk ved kunnskapsfeltet og samtidskonteksten?**

Som det framgår ovenfor, resulterte spørreundersøkelsen i et omfattende materiale. I analysen og refleksjonen over funnene, systematiserte vi fremstillingen med utgangspunkt i tre av de fire forskningsspørsmålene. Dermed kategoriserte vi funnene ut fra henholdsvis foreldrenes perspektiver på barnets skjermbruk, relasjonen mellom skjermbruken og barnehagen, og erfaringene med skjermbruken under koronautbruddet våren 2020. Vi relaterer primært til hele gruppen av respondenter, men har tidvis sett på tendenser til divergerende svar fra minoritetsspråklige foreldre sammenlignet med den totale foreldregruppen.

I tråd med siste del av problemstillingen, ble funnene også sett i lys av typiske trekk ved kunnskapsfeltet og samtidskonteksten. Dette siste forskningsspørsmålet er dermed integrert i svarene på de tre andre. Her utgjør sosiokulturelle læringsperspektiver den teoretiske rammen, med vekt på barns dannelsesprosesser og forankret i rammeplanens sentrale verdier.

Med utgangspunkt i at barnets dannelsesprosess ligger implisitt som selve omdreiningspunktet, reflekterte vi også over funnene ut fra relasjonen mellom skjermbruken og danningen. Dette kjerneområdet favner noe videre enn selve problemstillingen, samtidig som det utgjør grunnlaget for vår tilnærming til medienes rolle i barnets liv. Vi integrerer derfor noen få oppsummerende refleksjoner fra dette kapitlet i utblikket til slutt i rapporten.

Det første forskningsspørsmålet er det mest omfattende:

- På hvilke områder ønsker foreldrene kunnskap, råd og veiledning knyttet til barnas mediebruk?

Det tredelte behovet for kunnskap, råd og veiledning utgjør kjernen i undersøkelsen, og kan vanskelig splittes opp. Dette illustreres både i undersøkelsens spørsmålsstillinger og i svarene fra respondentene. Selv om foreldrene til en stor del synes å være tilfreds med egen kompetanse, viser materialet at generelle råd om barns skjermbruk får stor oppslutning. Vi merker oss imidlertid at det mest etterspurte fra foreldrene er kunnskap og konsis veiledning på konkrete områder.

Tydeligst er ønsket om kunnskap i forhold til sikkerhet, filter og smarte innstillinger. Videre er kunnskap om effekten av skjermbruk og om tilgjengelige ressurser etterspurt, i tillegg til at foreldrene uttrykker stort behov for praktiske råd om grensesetting. I samme kategori finner vi fokuset på kunnskap om forebygging av nettmobbing og nettovergrep, som også etterspørres av flere. Alle disse aspektene speiler både uttalte bekymringer som kommer fram i spørreskjemaets fritekstfelter og tematikk som ofte dominerer i offentlig debatt.

Samtidig er det verdt å merke seg at i den grad foreldrene uttrykker bekymring for 4–6-åringenes skjermbruk, så er det i mindre grad knyttet til skjermbruken i seg selv eller til innholdet som barnet møter i mediene, men heller til at et stort volum på skjerm fortrenger andre aktiviteter som foreldrene anser som viktige for barnet og for familien som helhet.

Råd og veiledning i relasjon til underliggende verdier og holdninger i aktuelle medieprodukt samt til å samtale med barna om innholdet i mediefortellingene, etterspørres i noen grad. Det samme gjelder kunnskap om hvordan reklame og annet medieinnhold bevisst rettes mot barn. Muligheter for lek og læring med digitale medier er imidlertid høyt oppe på agendaen når det gjelder foreldrenes uttrykte kompetansebehov.

Et hovedinntrykk ut fra datamaterialet er en tendens i retning av at de minoritetsspråklige i noe større grad enn totalgruppen av respondenter sier at de kommer til kort i møte med barnets skjermbruk og ønsker mer kunnskap generelt. Det synes altså gjennomgående å være noe lavere tiltro til egen kompetanse knyttet til barnas digitale ferdigheter blant respondenter med annen språkbakgrunn.

Samtidig har flere i den minoritetsspråklige gruppen enn i totalgruppen av responder gjort tekniske tiltak for å begrense barnas skjermbruk. Av de minoritetsspråklige som har gjort disse tiltakene, er det imidlertid prosentvis flere som ikke har tatt tiltakene i bruk sammenlignet med den totale respondentgruppen.

Grensesetting i forhold til skjermtid er vesentlig for hele respondentgruppen. Det er likevel en tydelig tendens til at foreldre med minoritetsspråklig bakgrunn har en noe mer restriktiv holdning enn respondentgruppen totalt, noe som også speiles i uttrykt behov for mer kompetanse.

Det synes å være et underliggende behov hos den totale foreldregruppen om å bli tryggere på å skape gode rammer og grenser for sine barn. Her er den individuelle balansen for det enkelte barn vesentlig, så vel som forholdet til ulike behov og utfordringer i samtiden. Funnene indikerer videre en noe instrumentell tilnærming til skjermbruken, som da i mindre grad ses som en integrert del av barns hverdagsliv. Dermed synes det å være et underliggende behov for bredere forståelse for barnets skjermbruk.

Dette må imidlertid sees både på bakgrunn av inntrykket at foreldrene til en stor del synes å være fornøyd med sin kompetanse til å følge opp barnet sitt, og det som kommer fram i europeisk forskning. Her fremstår foreldrene til norske barn som digitalt kompetente, samtidig som de har et bevisst forhold til utfordringene som ligger i barnas skjermbruk (Smahel et al., 2020, s. 148).

Med tanke på barnehagens vesentlige rolle i barnets liv, var vi for det andre, opptatt av å se barnehagen i relasjon til foreldrenes uttrykte kompetansebehov:

- Hvordan opplever foreldrene barnehagens digitale praksis?

Selv om det gjennomgående er stor tilfredshet med barnehagens skjermtid, kan vi avlese en tendens til at foreldrene vil prioritere andre aktiviteter enn de skjermbaserte i barnehagen. Selv om en majoritet av foreldrene kjenner til at barnehagen bruker nettbrett, som jo er det mest utbredte skjermmediet i norske barnehager, så gir foreldrene ikke uttrykk for å ha særlig mye kunnskap hverken om skjermbruken generelt i barnehagen, eller om det settes søkelys på skjermvett. Hverken foreldresamtaler eller foreldremøter oppgis som arenaer der den digitale praksisen drøftes og det underliggende dannelsesperspektivet løftes fram i relasjonen mellom barnehagen og hjemmet.

Datamaterialet viser ellers at temaområder knyttet til nettvett og forebygging av uheldige opplevelser på nett er ønsket tatt opp på foreldremøter, og da av kompetansepersoner utenfra. Det er videre en klar tendens i retning av at foreldrene har behov for mer innsikt i mulighetene for lek og læring med digitale medier, og gjerne skulle sett at barnehagen kunne bistå her. Det er imidlertid bare åtte prosent av foreldrene som sier at de naturlig rådspør seg med barnehagen i spørsmål som har med barnets skjermbruk å gjøre, mens over 70 prosent søker informasjon på internett. Dermed synes det å være et betydelig potensial for nærmere samarbeid mellom barnehagen og hjemmet om den digitale praksisen.

For det tredje hadde vi fokus på konsekvenser av den ekstraordinære situasjonen ved koronautbruddet våren 2020 i forhold til 4–6-åringens skjermbruk:

- Hvilke erfaringer gir foreldrene uttrykk for når det gjelder 4–6-åringenes skjermbruk under den første koronabølgen våren 2020, og hvilke konsekvenser oppgir de at dette har for mediebruken per september 2020?

Foreldrene gir uttrykk for blandede erfaringer med 4–6-åringenes skjermbruk under koronautbruddet. Mange av funnene peker mot en intensivering av tendensene i undersøkelsen generelt. Det å balansere mellom skjerm og andre aktiviteter ble opplevd krevende av mange foreldre. Skjermbruken synes først og fremst å bli oppfattet som en arena for læring, og flere respondenter uttrykker bekymring for at skjermen kan skygge for lek og uteaktiviteter.

Kunnskap om læringsbaserte plattformer etterspørres særlig, ikke minst av de minoritetsspråklige. Samtidig viser undersøkelsen at koronautbruddet førte til et opplevd behov for tekniske tiltak for grensesetting etc. hos mange.

Til tross for at skjermbruken økte i denne perioden, ble det ifølge vår undersøkelse ikke større variasjon i mediebruken. Underholdning og kontakt med familie og venner dominerte, men med noe ulik vektlegging. Språklig bakgrunn synes å være utslagsgivende her. Flere minoritetsspråklige foreldre etterspør kunnskap om muligheten for å bruke skjermen til samhandling og samtale.

På tidspunktet for spørreundersøkelsen i september 2020, rapporterte en betydelig gruppe foreldre at barnets skjermbruk ikke var tilbake til praksisen før mars måned. Av dette kan vi lese at den skjermbruken som i utgangspunktet var en umiddelbar løsning for å få familiehverdagen til å gå rundt da barnehagene var stengt noen uker i mars og april, har ført til endrede skjermvaner i ettertid i en del familier. Datamaterialet gir signaler om at denne endringen ikke er ønskelig fra foreldrenes side. Her trengs imidlertid mer forskning for å kunne trekke konklusjoner. Noe av forklaringen kan være at foreldrene i ettertid har endret sine oppfatninger om eventuelle uheldige sider ved skjermbruken.

## Utblick

Respondentene i vår undersøkelse er opptatt av barns skjermbruk både i et her-og-nå-perspektiv og i et fremtidsperspektiv. Foreldrene ønsker å være tett på barnas mediehverdag, noe vi anser som svært vesentlig med tanke på barns danning og sosialisering både hjemme, i barnehagen og etter hvert i skolen.

Den raske teknologiske utviklingen gjør imidlertid mange foreldre usikre på hva som er til barnets beste når det gjelder skjermbruk. Dette understreker behovet for å stadig utvikle ny kunnskap og å gi råd og informasjon om hvordan barns skjermbruk kan være en mest mulig positiv faktor sammen med andre aspekt ved barns hverdagsliv, knyttet både til lek og læring.

Selv om barn kan oppfattes som innfødte i den digitale medieverdenen, er det like fullt den voksne som har ansvar for at barn utvikler digital dømmekraft og etisk forståelse. En del av omsorgsrollen handler derfor om å finne en balanse mellom å støtte opp under og å begrense barns skjermbruk. Her vil vi understreke viktigheten av at foreldrene reflekterer over egne holdninger og verdier i møte med skjermbruken, og blir bevisst på hvilke områder en kunne ha behov for mer kompetanse.

Dialog mellom ulike aktører i barnets hverdag er avgjørende. Vår undersøkelse illustrerer at et nært samarbeid mellom barnehage og hjem om barns medievaner og opplevelser på skjermen er særlig vesentlig. På begge disse arenaene er det viktig å legge til rette for nær samhandling og åpne samtaler med barna. Dette gjelder i første rekke barnas skjermbruk og innholdet de møter på skjermen, men også i økende grad hvilket innhold barna deler med andre etter hvert som de blir mer aktive medieaktører. Slik oppøves gradvis den digitale dømmekraften, samtidig som skjermbruken settes i relasjon til barnets helhetlige sosialiserings- og dannelsingsprosess i samspill med sine omgivelser. Ved å bidra til større bevissthet om medienes rolle som dannelsingsagent, møter en også foreldrene i deres doble fokus på barnets skjermbruk både her-og-nå og i et fremtidsperspektiv.

## REFERANSER

- Alvestad, M. (2001). Rammeplan i barnehagen: Fine ord på hylla eller utvikling av praksis. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 85(4), 287-304.
- Alvestad, M., Jernes, M., Knaben, Å. D., & Berner, K. (2017). Barns fortellinger om lek i barnehagen i en tid preget av moderne medier. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 101(01), 31-44.
- Barnelova (2019). *Lov om barn og foreldre* (LOV-1981-04-08-7) Hentet fra: [https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-04-08-7#KAPITTEL\\_9](https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-04-08-7#KAPITTEL_9)
- Barnehageloven. (2005). *Lov om barnehager* (LOV-2005-06-17-64). Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>
- Bergen kommune (2020). *Plan for Smart oppvekst i Bergen kommune. Plan for digitalisering og innovasjon i barnehage, skole og idrett 2019 –2022*. Hentet fra: <https://www.bergen.kommune.no/politikere-utvalg/api/fil/1238283/Plan-for-Smart-oppvekst-i-Bergen>
- Bergsjø, L.O., Eilifsen, M., Tønnesen, K.T. & Vik, L.G.V. (2020). *Barn og unges digitale dømmekraft. Verdiløft i barnehage og skole*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Blecha, P. D. (2019). *Polske mødres oppdragspraksiser i Norge. Mødres barneoppdragelse i møte med en ny kultur* (Master's thesis, OsloMet-storbyuniversitetet).
- Brennhovd, A.S. og Dahle, M.S. (2020). *Fokus: Film. Film som ressurs i menigheten*. Oslo: Iko-Forlaget.
- Bruner, J. (1986). Play, thought and language. *Prospects*, 16(1), 77-83.
- Buckingham, D. (2007). Digital Media Literacies: rethinking media education in the age of the Internet. *Research in comparative and international education*, 2(1), 43-55.
- Bundsgaard, J. (2017). *Digital dannelse*. Århus: Århus Universitetsforlag.
- Burns, T. and F. Gottschalk (eds.) (2019). *Educating 21st Century Children: Emotional Well-being in the Digital Age*, Educational Research and Innovation. OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/b7f33425-en>.
- Byrne, J., Kardefelt-Winther, D., Livingstone, S., & Stoilova, M. (2016). *Global kids online: research synthesis 2015-2016*. Florence: UNICEF Office of Research - Innocenti. Hentet fra: <https://www.unicef-irc.org/publications/869-global-kids-online-research-synthesis-2015-2016.html>
- Bølgan, N. B. (2018). *Digital praksis i barnehagen [Digital Practices in Kindergarten]*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Chaudron, S., Beutel, M. E., Donoso Navarrete, V., Dreier, M., Fletcher-Watson, B., Heikkilä, A. S., & Mascheroni, G. (2015). *Young children (0–8) and digital technology. A qualitative exploratory study across seven countries (EUR—Scientific and Technical Research Reports)*. Publications Office of the EU.
- Dahle, M.S. & Kro, I. T. (2018). Disney som dannelsesagent. Med *Frost* og *Jake og sjørøverne i Drømmeland* som case. Nyjordet, B.M. (Red.) *Barns mediehverdag*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 24-42.
- Dahle, M.S. & Hinderaker, B. (2020). Livssynsteori som perspektiv ved NLA Mediehøgskolen Gimlekollen. Hagesæther, G., Innerdal, G. & Kvam, B. (Red.), *NLA Høgskolen. Fagutvikling og sjølvforståing på kristen grunn*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 147-185. <https://doi.org/10.23865/noasp.102>
- Dahle, M.S., Hodøl, H.-O., Kro, I.T. & Økland, Ø. (2020). *Skjermet barndom? Rapport basert på undersøkelse blant foreldre og lærere om barns skjermbruk*. Bergen: Barnevakten.
- Dysthe, O. (2001). Sosiokulturelle teoriperspektiv på kunnskap og læring. Dysthe, O. (Red.) *Dialog, samspel og læring*. Oslo: Abstrakt forlag, 33-72.
- Eriksen, T. H. (2008). *Globalisering: åtte nøkkelbegreper*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Erstad, O. (2010). Educating the digital generation. *Nordic journal of digital literacy*, 5(01), 56-71.
- Espira (2020). Hentet fra: <https://espira.no/>



- Fjørtoft, S. O., Thun, S., & Buvik, M. P. (2019). *Monitor 2019 -En deskriptiv kartlegging av digital tilstand i norske skoler og barnehager*. Hentet fra: [https://www.udir.no/contentassets/92b2822fa64e4759b4372d67bcc8bc61/monitor-2019-sluttrapport\\_sintef.pdf](https://www.udir.no/contentassets/92b2822fa64e4759b4372d67bcc8bc61/monitor-2019-sluttrapport_sintef.pdf)
- Forbrukerrådet (2019). *Ung og utsatt for usunn reklame. Digital markedsføring av mat og drikke ved bruk av influencere. Rapport februar 2019*. Hentet fra: <https://fil.forbrukerradet.no/wp-content/uploads/2019/02/ung-og-utsatt-for-usunn-reklame-rapport-om-digital-markedsforing-av-mat-og-drikke-28-februar-2019.pdf>
- Frønes, I. (2013). *Å forstå sosialisering*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Frønes, I. (2018). *Den krevende barndommen: om barndom, sosialisering og politikk for barn*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Gabrielsen, B. (2020). *Skjerm-slaver. Hva skjermene har gjort med oss, og hva vi kan gjøre med dem*. Oslo: Kagge.
- Geist, E. A. (2012). A qualitative examination of two year-olds interaction with tablet based interactive technology. *Journal of Instructional Psychology*, 39(1), 26-35.
- Gran, L. (2018). Digital dannelse: en overordnet interkulturell kompetanse. En systematisk litteraturgjennomgang av dannelse i kunnskapssamfunnet. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 102(03), 214-246.
- Gravem, P. (1996). Livstolkning. *Prismet*, 47(6), 233-284.
- Hardersen, B. (2016). *App'legøyer og app'estreker?: profesjonsfaglig digital kompetanse i barnehagen*. Oslo: Cappelen Damm.
- InternetWorldStats (2020). *Usage and Population Statistics*. Hentet fra: <https://www.internetworldstats.com/>
- Jenkins, H. (2006). *Convergence culture: where old and new media collide*. New York / London: NYU Press.
- Johansen, S. L. (2015). *Barns liv og lek med medier*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Jæger, H., Sandvik, M. & Waterhouse, A.-H. L. (2019). *Digitale barnehagepraksiser: teknologier, medier og muligheter*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Jæger, H., & Torgersen, J. K. (Red.). (2012). *Medialisert barndom: digital kultur i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kanvas (2020). *Våre barnehager*. Hentet fra: <https://www.kanvas.no/vare-barnehager/>
- Korsvold, T. (2015). *Barn som moderne forbrukere*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Kunnskapsdepartementet (KD) (2017). *Rammeplan for barnehagen. Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Hentet fra: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/rammeplan/>
- Kvelling, Ø. (2008). En globalisert norsk barndom. Kvelling, Ø. (Red.) *Oppvekst: om barns og unges utvikling og oppvekstmiljø*. Oslo: Gyldendal Akademisk, 21-42.
- Kyrkjebø, T. (2018). På sporet av moderne medier: en mikroetnografisk undersøkelse på en småbarnsavdeling. Nyjordet, B.M. (Red.) *Barns mediehverdag*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 61-78.
- Lave, J., & Wenger, E. (1991). *Situated learning: legitimate peripheral participation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lemish, D. (Ed.). (2013). *The Routledge international handbook of children, adolescents and media*. London: Routledge.
- Letnes, M-A., Sando, S. og Hardersen, B. (2016). *Småbarn og digitale medier 2016. En kvalitativ undersøkelse om norske 0-8-åringers bruk av digitale (online) medier*. Medietilsynet. Hentet fra: <https://medietilsynet.no/globalassets/dokumenter/rapporter/ensidig-smabarn-og-digitale-medier-2016.pdf>
- Livingstone, S. (2009). *Children and the Internet*. Cambridge: Polity Press.
- Læringsverkstedet (2020). Hentet fra: <https://laringsverkstedet.no/>
- Medietilsynet (2020 a). *Foreldre og medier 2020. En kartlegging av foreldres erfaringer med 1 - 17-åringers digitale medievaner. Oktober 2020*. Hentet fra: <https://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/2020/201015-foreldre-og-medier-2020-hovedrapport-med-engelsk-summary.pdf>

- Medietilsynet (2020 b). *Reklame i sosiale medier. Samtale med ungdom om reklame, press og påvirkers ansvar*. Rapport etter workshop, 15. september 2020. Hentet fra: [https://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/2020/200915-kvalitativ-rapport-workshop-reklame-i-sosiale-medier\\_ferdig.pdf](https://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/2020/200915-kvalitativ-rapport-workshop-reklame-i-sosiale-medier_ferdig.pdf)
- Mertala, P. (2019). Wonder children and victimizing parents—preservice early childhood teachers' beliefs about children and technology at home. *Early Child Development and Care*, 189(3), 392-404. Hentet fra: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/03004430.2017.1324434>
- Nesheim, N. S. (2018). Barn og nyheter. Nyjordet, B. M. (Red.) *Barns mediehverdag*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 43-59.
- Nyjordet, B. M. (Red.) (2018). *Barns mediehverdag*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Poushter, J., & Stewart, R. (2016). Smartphone ownership and internet usage continues to climb in emerging economies. *Economies. Global Attitudes & Trends*. Pew Research Center, February 22.
- Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants. *On the horizon*, 9(5), 1-6.
- Regjeringen (2001). *Oppvekst med prislapp*. NOU 2001:6. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/5449068d497143e89f967285a60c3c21/no/pdfa/nou200120010006000dddpdfa.pdf>
- Smahel, D., MacHackova, H., Mascheroni, G., Dedkova, L., Staksrud, E., Olafsson, K., ... & Hasebrink, U. (2020). *EU Kids Online 2020: Survey results from 19 countries*. Hentet fra: <https://www.lse.ac.uk/media-and-communications/assets/documents/research/eu-kids-online/reports/EU-Kids-Online-2020-10Feb2020.pdf>
- Staksrud, E., & Livingstone, S. (2009). Children and online risk: Powerless victims or resourceful participants? *Information, Communication & Society*, 12(3), 364-387.
- Staksrud, E. (2016). *Children in the online world: Risk, regulation, rights*. London: Routledge.
- Statistisk sentralbyrå (SSB) (2020). *Norsk mediebarometer*. Hentet fra: <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/norsk-mediebarometer-2019>
- Steinnes, K. K., & Mainsah, H. (2019). *Søte jenter og tøffe gutter. En kunnskapsoppsummering om barn som forbrukere i et kjønnsperspektiv*. Sifo-rapport nr 1. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/efa97f020331439a8adbb84dd90ab426/no/sved/2.pdf>
- Sutton-Smith, B. (2004). The ambiguity of play: rhetorics of fate. Bial, H. (Ed.) *The Performance Study Reader*. London: Routledge, 132-138.
- Svartdal, F., & Flaten, M. A. (1998). *Læringspsykologi*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Syvvertsen, T., Karlsen, F. & Bolling, J. (2019). Digital detox på norsk. *Norsk Medietidsskrift* 26(2), 1-18. Hentet fra: [https://www.idunn.no/nmt/2019/02/digital\\_detox\\_paa\\_norsk](https://www.idunn.no/nmt/2019/02/digital_detox_paa_norsk)
- Syvvertsen, T. (2020). *Digital Detox: The Politics of Disconnecting*. Bingley: Emerald Publishing Limited.
- Säljö, R. (2006). *Læring og kulturelle redskaper: om læreprosesser og den kollektive hukommelsen*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Sødal, H.K. (2018). *Kristen arv og tradisjon i barnehagen*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Thestrup, K. (2013). *Det eksperimenterende fællesskab – medieleg i en pædagogisk kontekst*: Arts, Aarhus Universitet. Ph.d.-afhandling: VIASystem. Bilag til afhandling findes på Flickr og Vimeo under forfatterens navn
- Tingstad, V. (2019). Hvordan forstår vi barn og barndom? *Nordisk Tidsskrift for Pedagogikk og Kritikk*, 5. <https://doi.org/10.23865/ntpk.v5.1512>
- Tække, J. (2020). Systems theoretical observations of the moral media panic debate. Paper for the conference: *Moral Communication. Observed with Social Systems Theory*. At Inter-University Centre (IUC), Dubrovnik, Croatia: 15-18 September 2020. Hentet fra: [https://pure.au.dk/portal/files/195227004/Paper\\_Dubrovnik\\_2020.pdf](https://pure.au.dk/portal/files/195227004/Paper_Dubrovnik_2020.pdf)
- Vennesla kommune (2020). Hentet fra: <https://www.vennesla.kommune.no/barnehage.422275.no.html>
- Verenikina, I., & Kervin, L. (2011). iPads, digital play and pre-schoolers. *He Kupu*, 2 (5), 4-19. Hentet fra: <http://www.hekupu.ac.nz/article/ipads-digital-play-and-pre-schoolers>
- Vettenranta, S. (2008). Sosialisering i en digital og global medie verden. Ø. Kvello (Red.). *Oppvekst: om barn og unges utvikling og oppvekstmiljø*, Oslo: Gyldendal Akademisk, 303-316.





*Småbarn og skjermbruk*  
*Rapport om 4-6-åringers skjermbruk, basert på foreldreundersøkelse*  
1. utgave, Februar 2021

Ansvarlig utgiver: Barnevakten  
Layout: Rune H. Rasmussen  
Foto forside: Shutterstock

**Kontakt**  
Kjellaug Tonheim Tønnesen  
*Faglig leder i Barnevakten*  
Tlf.: 47 47 43 45  
E-post: [kjellaug@barnevakten.no](mailto:kjellaug@barnevakten.no)

Nett: [barnevakten.no](http://barnevakten.no)  
Tlf.: 53 51 93 80  
E-post: [post@barnevakten.no](mailto:post@barnevakten.no)